

Næringsutvikling og attraktivitet Nordland

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 32/2010

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling og attraktivitet Nordland
TF-notat nr:	32
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	20. desember 2010
Gradering:	Åpen
Antall sider:	68
Framsídefoto:	
ISBN:	978-82-7401-395-7
ISSN:	1891-053X
Pris:	160,-
	Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Attraktivitet langs tre dimensjoner
Prosjektnr.:	20100820
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Nordland fylkeskommune

Resymé:

Dette notatet er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Nordland. Først beskrives utviklingstrekk i Nordland med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utvikling i næringslivet gjennom NæringsNM, som måler nyetablering, vekst og lønnsomhet i næringslivet. I den siste delen av notatet presenterer vi to modeller for å analysere attraktivitet. Attraktivitetsbarometeret, som vi tidligere har utviklet, er en metode for å måle attraktivitet som bosted. Dernest presenterer vi en nyutviklet analysemodell som vi har kalt Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell hvor regioners utvikling forklares av tre typer attraktivitet. Det er attraktivitet som bosted, attraktivitet som besøkssted og attraktivitet for bedrifter i basisnæringer.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Denne rapporten er dels en videreføring av tidligere næringsanalyser, og dels en helt ny analysemetode kalt Attraktivitetspyramiden.

Utviklingen i Nordland blir i denne rapporten beskrevet i fire kapitler. I de tre første kapitlene vil en kjenne igjen tema og indikatorer fra tidligere næringsanalyser. Først ser vi på utviklingen med hensyn til befolkning og arbeidsplasser. Deretter beskrives utviklingen i næringslivet gjennom NæringsNM. Attraktivitetsbarometeret i kapitel 3 beskriver steders attraktivitet for bosetting.

I det siste kapitlet i rapporten presenterer vi for første gang en ny analysemetode for å forklare vekst og nedgang i regioner: Attraktivitetspyramiden.

Attraktivitetspyramiden handler om at steders utvikling er et resultat av stedenes attraktivitet på tre områder: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøk og attraktivitet som bosted. Nordland har blitt analysert med hensyn til sin attraktivitet på disse tre områdene.

Oppdragsgiver for denne analysen er Nordland fylkeskommune.

Metodeutviklingen til Attraktivitetspyramiden er delvis finansiert av Oslofjordfondet, som har som formål å styrke forskning for regional innovasjon og utvikling.

Bø, 29.12.2010

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

1.	Befolking og arbeidsplasser	7
1.1	Arbeidsplasser	12
2.	NæringsNM	22
3.	Attraktivitetsbarometeret	39
3.1	Hva forklarer bostedsattraktivitet?.....	42
4.	Attraktivitetspyramiden	45
4.1	Besøksnæringer.....	45
4.2	Basisnæringer	50
4.3	Bosted	53
4.4	Profiler	54
4.5	Attraktivitet og utvikling.....	59
4.6	Samlet attraktivitet	64
4.7	Samlet attraktivitet for fylkene.....	64
4.8	Samlet attraktivitet for regionene	66
4.9	Samlet attraktivitet i kommunene.....	67

Sammendrag

Denne rapporten er en analyse av næringsutvikling og attraktivitet i Nordland. Første del tar for seg de generelle utviklingstrekkene med hensyn til befolkning, arbeidsplasser og næringsliv. Deretter har vi analysert Nordlands attraktivitet for bosted, bedrifter og besøk.

Nordland har hatt nedgang i folketallet de siste 25 årene, og er ett av tre fylker med nedgang i folketallet etter 2000. Folketallet har imidlertid økt i de tre siste årene. Det kommer dels av økt innvandring, og dels av at det har blitt mindre utflytting fra Nordland til andre fylker. Det er et positivt tegn som kanskje signaliserer et trendskifte.

Nordland har hatt en svakere vekst i antall arbeidsplasser enn ellers i landet. Veksten i antall arbeidsplasser i Nordland har vært på 5,1 prosent, mot 10,4 prosent på landsbasis. Det har vært svak vekst i både privat og offentlig sektor. Nordland er preget av å ha mange isolerte bo- og arbeidsmarkeder som i liten grad er forbundet gjennom pendling. Dette gjør hver enkelt region sårbar for svingninger og reduserer attraktiviteten som bosted. Utviklingen det siste året har imidlertid vært bedre enn for de fleste fylker. Finanskrisen har ikke slått til i samme grad i Nordland som ellers i landet.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetable-ringer. Næringslivet i Nordland har tradisjonelt gjort det ganske dårlig i NæringsNM. I 2009 gjorde fylket det bedre enn noen gang tidligere, og ble nummer 10 av 19 fylker. Flere enkeltkommuner og regioner fikk gode resultater i NæringsNM. Det kan se ut til at næringsstrukturen i Nordland nå er til gunst for næringsutviklingen.

Attraktivitetsbarometeret, som måler regionens tiltrekningskraft på innflyttere etter at det er korrigert for virkningen av arbeidsplassveksten, viser at alle regionene i fylket har vært middels eller lite attraktive som bosted. De fleste regionene i fylket har hatt høyere utflytting enn arbeidsplassutviklingen isolert skulle tilsi. Det betyr at nedgangen i folketallet ikke bare skyldes en svak arbeidsplassutvikling, men at mange steder har vært lite attraktive som bosteder.

I siste del av denne rapporten ser vi på attraktivitet langs de tre dimensjonene besøk, bedrifter og bosetting.

De fleste regionene i Nordland er basert på at de har vært attraktive for bedrifter i basisnæringer. Spesielt gjelder det fiske og industri. Utviklingen i basisnæringene har vært positive for mange av regionene i Nordland sammenliknet med regioner i andre deler av landet.

Det er ikke spesielt høy koncentrasjon av besøksnæringene i noen av regionene i Nordland. Besøksattraktivitet har dermed ikke hatt særlig stor betydning, men flere regioner har fått positive impulser fra besøksattraktivitet de siste årene, som Ytre Helgeland, Vefsn og Lofoten.

Samlet attraktivitet for regionene i Nordland er preget av at mange av regionene har hatt lav bostedsattraktivitet. Salten har hatt høyest samlet attraktivitet av regionene i Nordland, men har likevel bare hatt litt høyere samlet attraktivitet enn middels av regionene i Norge.

Regionene i Nordland har hatt en befolkningsutvikling som har vært noe svakere enn samlet attraktivitet tilsier. Dette kommer antakelig av at bo- og arbeidsmarkedsregionene er så oppsplittet i fylket. Dermed blir hver enkelt funksjonelle region forholdsvis liten. Dette påvirker bostedsattraktiviteten negativt, og kan også føre til svekket vekstkraft i tjenestesektoren.

Innledning

Denne rapporten er bygd opp i fire hovedkapitler som har som hensikt å beskrive næringsutvikling og attraktivitet i Nordland.

Figur 1: Rapportens innhold.

I det første kapitlet presenteres statistikk over hovedtrekkene i befolkningsutviklingen og utviklingen av arbeidsplassene. Dette er de aller viktigste størrelsene for beskrivelse av regional utvikling.

I kapitlet om NæringsNM analyseres næringslivets utvikling på bakgrunn av nytableringer, lønnsomhet og vekst. Dette er tre faktorer som til sammen gir en pekepinn på hvor godt næringslivet i regionene gjør det sammenliknet med næringslivet i andre regioner. Regioner som gjør det godt i NæringsNM har en tendens til også å ha høyere vekst i antall arbeidsplasser, men det finnes unntak.

Attraktivitetsbarometeret, som blir beskrevet i kapittel 3, har til hensikt å måle attraktiviteten som bosted i kommuner og regioner. Me-

toden er basert på nettoflytten. Noen steder trekker til seg mer innflytting enn arbeidsplassveksten tilslirer, og slike steder vil få vekst på grunn av høy bostedsattraktivitet.

I det siste kapitlet presenterer vi en ny modell kalt Attraktivitetspyramiden. I denne modellen defineres tre typer attraktivitet: Attraktivitet som bosted, attraktivitet for besökende og attraktivitet for bedrifter. Attraktivitetspyramiden er en modell for å forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre har nedgang. Attraktivitetspyramiden vil dermed gi analyser og forklaringer på den utviklingen som blir presentert i det første kapitlet om befolkning og arbeidsplasser. Attraktivitetspyramiden er også et verktøy for å utvikle strategier for steders utvikling.

1. Befolkningsutvikling og arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive hovedtrekk i befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen¹. Befolkningsutviklingen i en region vil være et resultat av den samlede utviklingen i en region. En positiv befolkningsutvikling skaper vekst, men befolkningsveksten kan også være et barometer for at regionen er i en positiv utvikling. Regioner som har god næringsutvikling og som er gode bosteder, vil få en positiv befolkningsutvikling. Vekst i arbeidsplasser har tradisjonelt vært det viktigste virkemidlet for å få til vekst i folketallet. Vekst i arbeidsplasser er også et mål i seg selv for de fleste regioner.

Befolkningsutviklingen i Nordland

Folketallet i Nordland økte fram til begynnelsen av 70-tallet, men stagnerte deretter. De siste 20-30 årene har det vært en svak nedgang i befolkningen.

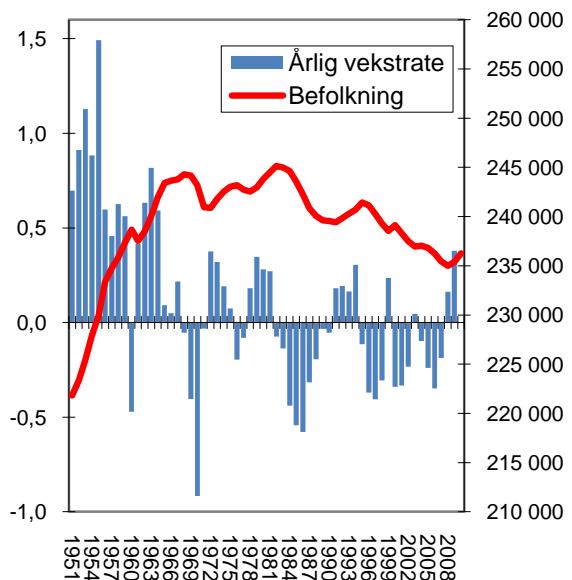
De siste to årene har det vært befolkningsvekst. I 2009 økte folketallet med 891 personer. Befolkningsveksten tilsvarte 0,4 prosent av folketallet. Ikke siden 1972 har det vært et år med like sterkt vekst.

Nordlands andel av befolkningen

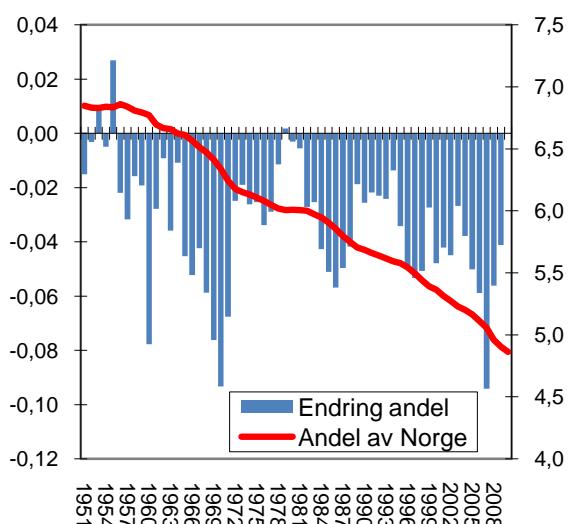
En annen måte å måle folketallsutviklingen, er å se på et områdes andel av befolkningen på landsbasis. Befolkningen i Norge har økt i hele perioden, slik at et område med stabil befolkning vil få en stadig mindre andel av landets befolkning.

Nordlands andel av befolkningen har hatt en jevn nedgang i hele perioden siden 1951. I bare tre år har andelen økt, og det var i 1953, 1955 og 1979.

Nordlands befolkning utgjorde i 1951 omtrent 6,8 prosent av den totale befolkningen, mens den i 2010 var redusert til 4,9 prosent.

Figur 2: Folketallet (høyre akse) og årlige vekstrater i prosent (venstre akse) for Nordland.

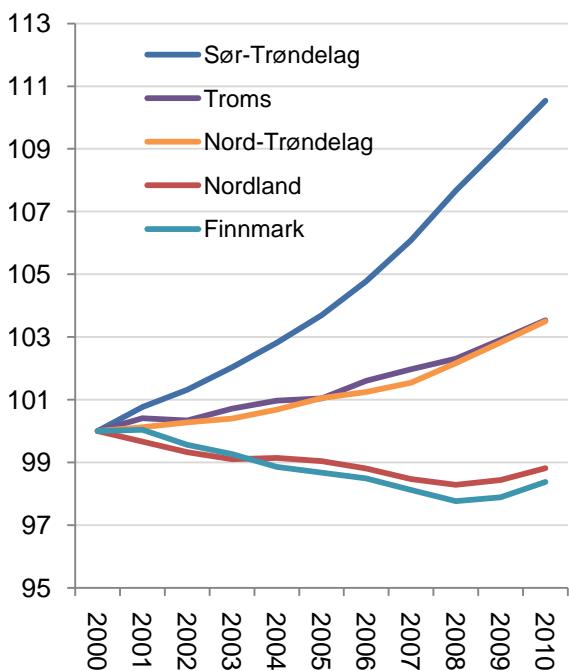
Figur 3: Nordlands andel av befolkningen i Norge i prosent (høyre akse), samt årlige endringer i denne andelen (venstre akse).

Nordland sammenliknet med andre fylker

Nordland har hatt en utvikling lik Finnmark. Begge fylkene har færre innbyggere i 2010 enn i 2000, til tross for en vekst de siste tre årene. Nordland hadde en sterkere nedgang i begynnelsen av perioden, men nedgangen jevnet seg tidligere ut enn for Finnmark.

Nabofylkene Troms og Nord-Trøndelag har hatt en vekst på over tre prosent i samme periode.

Sør-Trøndelag har hatt sterkt vokst siden 2000, og har hatt større vekst enn landsgjennomsnittet.

Figur 4: Befolkningsutviklingen i Nordland og nabofylkene, indeksert slik at nivået i 2000=100.

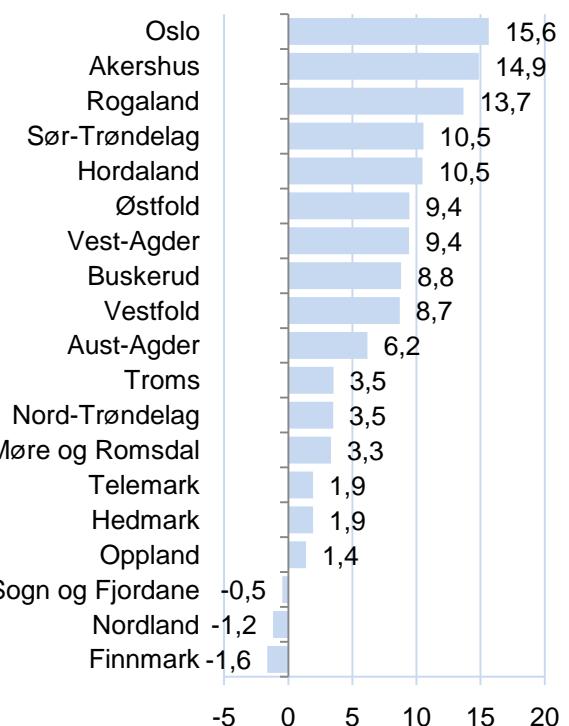
Befolkningsvekst i fylkene

I figur 5 ser vi en oversikt over veksten i alle fylkene fra 2000 til 2010.

Nordland og Finnmark er de to fylkene med dårligst folketallsutvikling i landet. Bare tre fylker har hatt nedgang i folketallet de siste ti år, dette er Sogn og Fjordane i tillegg til Nordland og Finnmark.

Nordland har mistet 1,2 prosent av folketallet siden 2000. Finnmark har hatt en nedgang på 1,6 prosent, mens Sogn og Fjordane har hatt en nedgang på 0,5 prosent.

Oslo og Akershus har hatt den sterkeste veksten. Vi skal senere se at dette er et område som har vært attraktivt for bosetting. Rogaland har hatt den tredje høyeste veksten. Befolkningsveksten i Rogaland synes å komme av en sterk næringsutvikling og vekst i antall arbeidsplasser.

Figur 5: Befolkningsveksten i fylkene fra 2000 til 2010.

Befolkningsendringer, dekomponert for Nordland

I figur 6 er befolkningsendringene i Nordland i årene 2000-2009 brutt ned på fødselsoverskudd, som er antall fødte minus døde, netto innenlands flytting og netto innvandring fra utlandet.

Vi kan se at Nordland har hatt et lite fødselsoverskudd i alle årene. Mellom 100 og 400 flere personer har hvert år blitt født enn har dødd.

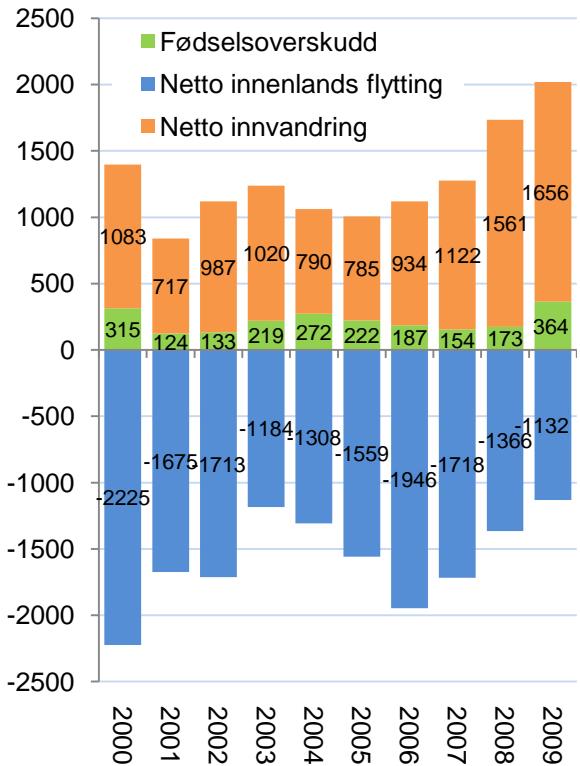
Innvandringen til Nordland har vært ganske stor. De to siste årene har over 1 500 kommet fra utlandet og bosatt seg i Nordland.

Problemet til Nordland er den høye utflyttingen. Det har vært en negativ nettoflytting i alle de ti siste årene. Nordland er blitt tappet for over 1000 personer hvert år på grunn av den negative flyttebalansen. Flyttetapet har imidlertid blitt redusert de siste årene. Nettoutflyttingen på 1132 personer i 2009 var det laveste i hele perioden. Høyest var utflyttingen i 2000, da flyttebalansen viste 2 225 personer i minus.

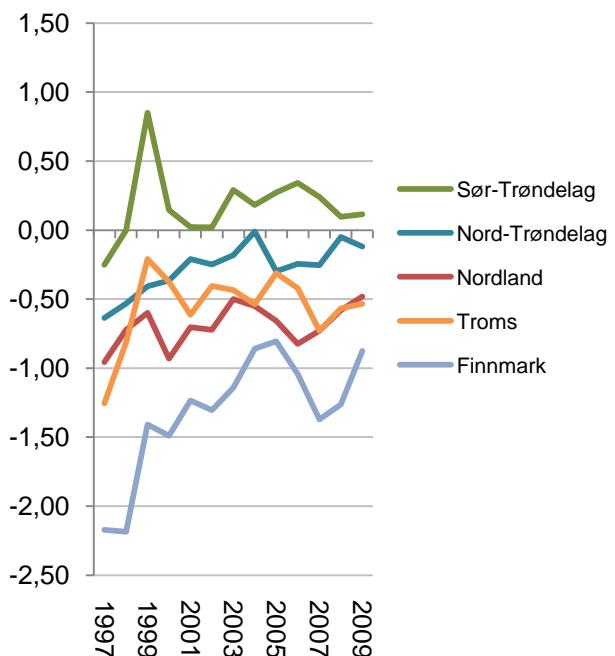
Nettoflytting i Nordland

Alle de tre fylkene i nord har en negativ flyttebalanse. Nordland og Troms har hatt ganske lik flyttebalanse, mens Finnmark har hatt det klart høyeste nivået av netto utflytting. Nord-Trøndelag har de siste årene nærmet seg å ha balanse i flyttestrømmen.

Sør-Trøndelag skiller seg ut ved å ha netto innflytting de fleste av årene. Her er det Trondheim som genererer veksten. Det er områdene rundt de største byene som har den beste flyttebalansen.

Figur 6: Fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlandsk flytting i årene 2000-2009 i Nordland. Antall personer.

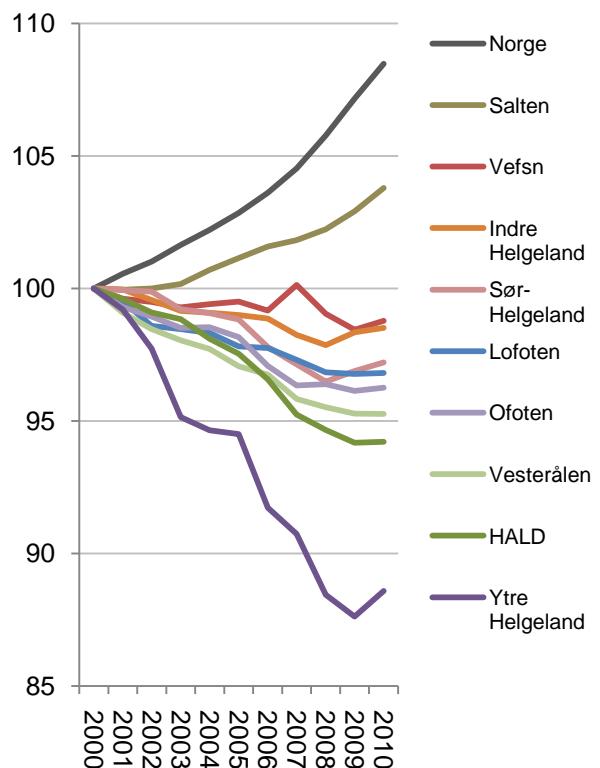
Figur 7: Nettoflytting innenlands i prosent av folketallet i perioden 1997-2009 for Nordland og nabofylkene.

Regionale variasjoner

Salten er den eneste regionen i Nordland som har hatt folketallsvekst i perioden 2000-2010. Her har folketallet økt med nesten fire prosent siden 2000. Dette er allikevel langt lavere vekst enn landsgjennomsnittet.

Alle de andre regionene har hatt folketallsnedgang, men det er variasjoner i hvor stor nedgangen har vært. Vefsn og Indre Helgeland har hatt en nedgang på litt over en prosent. Sør-Helgeland, Lofoten, Ofoten, Vesterålen og HALD har hatt nedgang fra tre til seks prosent.

Ytre Helgeland skiller seg ut ved å ha hatt en stor nedgang. Selv om det har vært vekst i folketallet i 2009, har regionen mistet over elleve prosent av folketallet den siste tiårsperioden.

Figur 8: Utvikling av folketallet i regionene i Nordland og i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Variasjon mellom kommuner

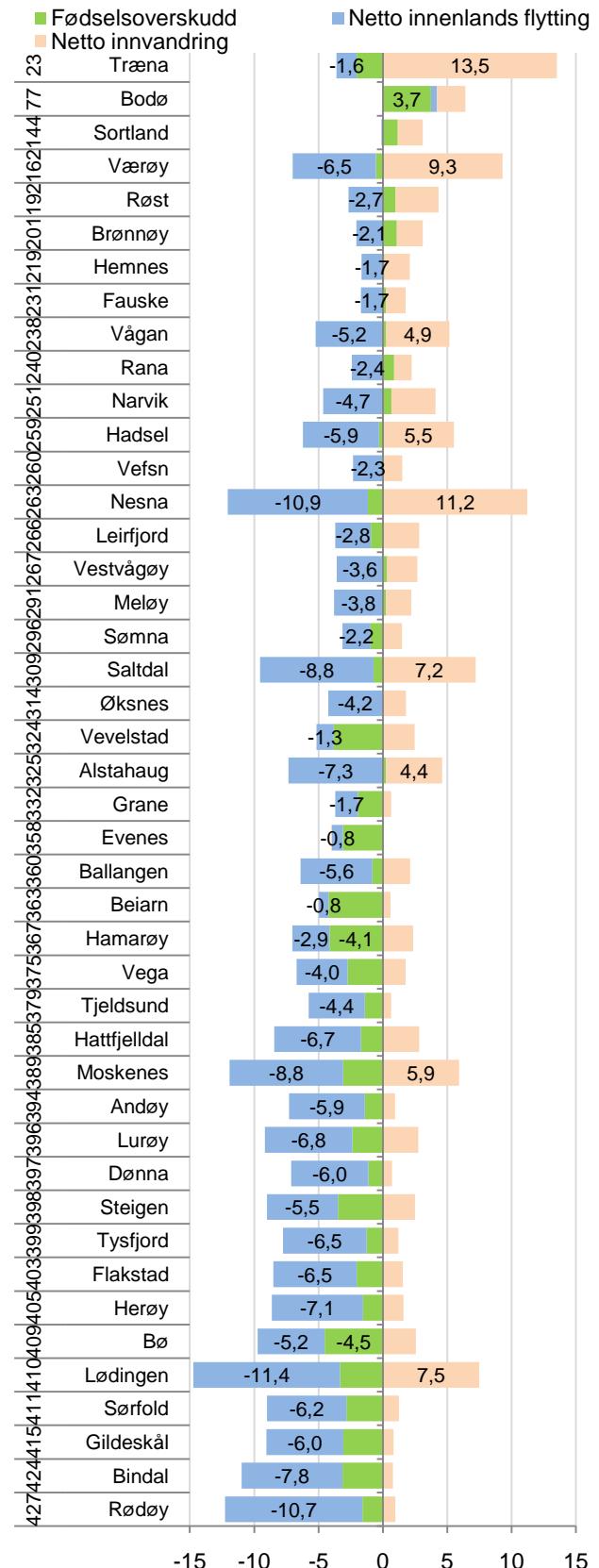
Træna og Bodø er de to kommunene som har best utvikling i Nordland. Træna kommer på 23. plass av alle 430 norske kommuner når det gjelder vekst i folketallet, mens Bodø kommer på 77. plass.

Træna har både netto utflytting og fødselsunderskudd, men har allikevel økt befolkningen gjennom netto innvandring. Innvadringen har bidratt til en økning på 13,5 prosent av folketallet i perioden 2005-2010. Ingen kommuner i Nordland har høyere innvandring i prosent av folketallet enn Træna.

Bodø har på sin side vokst gjennom alle tre komponentene. Bodø har fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innflytting. Bodø er den eneste kommunen i Nordland med netto innflytting. Bodø er også kommunen med høyest fødselsoverskudd. Befolkningen i Bodø har økt med 3,7 prosent gjennom en positiv fødselsbalanse.

Det er en sammenheng mellom nettoflytting og fødselsbalansen. Kommuner som har netto innflytting vil få en yngre befolkning, siden det er de unge som oftest flytter. Kommuner med innflytting har derfor også ofte et positivt fødselsoverskudd. Har kommunen derimot hatt netto utflytting over lang tid, får man en aldersstruktur med en stor andel eldre og dårlig fødselsbalanse.

De fleste kommunene i Nordland taper både gjennom utflytting og et negativt fødselsoverskudd. Det er bare nettoinnvandringen som bidrar til å øke folketallet i disse kommunene. I de fleste kommunene er innvandringeren ikke stor nok til å kompensere for utflyttingen. Mange kommuner i Nordland har derfor en dårlig befolkningsutvikling. Bare seks kommuner har en befolkningsutvikling som er bedre enn middels av norske kommuner. Hele åtte kommuner er blant de 30 kommunene med lavest vekst i Norge.

Figur 9: Befolkningsendringer i kommunene i Nordland i perioden 2005-2010, dekomponert. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner.

Arbeidsplasser

Nest etter befolkningsutviklingen, er arbeidsplassutviklingen den viktigste faktoren i regional utvikling. Arbeidsplassvekst er ofte et mål i seg selv, men har også tradisjonelt vært et viktig virkemiddel for å få en god befolkningsutvikling.

Arbeidsplassutvikling i Nordland

Antall arbeidsplasser i Nordland har hatt en svakere utvikling enn resten av landet etter 2003. Nordland fikk ikke i samme grad som resten i landet tatt del i den sterke konjunkturppgangen fra 2003 til 2008.

I 2009 falt antall arbeidsplasser, både i Nordland og på landsbasis.

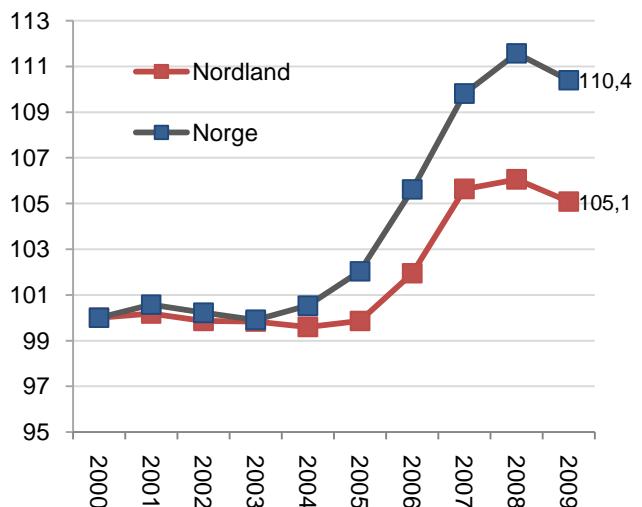
Utviklingen i fylkene

Rogaland har hatt den klart sterkeste veksten i antall arbeidsplasser de siste fem årene, med en årlig vekstrate på 3,2 prosent. Dernest følger Hordaland med gjennomsnittlig vekstrate på 2,5 prosent.

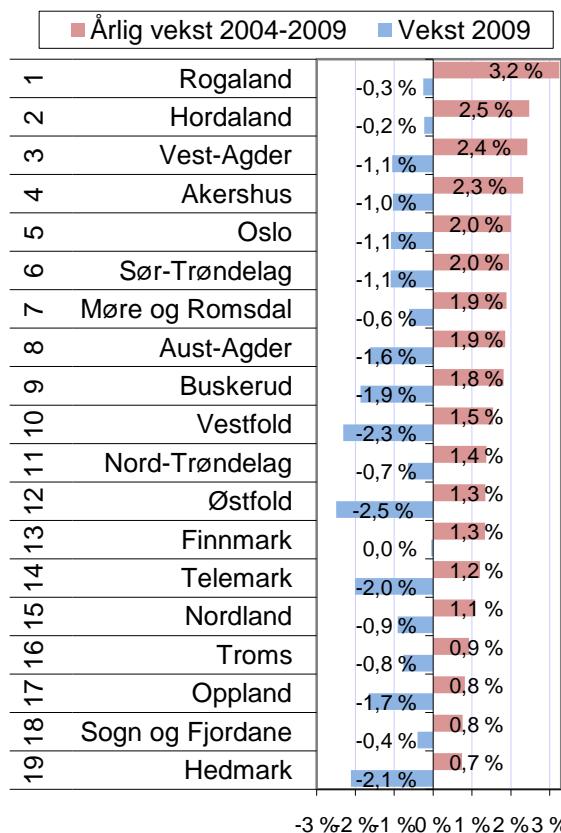
Den årlige vekstraten i antall arbeidsplasser i Nordland har vært på 1,1 prosent de siste fem årene. Dette er den femte laveste veksten av alle fylkene i Norge.

I 2009 fikk samtlige fylker en nedgang i antall arbeidsplasser. Finnmark hadde minst nedgang, mens Østfold fikk sterkest nedgang. De seks fylkene med sterkest nedgang er alle på Østlandet.

Nedgangen i Nordland ble på 0,9 prosent. Det er litt mindre nedgang enn landsgjennomsnittet på 1,1 prosent.

Figur 10: Utvikling i antall arbeidsplasser i Nordland og Norge i perioden 2000-2009, indeksert slik at nivået i 2000=100.

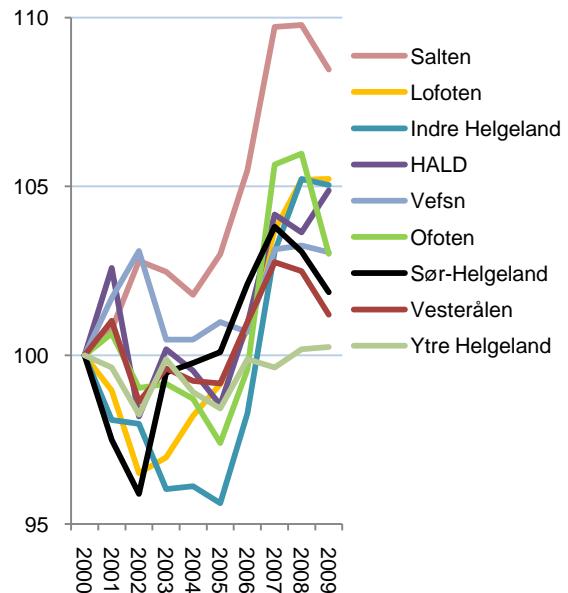
Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i 2009, samt gjennomsnittlig vekstrate siste fem år. Tallene til venstre viser rangering blant fylkene siste fem år.

Arbeidsplasser regioner

Salten har den klart høyeste veksten i antall arbeidsplasser av regionene i Nordland. Likevel er veksten i Salten flere prosent lavere enn veksten på landsbasis fra 2000 til 2009.

Lofoten, Indre Helgeland og HALD har hatt en vekst på omtrent fem prosent fra 2000 til 2009. Dette er halvparten av veksten på landsbasis.

De andre regionene har hatt lav vekst.

Figur 12: Utviklingen i antall arbeidsplasser i regionene i Nordland, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplasser kommuner

I figur 13 er veksten i antall arbeidsplasser vist for kommunene i Nordland. Veksten er vist både for 2009, og for årlig vekstrate i den siste femårsperioden. For de minste kommunene er det ofte ganske store endringer fra år til år, som ofte utjevnes det påfølgende året. Det er derfor best å se utviklingen over litt lengre tidsperiode enn enkeltår.

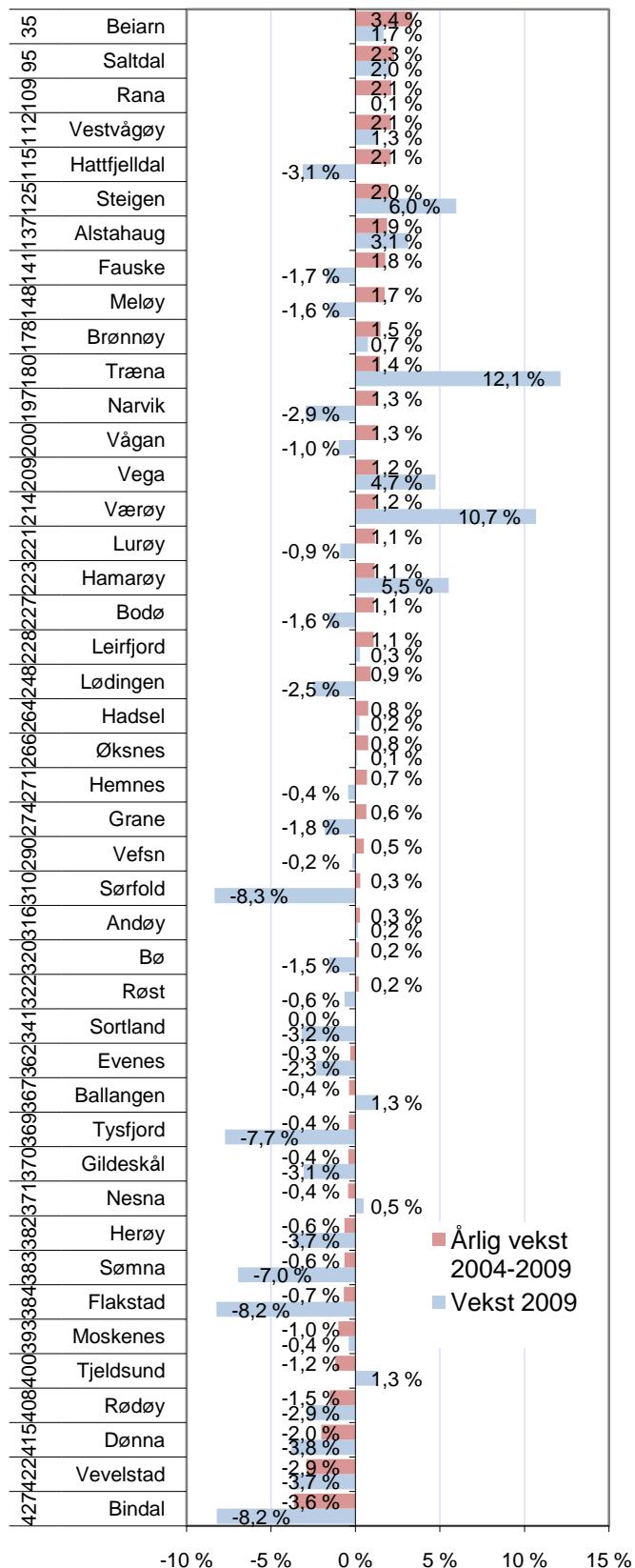
Beiarn, Saltdal og Rana har hatt sterkest vekst av kommunene i Nordland de siste fem årene. Beiarn er en liten kommune med forholdsvis få arbeidsplasser, men Rana er nest størst i fylket. Den høye veksten i Rana betyr dermed ganske mye for Nordland.

Bodø har hatt lavere vekst i antall arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet. Dette trekker fylkestallene ned.

Fire Helglandsommuner har hatt stor nedgang i antall arbeidsplasser: Rødøy, Dønna, Vevelstad og Bindal.

Noen kommuner har hatt sterk vekst i 2009. Træna og Værøy er begge registrert med over ti prosent vekst i antall arbeidsplasser.

Sørfold, Flakstad og Bindal har hatt sterk nedgang i 2009, med over åtte prosent.

Figur 13: Vekstrate i 2009, samt årlig vekstrate siste fem år for kommunene i Nordland. Tallene til venstre viser rangering blant landets 430 kommuner siste fem år.

Privat og offentlig sektor

Arbeidsplasser i privat og offentlig sektor utvikler seg forskjellig. Ofte er utviklingen motsatt, fordi staten driver motkonjunkturpolitikk. Offentlig og privat sektor konkurrerer også i det samme arbeidsmarkedet.

De økonomiske konjunkturene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det en sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

Både offentlige og private arbeidsplasser har hatt lavere vekst i Nordland enn i Norge fra 2000 til 2009. Private arbeidsplasser vokste med 5,4 mens offentlige arbeidsplasser vokste med 4,5 prosent i Nordland. Ellers i landet var veksten dobbelt så stor.

Endringer i privat og offentlig sektor

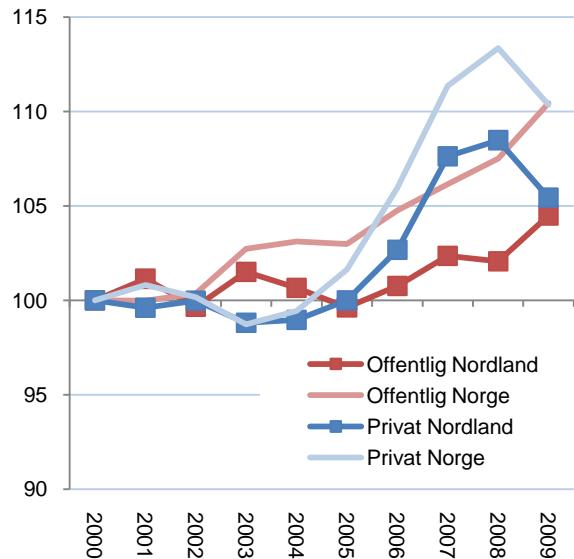
I figur 15 har vi vist antall arbeidsplasser i ulike bransjer i offentlig og privat sektor, samt endringene fra 2000 til 2009.

Offentlig helse og omsorg er den klart største bransjen i Nordland. Det er også den bransjen som vokser mest. Det har blitt 2 583 nye arbeidsplasser i helse og omsorg siden 2000.

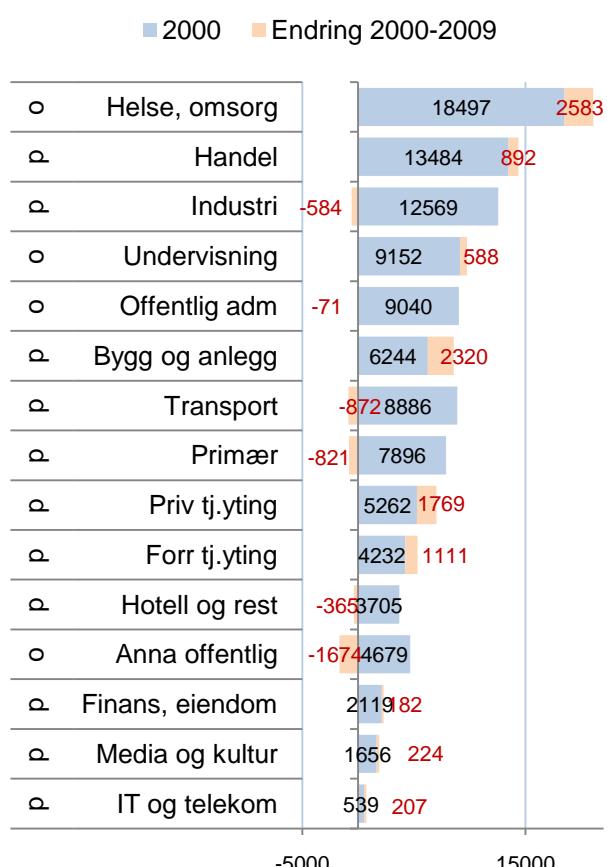
Handelen er neste største bransje og har vokst med 892 arbeidsplasser.

Industrien i Nordland har hatt en nedgang på 584 arbeidsplasser.

Bygg og anlegg, privat og forretningsmessig tjenesteyting er bransjer som har fått mange nye arbeidsplasser.

Figur 14: Antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Nordland og Norge i perioden 2000-2009, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Antall arbeidsplasser i 2000 og endringene fra 2000 til 2009 i Nordland. P eller O til venstre angir om det er privat eller offentlig sektor.

Utvikling bransjer

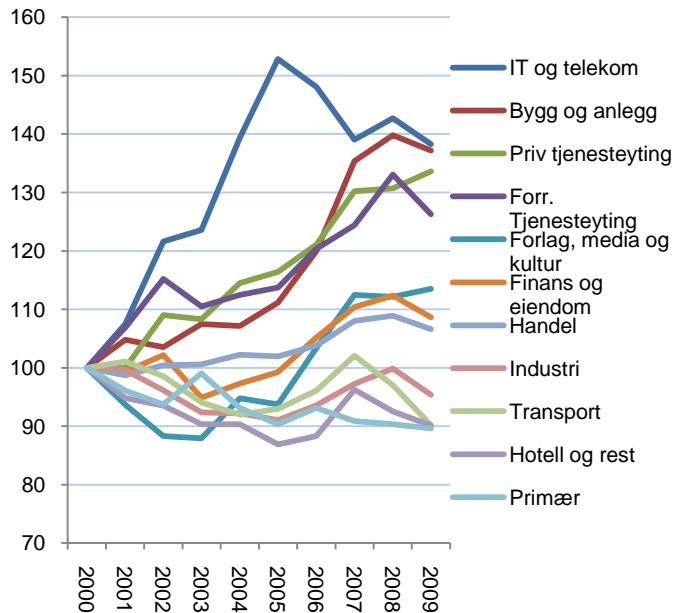
Bransjenes utvikling i Nordland har vært ganske forskjellig, som vist i figur 16.

IT og telekom har høyest prosentvis vekst av bransjene i Nordland, selv om antall arbeidsplasser gikk tilbake de siste årene.

Bygg og anlegg, privat tjenesteyting og forretningmessig tjenesteyting er andre høyvekst-bransjer i Nordland.

Forlag og media, finans og eiendom og handel har hatt moderat vekst fra 2000 til 2009.

Bransjene transport, hotell og restaurant, industri og primærnæringene gikk tilbake og hadde færre arbeidsplasser i 2009 enn i 2000.

Figur 16: Utviklingen i de ulike bransjene i privat sektor i Nordland, indeksert slik at nivået i 2000=100

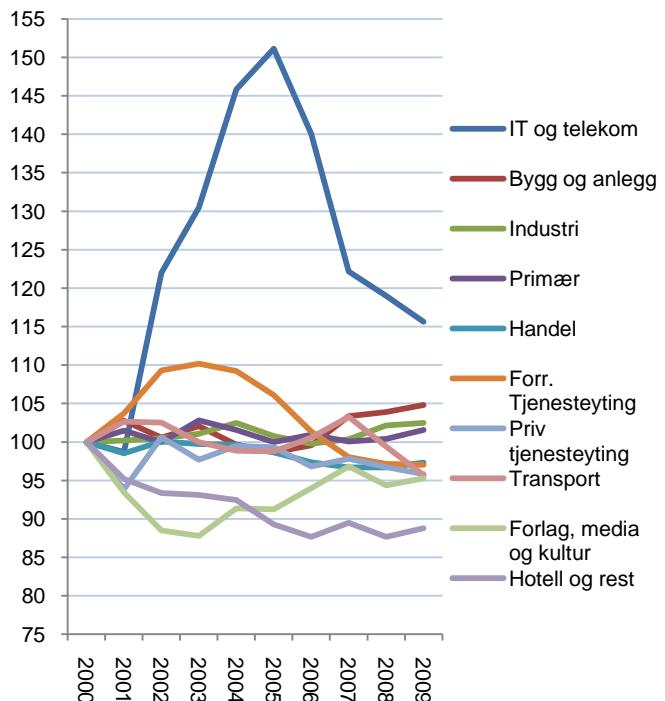
Relativ utvikling i bransjer

Hvilke bransjer som vokser eller synker er ofte ganske likt over hele landet. Det kan derfor også være interessant å se den relative veksten, som vist i figur 17. Her er bransjenes indeks i Nordland sett i forhold til bransjenes indeks på landsbasis.

Vi ser at IT og telekom har hatt en sterk vekst, også i forhold til veksten på landsbasis. Mye av den ekstra veksten i denne bransjen er imidlertid tapt etter 2005.

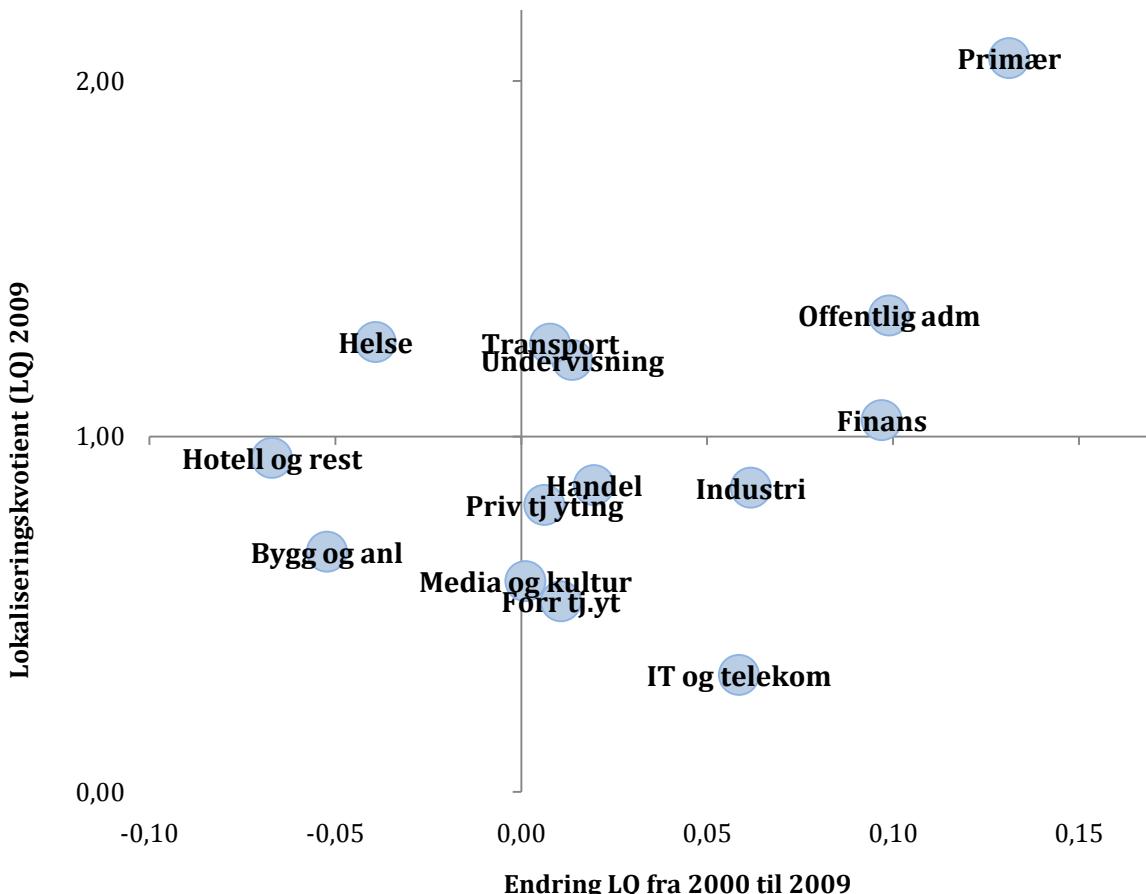
Hotell og restaurantbransjen har hatt en dårligere utvikling i Nordland enn i Norge.

De andre bransjene har egentlig hatt en utvikling i Nordland som er ganske lik utviklingen på landsbasis.

Figur 17: Utviklingen i de ulike bransjene i privat sektor i Nordland, indeksert slik at nivået i 2000=100, og senere målt relativt til utviklingen i tilsvarende bransje i Norge.

Lokaliseringskvotienter

Figur 18: Lokaliseringkskvotient og endring fra 2000 til 2009 for bransjer i Nordland.

Lokaliseringkskvotienten (LQ) forteller om en bransje er mer representert i en region enn for landet ellers. LQ beregnes ved å finne bransjens andel av samlede arbeidsplasser i regionen, og deretter dele på bransjens andel av antall arbeidsplasser i Norge. Dersom LQ er lik 1, har bransjen den samme andelen i regionen som landsgjennomsnittet. Er andelen over 1 har regionen forholdsvis mye av den aktuelle bransjen.

I Nordland har bransjer som helse og omsorg, transport, undervisning, offentlig administrasjon og finans og eiendom LQ over 1. Dette er dermed bransjer det er forholdsvis mye av.

Primærnæringene er den bransjen som Nordland har høyest andel av sammenliknet med landsgjennomsnittet. LQ for primærnæringene

er på 2,06. Primærnæringene øker også sin LQ i Nordland, ikke fordi bransjen er voksende, men fordi nedgangen er mindre enn ellers i landet.

Finans og eiendom, industri og IT og telekom er bransjer som har økende LQ i Nordland. Industrien øker på grunn av at nedgangen i Nordland er lavere enn i resten av landet, mens de to andre bransjene har høy vekst. Det er imidlertid fremdeles svært lite av IT-næringene i Nordland.

Hotell og restaurantnæringen har størst nedgange i LQ av bransjene i Nordland. Hotell og restaurant hadde LQ over 1 tidligere, men LQ for hotell og restaurantbransjen i Nordland er nå under 1.

Pendling i regionene

Nettopendlingen til en region forteller om det er flere eller færre arbeidsplasser enn sysselsatte.

I Nordland har alle regionene underskudd på arbeidsplasser. I hele fylket er det 116 725 bosatte som er registrert sysselsatte, mens det er 113 892 arbeidsplasser.

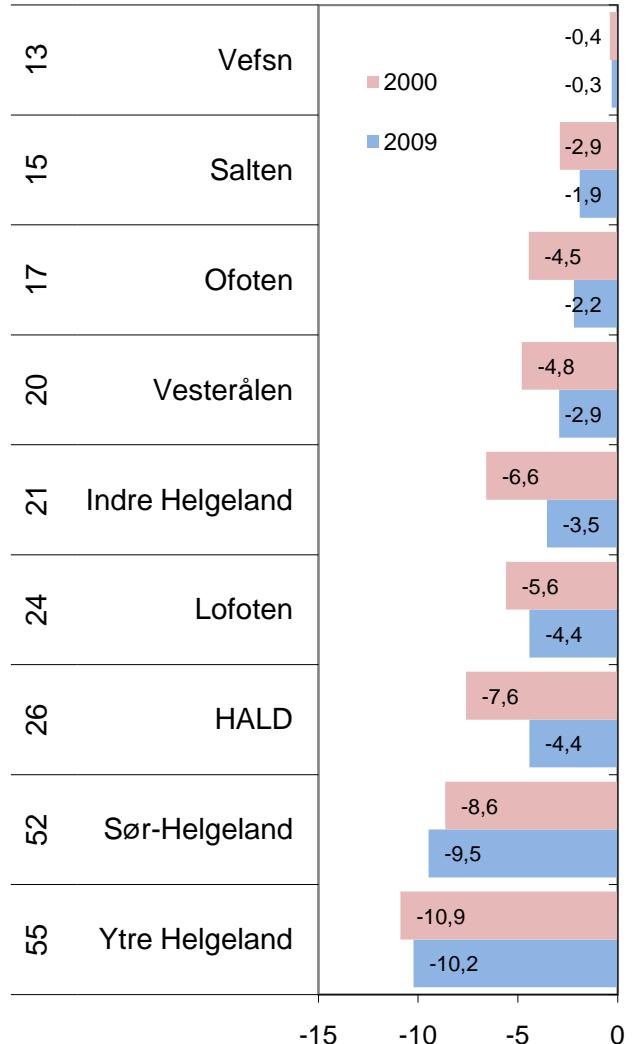
En stor del av de som er registrert som pendlere ut av Nordland pendler til Oslo, Trondheim eller Bergen. Det er naturlig å anta at mange av disse er studenter som ikke har meldt flytting ennå.

Vefsn er nesten selvforsynt med arbeidsplasser, her er underskuddet bare 0,3 prosent.

Salten og Ofoten har underskudd på rundt to prosent.

Sør-Helgeland og Ytre Helgeland har størst underskudd på arbeidsplasser. I disse to regionene er det omtrent ti prosent flere sysselsatte enn arbeidsplasser.

Ellers er det et trekk at nesten alle regionene har redusert underskuddet på arbeidsplasser fra 2000 til 2009. Dette er et resultat av at færre er registrert som pendlere til Tromsø, Trondheim og Oslo. Betyr det at det etter hvert blir mer vanlig for studenter å melde flytting?

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsatte i regionene i Nordland i 2000 og 2009. Rangering blant landets 83 regioner for nettopendling er vist helt til venstre.

Nettopendling i kommunene

Det er fem kommuner i Nordland som har netto innpendling. Evenes har høyest relativ innpendling, med 6,4 prosent flere arbeidsplasser enn sysselsatte.

Alstahaug har beveget seg fra å ha en underskudd på 3,7 prosent i 2000 til en overskudd på 5,5 prosent i 2009. Dette er en stor endring selv på ti år. Vi kan se at nabokommunene Dønna og Leirfjord har fått en kraftig økning i netto utpendling i samme periode. Arbeidsplassveksten i Alstahaug har dermed kommet bosettingen i nabokommunene til gode.

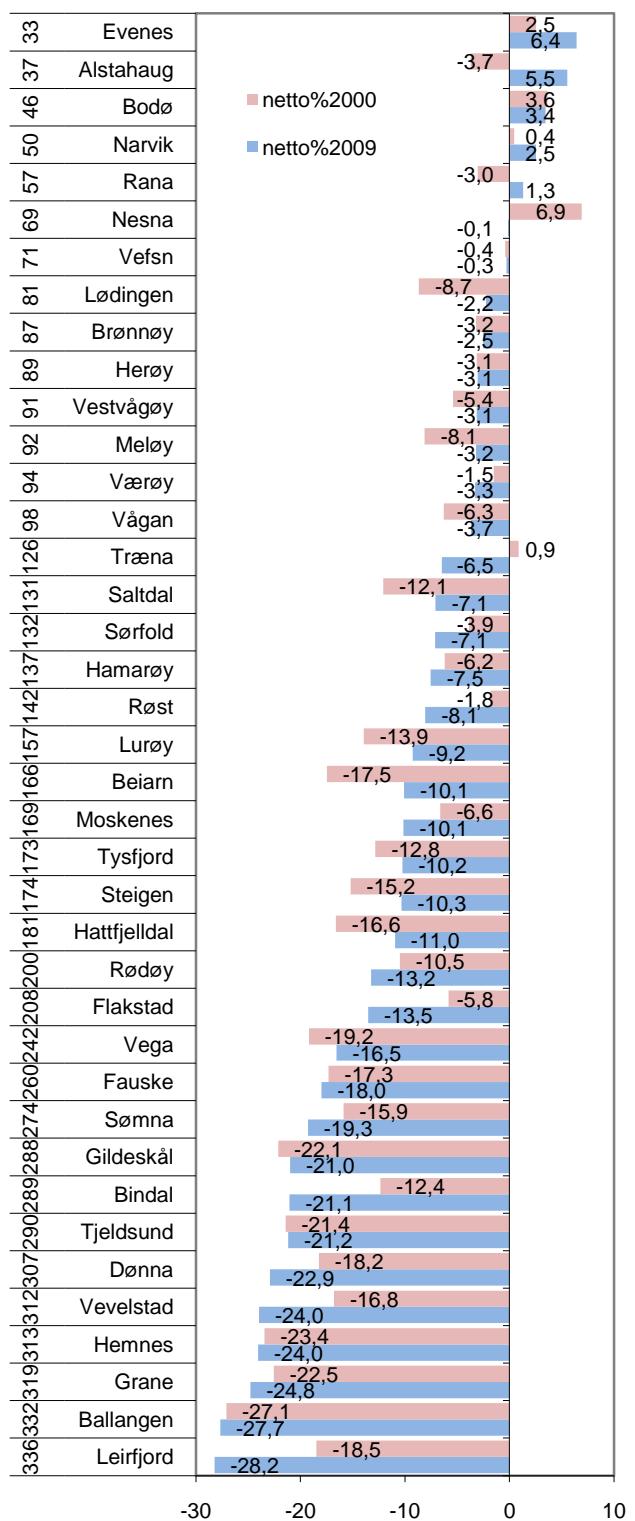
Bodø, Narvik og Rana har også overskudd av arbeidsplasser.

Rana har også gått fra underskudd til overskudd på arbeidsplasser.

Nesna og Træna har hatt motsatt utvikling, fra overskudd til underskudd på arbeidsplasser.

Mange kommuner i Nordland har ganske stor netto utpendling. Leirfjord, Ballangen og Grane har høyest netto utpendling i Nordland, men egentlig ikke spesielt høyt i en norsk sammenheng. Det er nesten 100 kommuner i landet med høyere netto utpendling enn Leirfjord.

Det er ikke et problem for en kommune å ha stor netto utpendling. I stedet for å kalle dette underskudd på arbeidsplasser, er det mer relevant å kalle det et overskudd på mennesker. Stor utpendling er ofte et resultat av at et sted er attraktivt å bo i.

Figur 20: Nettopendling i prosent av sysselsatte i kommunene i Nordland i 2000 og 2009. Rangering blant landets 430 kommuner for nettopendling er vist helt til venstre.

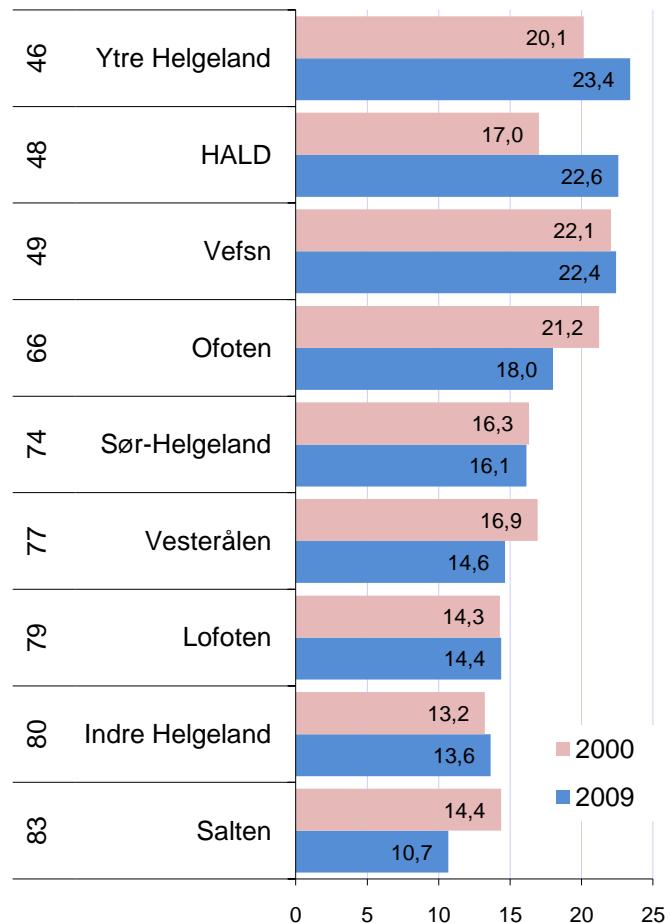
Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedet i en region eller kommune kan være mer eller mindre integrert med naboområder. Dette kan vi måle ved å se på hvor stor andel av de sysselsatte som pendler ut, og hvor stor andel av arbeidsplassene i området som innpendlere har. Arbeidsmarkedsintegrasjon er målt ved å legge sammen disse to størrelsene.

Ingen av regionene i Nordland har arbeidsmarkedsintegrasjon høyere enn middels av norske regioner. Samtidig har Nordland fem av de ti regionene med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon i landet.

Et interessant spørsmål er om dette skyldes lange avstander, eller om pendlingsvilligheten er lavere enn f eks på Østlandet. Riktignok er Nordland et langstrakt fylke, men fylket er tross alt delt opp i ni regioner, mens de fleste andre fylker har tre til fem regioner.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen har ganske stor strategisk betydning. Steder med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengig av arbeidsplassutvikling enn steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av å være attraktive som bosted.

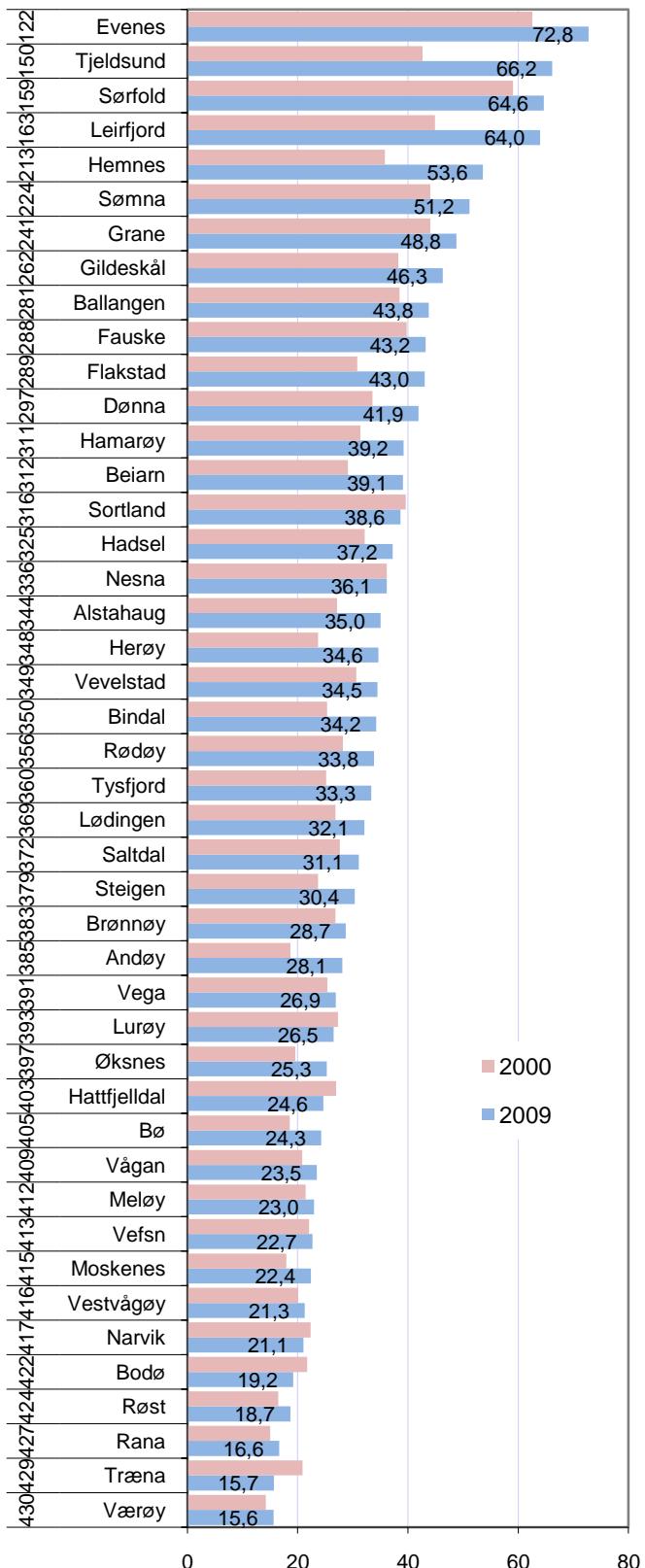
Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Nordland i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

Evenes har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Nordland. Evenes er imidlertid bare nummer 122 av de 430 kommunene i landet med hensyn til arbeidsmarkedsintegrasjon.

Foruten Evenes er det bare fire andre kommuner som har en arbeidsmarkedsintegrasjon som er høyere enn landsgjennomsnittet.

Nordland har fem av de ti kommunene i landet med minst arbeidsmarkedsintegrasjon. Røst, Værøy og Træna er tre av disse, av ganske naturlige årsaker. Rana og Bodø har også usedvanlig lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er litt vanskelig å se at disse byene skiller seg så vesentlig fra andre byer i Norge. Det kan virke som om arbeidsmarkedsintegrasjonen i kommunene i Nordland er påfallende lav, og at dette kan skyldes at folk i denne landsdelen er mindre pendlingsvillige.

Figur 22: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Nordland i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2009.

2. NæringsNM

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i næringslivet. I en regional utviklingskontekst er næringsutviklingen viktig for å få vekst i arbeidsplasser i privat næringsliv, for dermed å kunne trygge og stimulere bosettingen. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelseⁱⁱ.

NæringsNM		
	Nyetableringer	1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjejustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjejustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, mäter antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjejustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andelen foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje in-

dikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

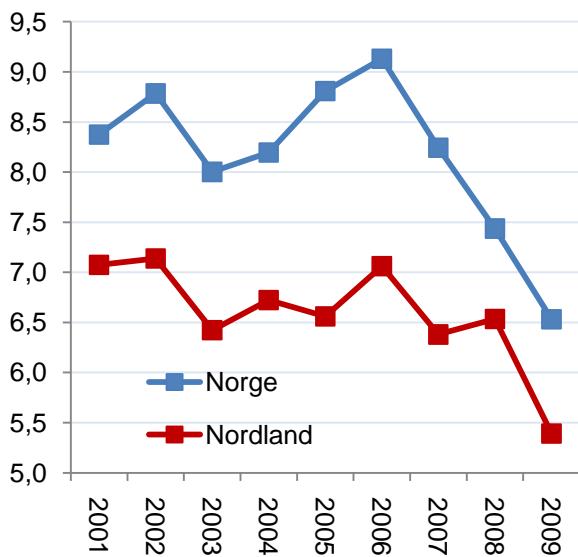
For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyeregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år.

Bransjejustert etableringsfrekvens er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Nordland

I figur 23 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Nordland og Norge har beveget seg siden 2001.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært synkende siden toppåret 2006. Etableringsfrekvensen i Nordland synes å ha blitt mindre påvirket av konjunkturene, men gikk også ganske kraftig ned i 2009.

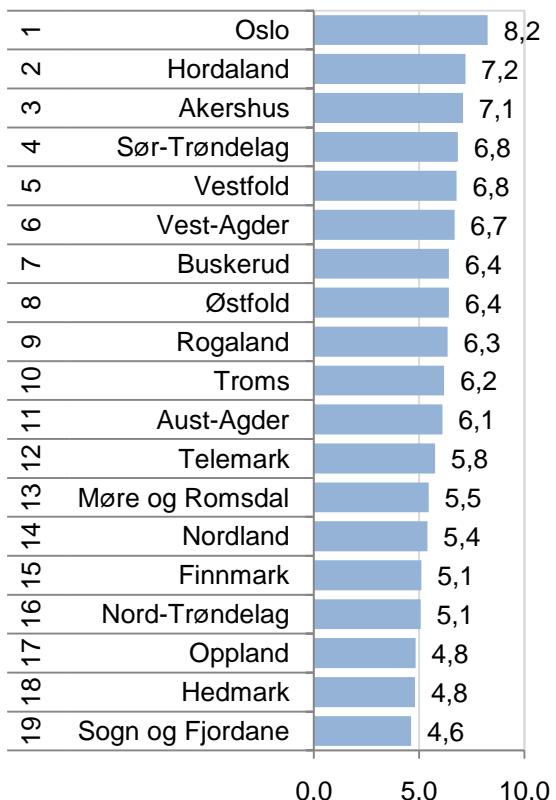
Etableringsfrekvensen i Nordland har alltid ligget lavere enn landstallene. Dette er kanskje ikke så dramatisk, ettersom noe av forklaringen er at de fire største byene trekker landsgjennomsnittet mye opp.

Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 24 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2009 vist. Det er en ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2009 er Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Nordland er nummer 14 av fylkene i 2009, noe som er normalt for Nordland. Nordlands rangering har variert mellom 13. og 17. plass av fylkene når det gjelder etableringsfrekvens etter 2000.

Figur 23: Etableringsfrekvens i Nordland og Norge i perioden 2001-2009.

Figur 24: Etableringsfrekvens i fylkene i 2009.

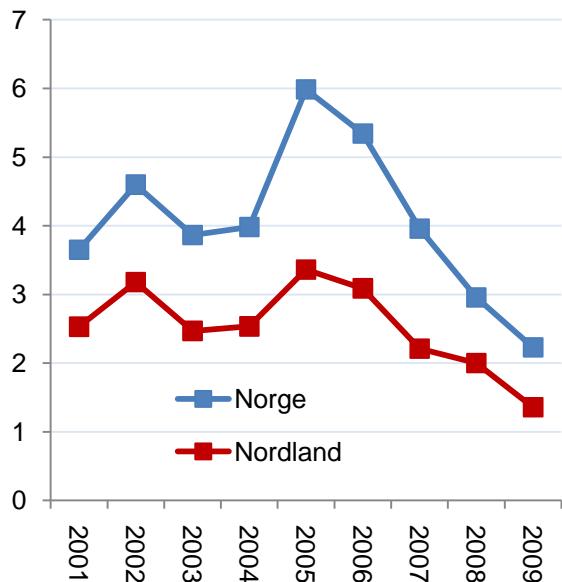
Vekst i antall foretak

I figur 25 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak var svært høyt i Norge i 2005, men har deretter falt hvert år til et foreløpig bunnivå i 2009.

Veksten i antall foretak i Nordland har hatt omrent samme utvikling.

Nordland ligger imidlertid under landsgjennomsnittet i hele perioden. Det er nærliggende å anta at dette blant annet skyldes at befolningsveksten er lavere enn landet for øvrig. Med lavere folketallsvekst vokser økonomien langsommere.

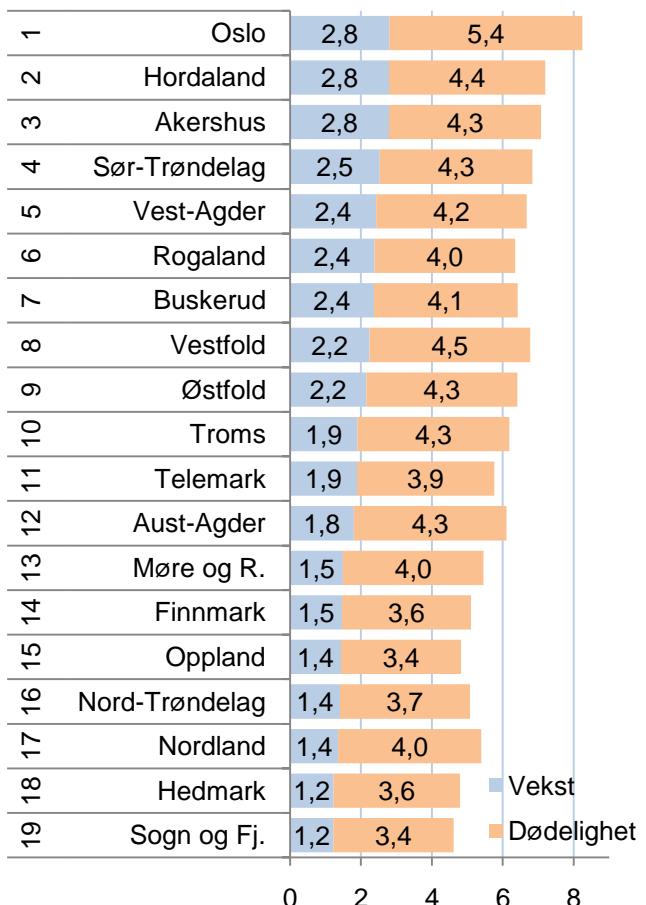

Figur 25: Årlig vekst i antall foretak i Nordland og Norge i perioden 2001-2009.

Vekst i antall foretak

I figur 26 ser vi netto tilvekst av antall foretak i fylkene, samt nedleggelsesratene. Summen av disse vil være det samme som etableringsfrekvensen. Det er Oslo som har høyest vekst i antall foretak. På de neste plassene kommer Hordaland, Akershus og Sør-Trøndelag, som har nesten samme vekst i 2009.

Nå er Nordland rangert som nummer 17, dvs dårligere rangert enn for etableringsfrekvensen. Nordland hadde forholdsvis høy dødeighet i 2009.

Figur 26: Prosentvis vekst i antall foretak i fylkene i 2009, samt prosentvis andel nedleggelse.

Betydningen av bransjestrukturen

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer.

Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatiske få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi ønsker derfor å bruke bransjejustert etableringsfrekvens som en av indikatorene for etableringsaktiviteten. Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen.

Resultatet av en slik analyse er vist i figur 27ⁱⁱⁱ. Vi ser at nesten 83 prosent av forskjellene i fylkenes etableringsfrekvens kan forklares ut fra bransjestrukturen alene. Mye av de resterende 17 prosentene forklares av forskjeller i befolkningsveksten.

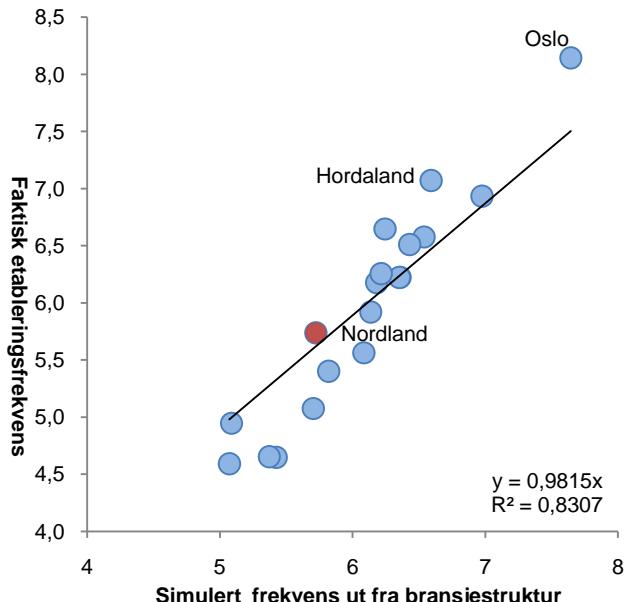
Når vi skal beregne indikatoren ”bransjejustert etableringsfrekvens” vil denne være det samme som den vertikale differansen mellom fylkets posisjon i figuren og linjen.

Bransjejustert etableringsfrekvens

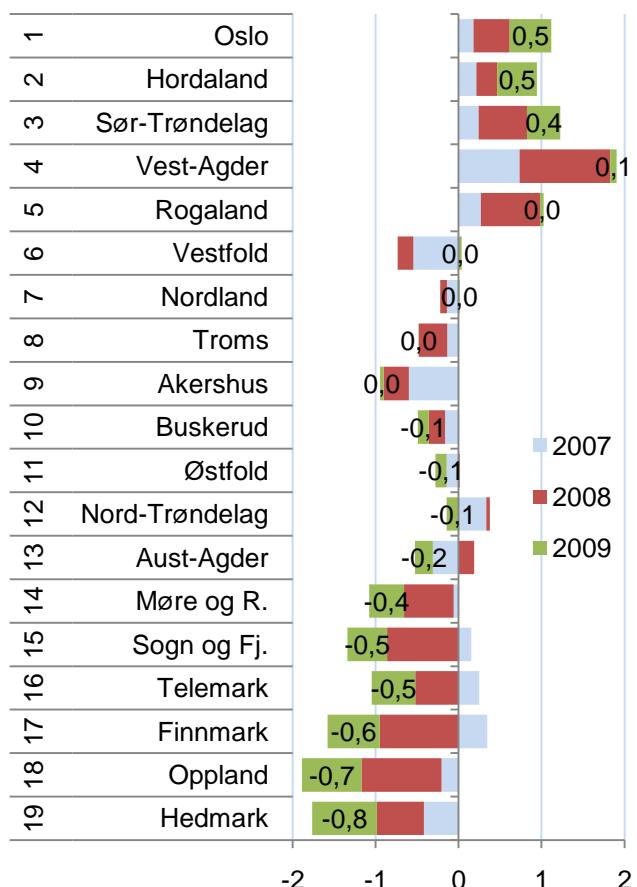
I figur 28 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder den bransjejusterte etableringsfrekvensen i 2009. Vi har tatt med resultatene for 2007 og 2008 også, for å vise at det er et visst mønster som går igjen.

Nordland kom ut som nummer sju i 2009. Nordland gjør det generelt langt bedre for bransjejustert enn for ujustert etableringsfrekvens. Det betyr at den lave etableringsfrekvensen delvis skyldes bransjestrukturen, noe som også framgår tydelig av figur 27.

Det er nokså tydelig at fylker med høy befolkningsvekst kommer bedre ut. Akershus kommer kanskje overraskende svakt ut, når vi vet at befolkningsveksten har vært sterk der. Kanskje er det mange av de etablerende innbyggerne som registrerer sine foretak med adresse i Oslo?

Figur 27: Sammenhengen mellom faktisk etableringsfrekvens i 2009 og forventet etableringsfrekvens gitt bransjestrukturen i fylkene.

Figur 28: Bransjejustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008 og 2009. Tallene til venstre er rangering blant fylkene for 2009.

Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har brukt de tre delindikatorene til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best sammen sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Tromsøregionen gjorde det best av regionene i Nord-Norge i 2009 og kom på tredje plass av de 83 regionene i landet.

Indre Helgeland var best av regionene i Nordland med en 18. plass.

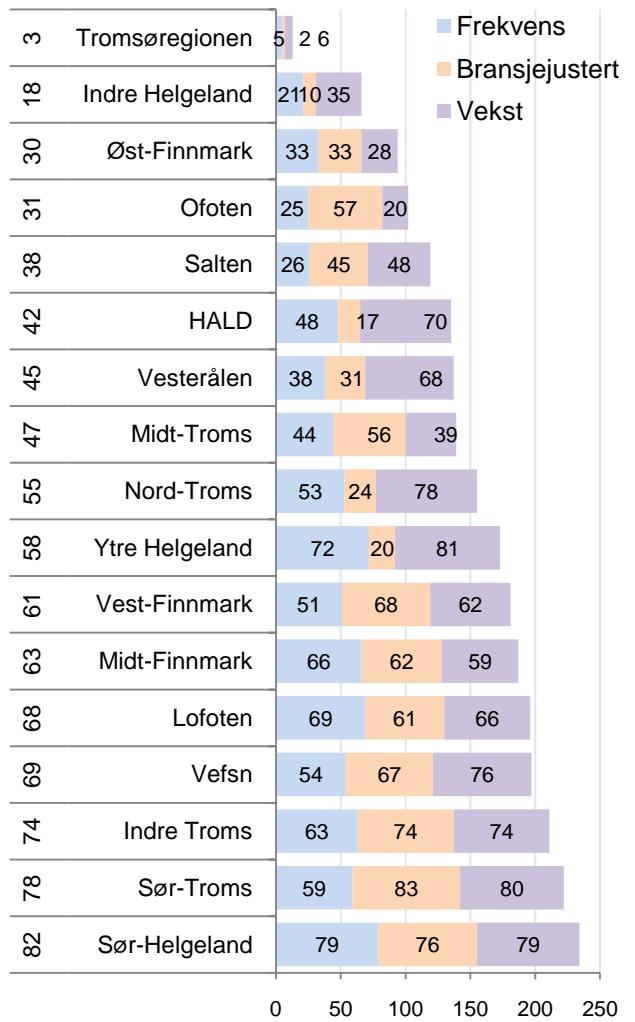
Ofoten og Salten gjorde det litt bedre enn middels av regionene på 31. og 38. plass.

HALD var akkurat middels av regionene på etableringsindeksen i 2009 på en 42. plass.

Vesterålen ble nummer 45 mens Ytre Helgeland ble nummer 55, og var dermed litt under middels av regionene.

Lofoten og Vefsn gjorde det forholdsvis svakt på 68. og 69. plass.

Sør-Helgeland var dårligst av regionene i Nord-Norge, og nest dårligst av alle de 83 regionene i landet på etableringsindeksen i 2009

Figur 29: Etableringsindeksen for regionene i Nord-Norge. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorene er vist i figuren, og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

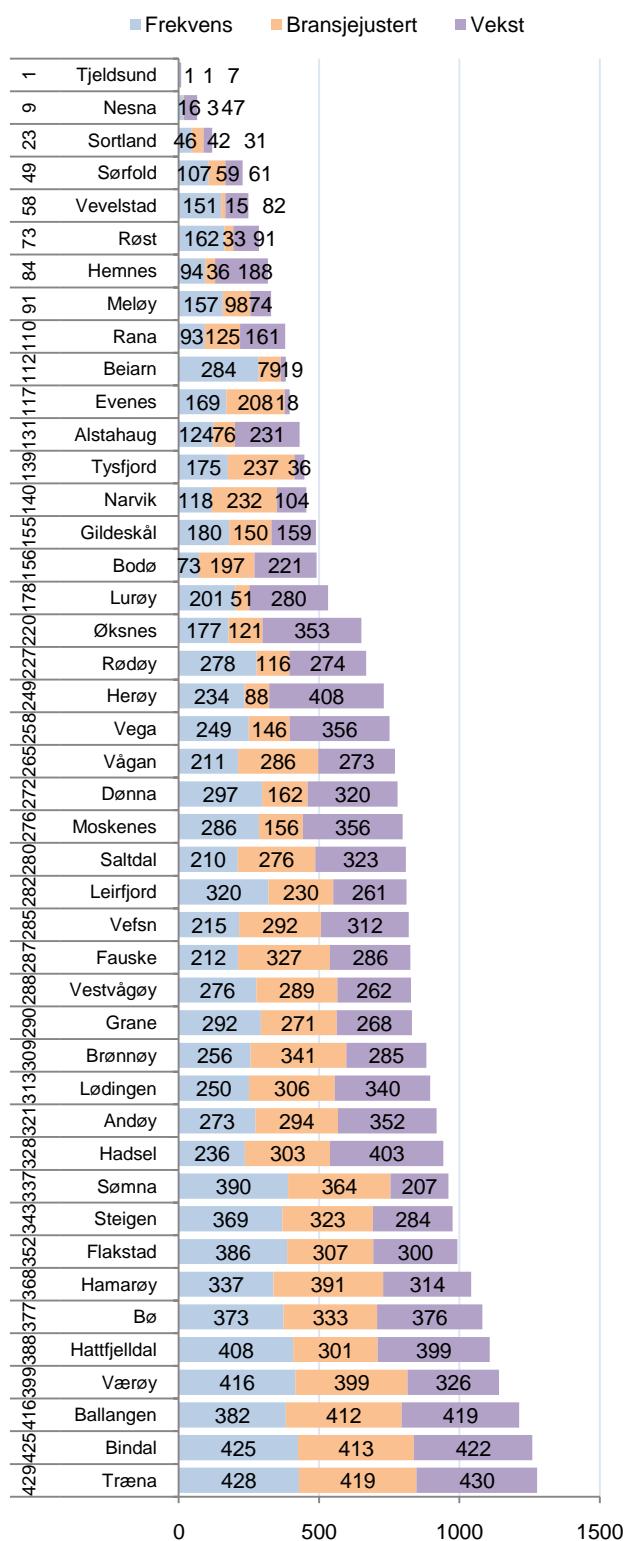
Etableringsindeksen for kommunene

Tjeldsund og Nesna kom øverst på etableringsindeksen av kommunene i Nordland. Tjeldsund er også best i Norge. Dette er begge små kommuner med få foretak. Dermed blir statistikken ganske tilfeldig, og disse kommunene svinger mye opp og ned fra år til år.

Sortland er på tredje plass i Nordland og nummer 23 i landet. Sortland er langt større, og har stabilt gode resultater over flere år på etableringsindeksen.

Av de litt større kommunene, har Rana, Alstahaug og Narvik ganske gode resultater på etableringsindeksen i 2009, mens Bodø gjør det litt under pari.

Brønnøy har svak etableringsaktivitet i 2009 som nummer 309 av 430 kommuner i landet.

Figur 30: Etableringsindeksen for kommunene i Nordland. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorene er vist i figuren, og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2009 er vist til venstre.

Lønnsomhet

Vi mäter lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorene.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I 2009 økte andelen lønnsomme bedrifter med over fire prosent. Vi skal se senere at andel bedrifter med vekst sank, men likevel greide de fleste bedriftene å tilpasse seg lavkonjunkturen og bedre lønnsomheten.

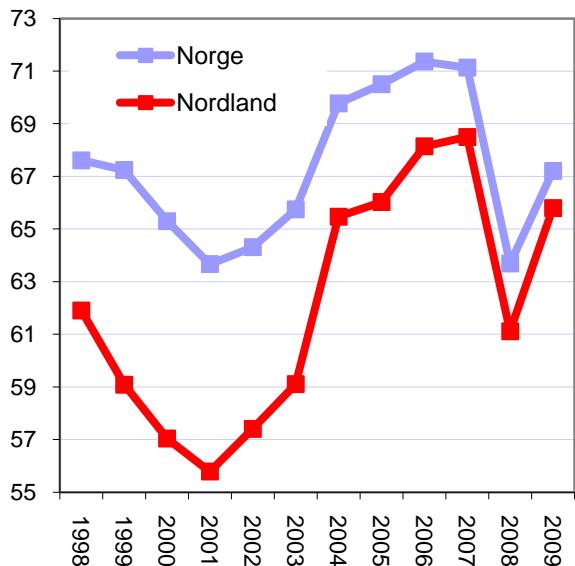
Andel lønnsomme foretak i Nordland har ligget under landsgjennomsnittet i alle årene som er målt. Avstanden til landsgjennomsnittet er imidlertid lavere nå enn tidligere.

Lønnsomhet i fylkene

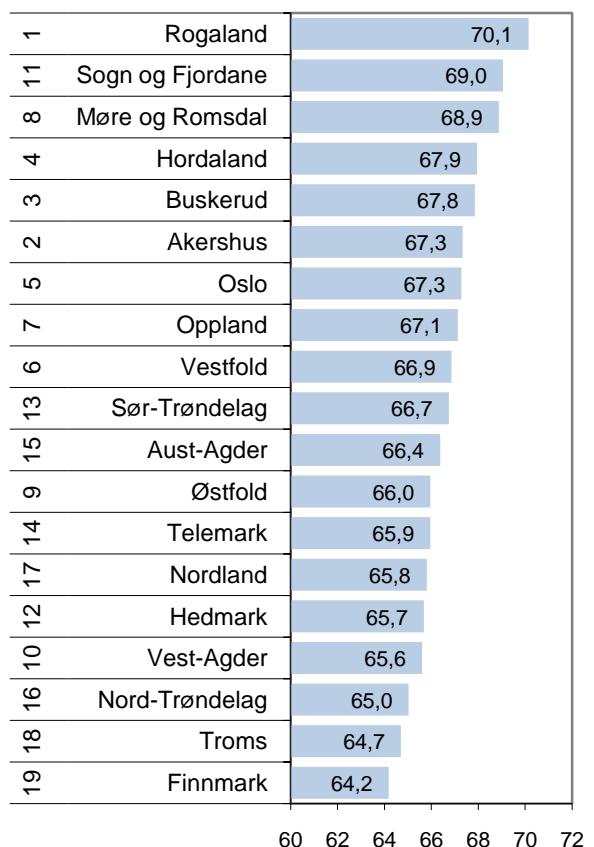
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2009, for sjunde år på rad. Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har hatt kraftige klyv opp på lønnsomhetsrangeringen, og fikk sine beste plasseringer noensinne i 2009.

Nordland ble rangert på 14. plass i 2009.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Nordland rangert som nummer 17 av 19 fylker. Bare Troms og Finnmark har hatt lavere lønnsomhet i næringslivet.

Figur 31: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Nordland og Norge i perioden 1998-2009.

Figur 32: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Vefsn har det mest lønnsomme næringslivet av regionene i Nord-Norge, og er nummer ni på lønnsomhetsindeksen i Norge. Vefsn har også hatt et lønnsomt næringsliv tidligere, og er nummer fem når vi ser på lønnsomheten de siste fem årene.

Vefsn står i en særstilling når det gjelder lønnsomhet blant regionene i Nord-Norge. Andre regioner som har bedre lønnsomhet enn middels de siste fem årene er Indre Helgeland som nummer 36, og Midt-Troms som nummer 40 av 83 regioner.

Lønnsomheten i 2009 er relativt god for mange regioner i Nord-Norge. Finanskrisen laiter ikke til å ha slått til i nord, og næringsutviklingen blir dermed relativt bedre, særlig i forhold til Østlandet.

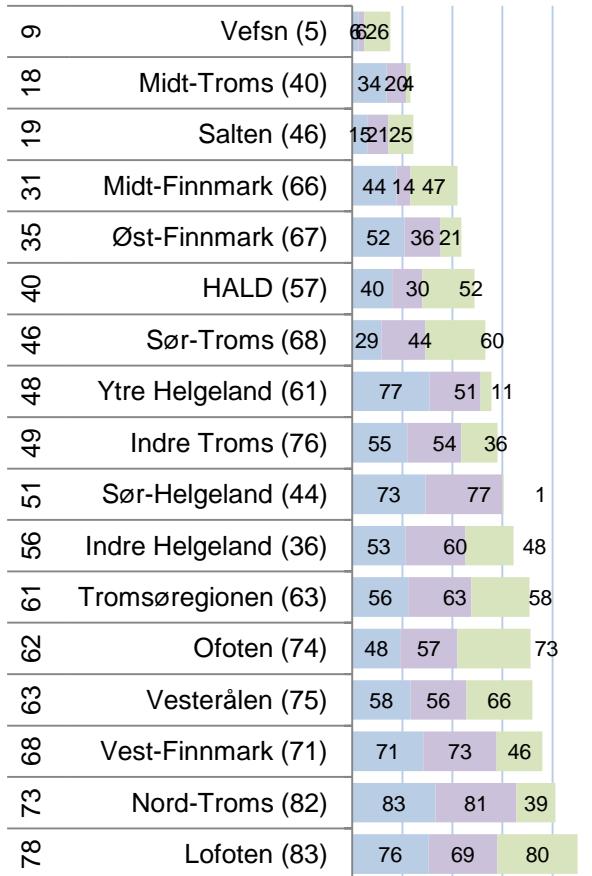
Salten gjør det ganske bra som nummer 19 på lønnsomhetsindeksen i 2009, mens HALD er over middels som nummer 40.

De andre Helgelandsregionene er litt under middels.

Ofoten, Vesterålen og Lofoten er blant de aller dårligste regionene i landet når det gjelder lønnsomhet i næringslivet de siste fem årene.

Ofoten og Vesterålen gjorde det bedre i 2009, da de kom på 62. og 63. plass. Lofoten er fremdeles blant de ti dårligste, men har i hvert fall fire regioner bak seg.

■ Lønnsomhet ■ Bransjejustert ■ Egenkapital

Figur 33: Lønnsomhetsindeksen for regionene i Nord-Norge. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2009 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2005-2009.

Lønnsomhetsindeksen for kommuner

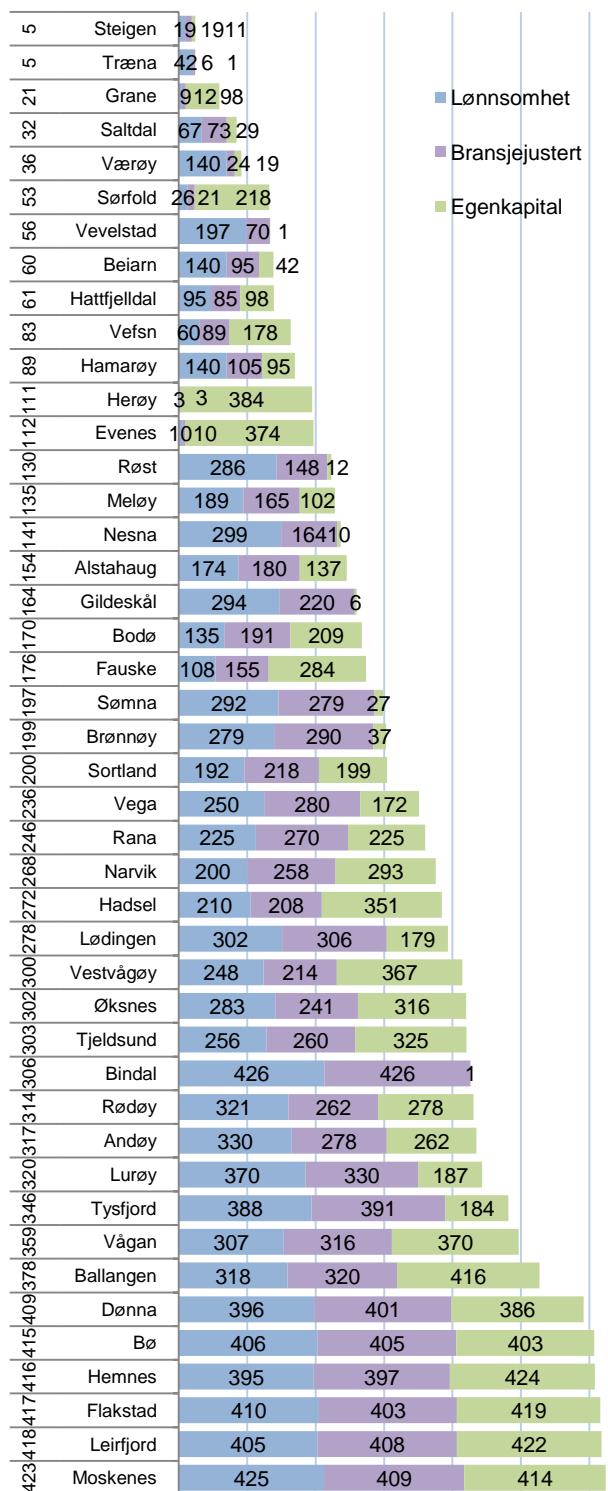
Steigen, Træna og Grane gjorde det best på lønnsomhetsindeksen i 2009. Det er ganske små kommuner hvor resultatene lett blir tilfeldige.

Vefsn gjør det best av de litt større kommunene, og er nummer 83 av 430 kommuner i landet. Vefsn er nummer 37 på lønnsomhetsindeksen for de siste fem årene.

Alstahaug, Bodø, Fauske, Brønnøy og Sortland gjør det også bedre enn middels.

Rana og Narvik skårer under middels på lønnsomhetsindeksen for 2009.

Moskenes har lavest lønnsomhet, og er blant de ti dårligste i landet.

Figur 34: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Nordland. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, og helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2009.

Vekst

Vi mäter veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med realvekst*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorene.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andelen vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andelen vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt.

Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt. Nordland har vekslet på å ha høyere og lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet. De siste to årene har andelen vekstforetak vært over gjennomsnittet.

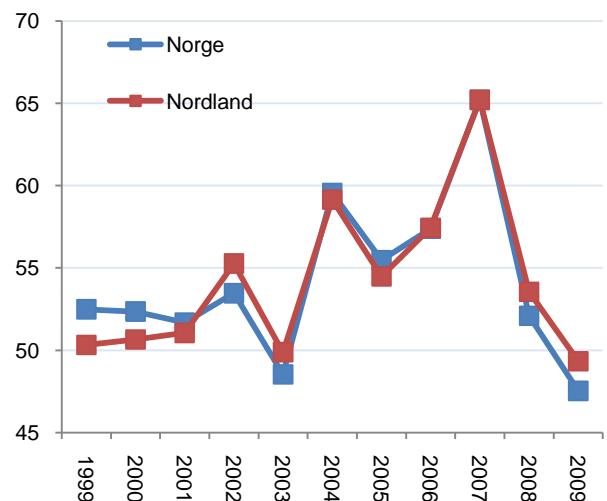
Andel vekstforetak i fylkene

Sogn og Fjordane og Nordland kom noe overraskende på topp for andel vekstforetak i 2009. Sogn og Fjordane var eneste fylke hvor det var over 50 prosent vekstforetak i 2009.

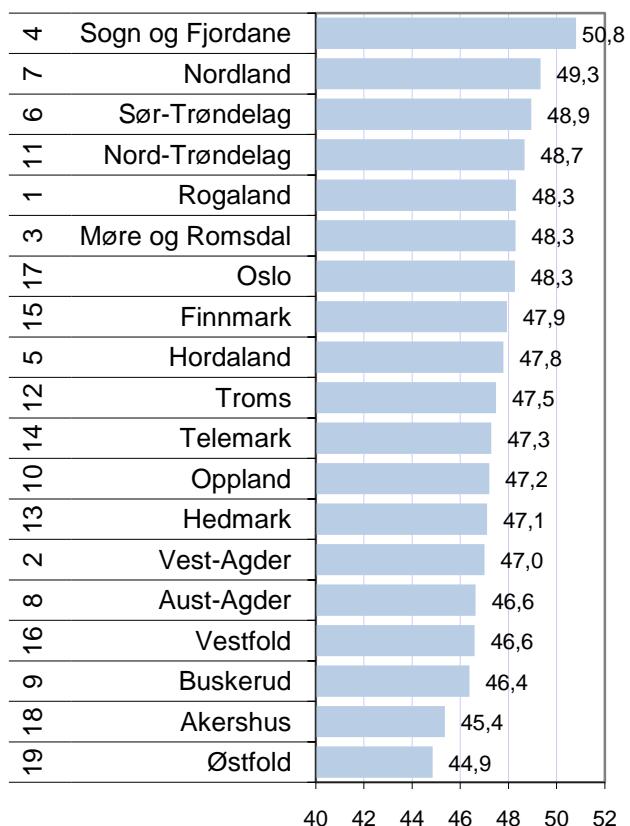
Nordland hadde nest høyest andel vekstforetak av alle fylkene.

Rogaland har høyest andel vekstforetak de siste fem årene, fulgt av Vest-Agder og Møre og Romsdal.

For de fem siste årene samlet er Nordland nummer sju.

Figur 35: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Nordland og Norge i perioden 1999-2009.

Figur 36: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2009. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

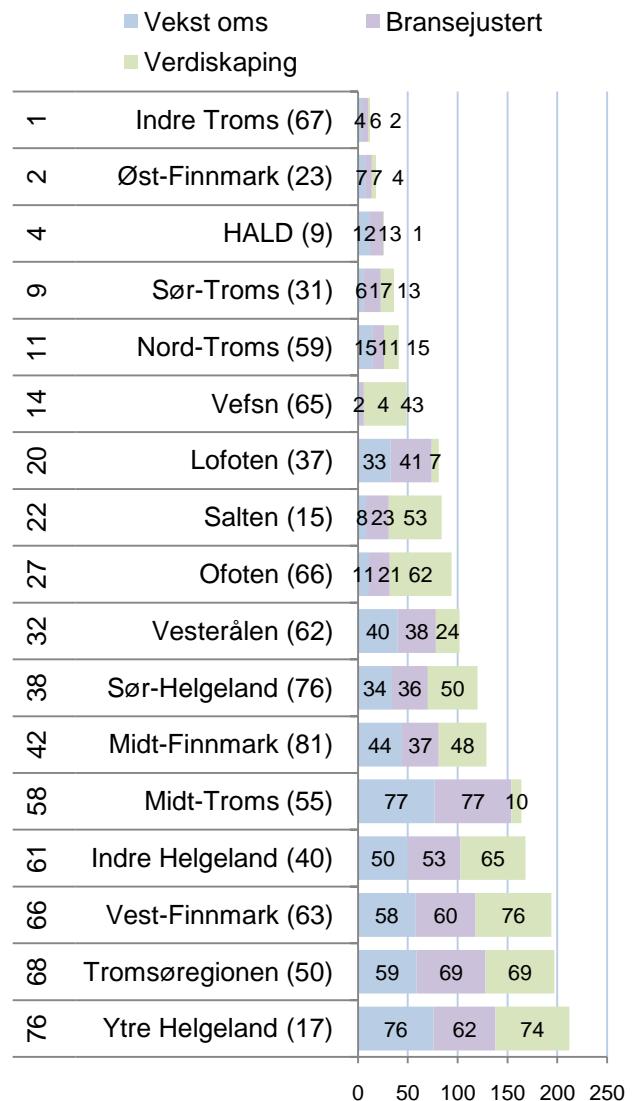
Vekstindeksen har tre indikatorer for vekst: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Mange regioner i Nord-Norge fikk svært gode resultater på vekstindeksen i 2009. Indre Troms kom øverst av alle regionene i landet, Øst-Finnmark ble nummer to og HALD ble nummer fire.

Regioner som Vefsn, Lofoten, Ofoten, Vesterålen og Sør-Helgeland gjorde det alle godt på vekstindeksen i 2009, og langt bedre enn de har pleid å gjøre tidligere.

Salten har tradisjonelt gjort det bra på vekstindeksen, og 22. plassen det siste året er svakere enn vanlig for denne regionen.

Indre Helgeland og Ytre Helgeland gjorde det svakt på vekstindeksen siste år. De har gjort det bra tidligere.

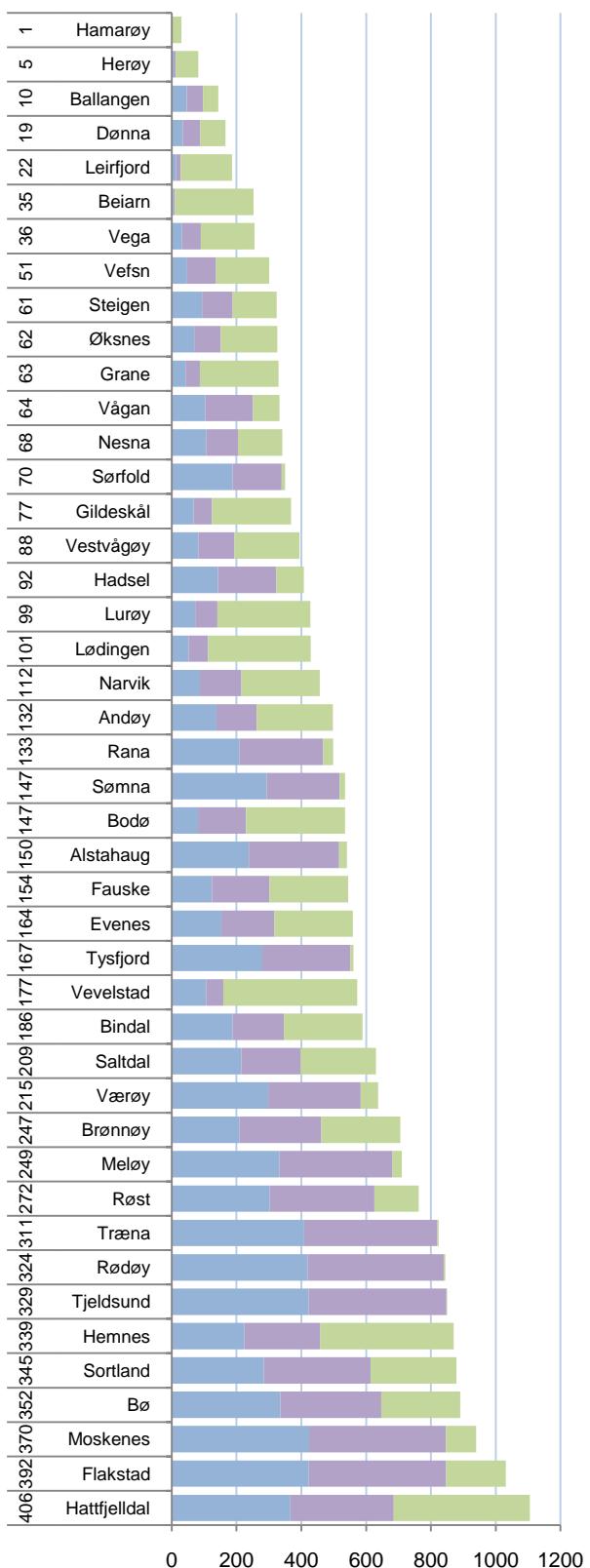
Figur 37: Vekstindeksen for regionene i Nord-Norge. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2009 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2005-2009.

Vekst i kommunene

Kommuner som Hamarøy, Herøy, Ballangen, Dønna og Leirfjord gjorde det alle svært bra på vekstindeksen i 2009. Dette er ikke kommuner som vi vanligvis pleier å se høyt oppé på næringslivsindikatorer. Mange kommuner som ikke pleier å ha særlig god næringsutvikling, kom høyt på vekstindeksen i 2009.

I Nordland, som i resten av Nord-Norge, gjorde mange kommuner det bra på vekstindeksen i 2009.

Ikke alle gjorde det bra. Hattfjelldal, Flakstad og Moskenes kom langt ned.

Figur 38: Vekstindeksen for kommunene i Nordland. Til venstre er rangering blant landets 430 kommuner for vekstindeksen 2009.

Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi mäter. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringstetthet”.

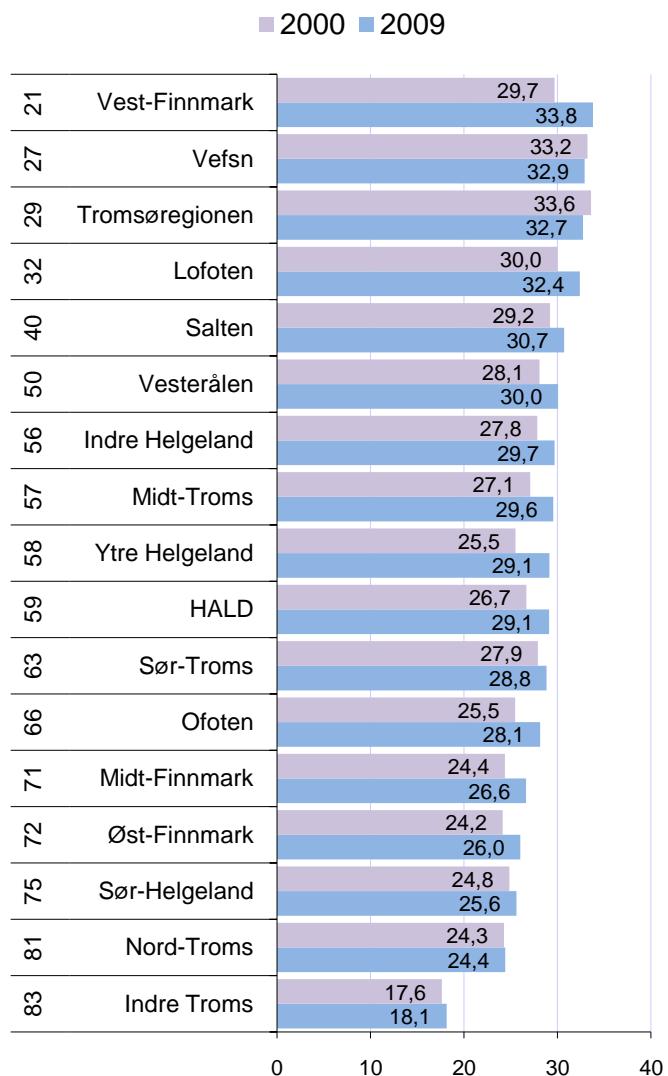
Tromsøregionen hadde høyest næringstetthet i 2000, men i 2009 er det Vest-Finnmark som har mest næringsliv i forhold til folketallet av regionene i Nord-Norge.

Vefsn har nest høyest næringstetthet av regionene i Nord-Norge, og er nummer 27 av 83 regioner i Norge.

Lofoten og Salten har også høyere næringstetthet enn middels av kommunene.

Vesterålen, Indre Helgeland, Ytre Helgeland, HALD og Ofoten har alle næringstetthet under middels.

Sør-Helgeland har lavets næringstetthet av regionene i Nordland.

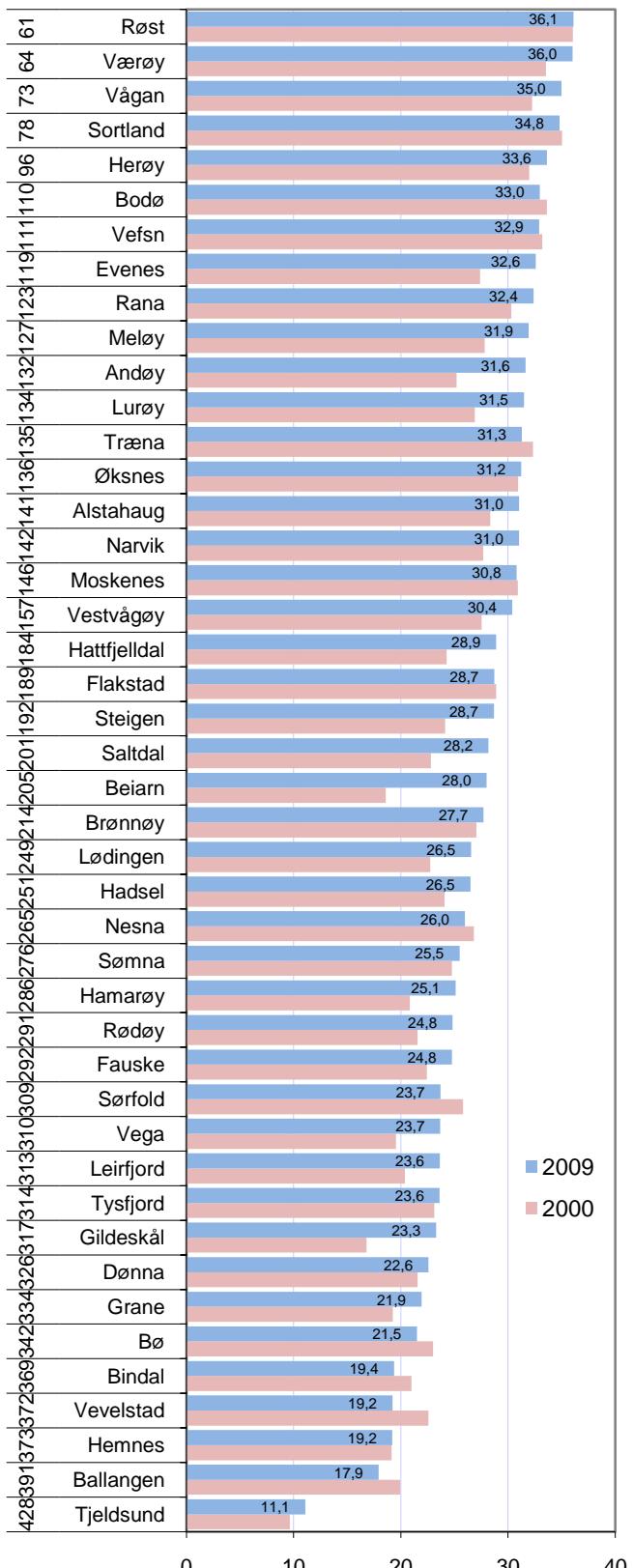

Figur 39: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i Nord-Norge i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2009.

Næringerstetthet i kommunene

Røst, Værøy og Vågan har høyest næringerstetthet av kommunene i Nordland. Det er egentlig ganske små forskjeller mellom kommunene i Nordland når det gjelder næringerstetthet. Det kommer av at det er lite pendling, og hver enkelt kommune må dermed i stor grad sysselsette egen befolkning.

Tjeldsund skiller seg ut gjennom å ha svært lav næringerstetthet.

Figur 40: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Nordland i 2000 og 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2009.

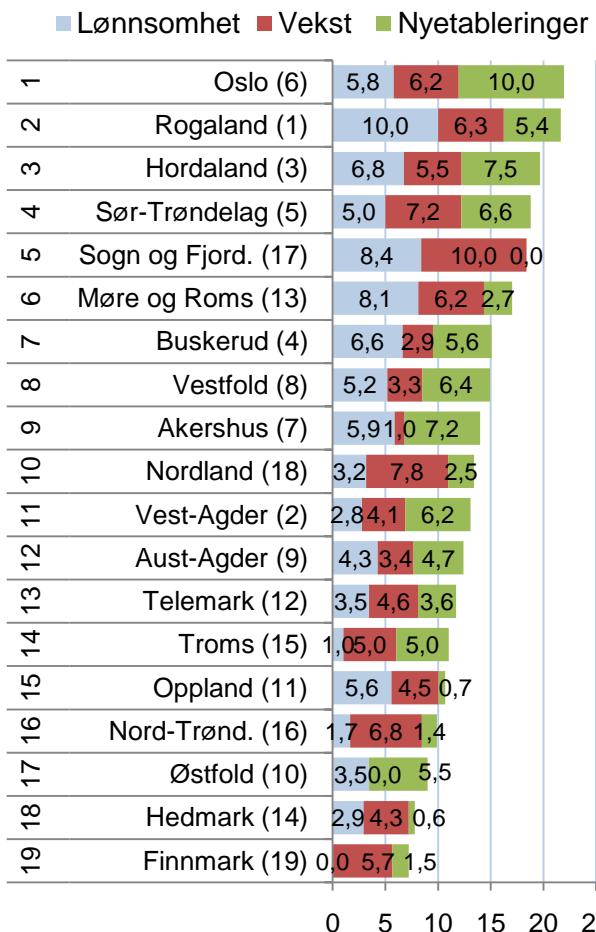
NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indeksene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforsking har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste sju årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet gjør det samlet sett i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Oslo kom best ut av fylkene i 2009, etter at Rogaland har vært beste fylke de fire foregående årene.

Nordland kom ut som nummer ti i 2009. Nordland gjør det bra for vekst, men svakt for lønnsomhet og nyetableringer.

Nordlands utvikling

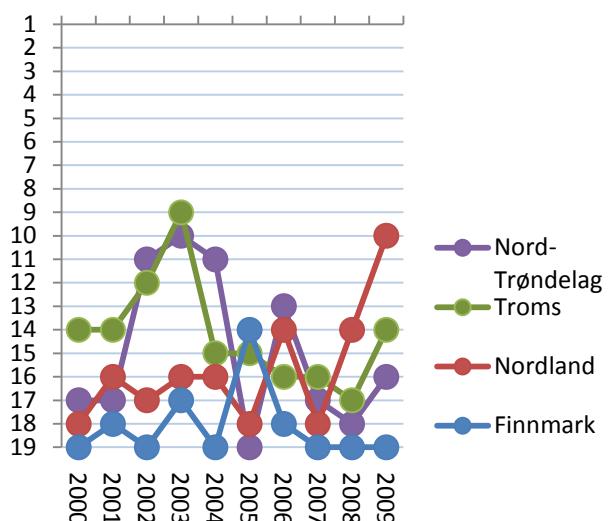
Nordland har tradisjonelt gjort det ganske dårlig i NæringsNM. Før 2009 var beste plassering 14. plass i 2006 og 2008.

Tiendepplassen i 2009 er dermed den klart beste plasseringen som er målt for Nordland.

Nabofylkene Troms og Nord-Trøndelag har som oftest gjort det bedre enn Nordland, men de siste to årene har Nordland gjort det bedre enn naboen.

Finnmark har over tid gjort det dårligst, med seks siste plasser de siste ti årene.

Figur 41: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2009. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2005-2009.

Figur 42: Nordlands og nabofylkene sine rangeringer i NæringsNM i perioden 2000-2009.

NæringsNM for regioner

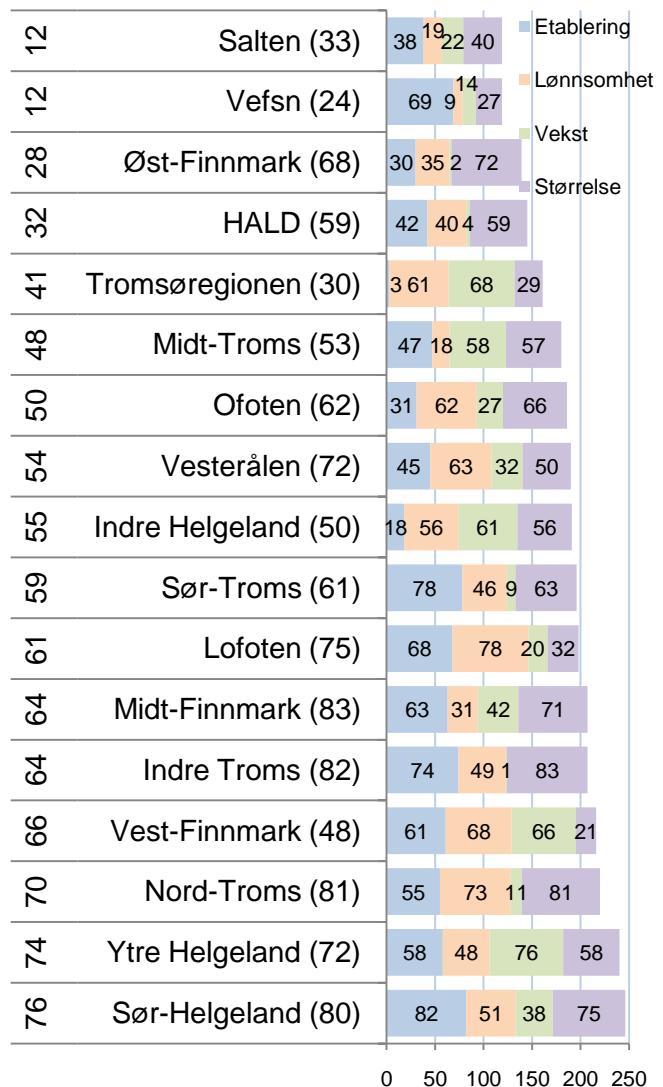
I figur 43 er resultatene for regionene i Nord-Norge vist.

Salten og Vefsn delte 12. plassen i NæringsNM for 2009. For begge var dette beste plassering noensinne.

HALD gjorde det også ganske bra som nummer 32 av 83 regioner.

Ofoten, Vesterålen, Indre Helgeland og Lofoten gjorde det litt under middels i 2009. Lofoten og Vesterålen har mange dårlige plasseringer tidligere, så dette er forholdsvis bra for disse to regionene.

Ytre Helgeland og Sør-Helgeland gjorde det dårligst av regionene i nord, og er begge blant de ti dårligste regionene i 2009.

Figur 43: NæringsNM for regionene i Nord-Norge. Rangering blant landets 83 regioner i 2009 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene i figuren.

NæringsNM for kommunene

Beiarn, Herøy, Sørfold, Nesna og Evenes kom best ut i NæringsNM av kommunene i Nordland. Alle disse fem kommunene er små kommuner med få foretak. Resultatene må derfor tas med en klype salt. Ingen av disse kommunene gjør det spesielt bra hvis vi ser på NæringsNM for de siste fem årene.

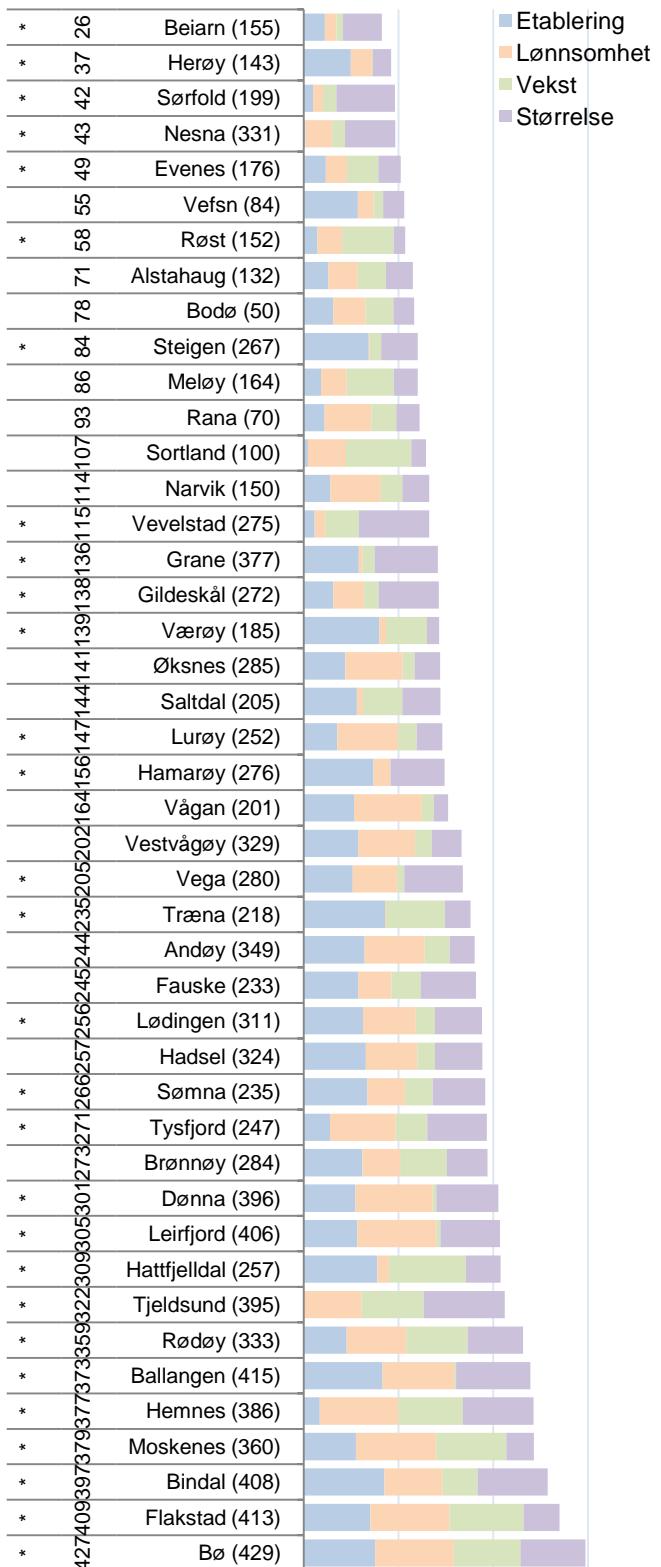
Vefsn er best av de kommunene som er av en viss størrelse, fulgt av Alstahaug, Bodø, Meløy og Rana. Alle disse kom inn blant de 100 beste kommunene i landet i 2009.

Sortland og Narvik gjorde det også ganske bra i 2009.

Hvis vi ser på resultatene i NæringsNM for de siste fem årene, er Bodø best med en 50. plass, foran Rana som nummer 70 og Vefsn som nummer 84. Sortland er nummer 100 på denne statistikken, og fjerde best i Nordland.

NæringsNM for de siste fem årene gir et mye bedre grunnlag, ettersom de tilfeldige årlige svingningene for de minste kommunene jevner seg ut.

Flakstad og Bø gjør det dårligst i NæringsNM for 2009. Bø er nest dårligst i NæringsNM for siste fem år.

Figur 44: Resultater fra NæringsNM for kommunene i Nordland. Rangering blant landets 430 kommuner i 2009 til venstre, rangering siste fem år i parentes. Kommuner merket * er små kommuner med få foretak.

3. Attraktivitetsbarometeret

Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret siden 2006. Attraktivitetsbarometeret er en metode for å identifisere regioner og kommuner som trekker til seg innflyttere i høyere grad enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Slike steder vil få vekst i lokale arbeidsplasser på grunn av høyere befolkningsgrunnlag i neste periode. Attraktivitet med hensyn til bosetting vil da bli en vekstfaktor som kommer i tillegg til vekst i arbeidsplasser.

Attraktivitetsbarometeret tar utgangspunkt i sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. I figur 45 har vi vist arbeidsplassvekst og netto innenlands flytting i 83 regioner i Norge for perioden 2007-2009.

Den svarte linjen i diagrammet viser den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. Attraksjonsindeksen er differansen mellom forventet og observert nettoflytting, som kan leses som den vertikale avstanden mellom den faktiske nettoflytting og forventningslinjen. Differansen viser hvor mye nettoflytting en kommune faktisk har hatt fra trukket forventet nettoflytting gitt arbeidsplassveksten. Tallet kan tolkes som hvor høy prosentvis vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

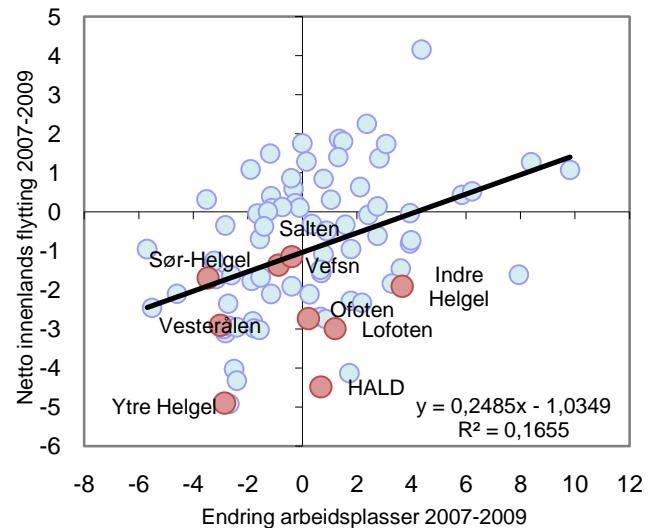
Regionene i Nordland er markert med rødt, og figuren illustrerer ganske klart hovedproblemet for regionene. Alle regionene har netto utflytting, selv om halvparten har hatt bedre arbeidsplassvekst enn middels av regionene i Norge. Salten, Vefsn og Sør-Helgeland ligger nær linjen og er dermed middels attraktive. De andre regionene ligger langt under linjen og er dermed lite attraktive.

I figur 46 ser vi hvordan regionene i Nordland skårer på attraktivitetsindeksen de siste tre periodene.

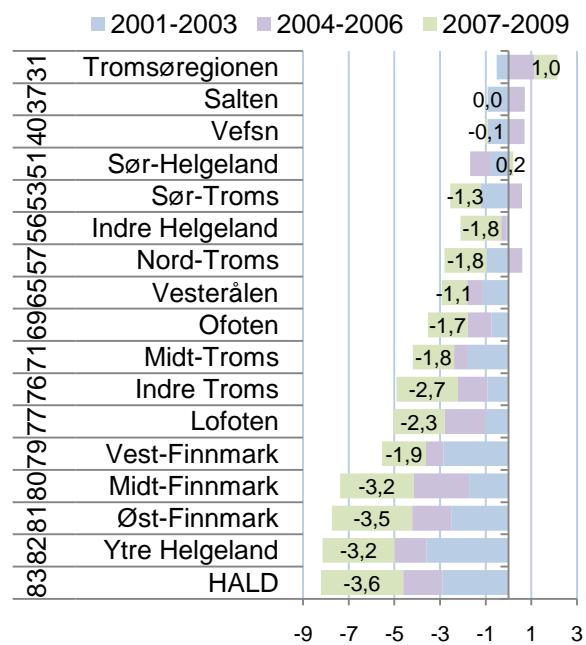
Tromsøregionen, Salten og Vefsn er regioner som har vært litt over middels attraktive de siste ni årene. Sør-Helgeland har vært over middels den siste perioden.

Indre Helgeland, Vesterålen og Ofoten er under middels.

Lofoten, Ytre Helgeland og HALD er blant de minst attraktive regionene i landet. HALD er absolutt sist av de 83 regionene i landet med hensyn til bostedsattraktivitet.

Figur 45: Regionene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Figur 46: Attraktivitetsindeksen for regionene i Nord-Norge i de siste tre periodene. Rangering blant de 83 regionene for periodene samlet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

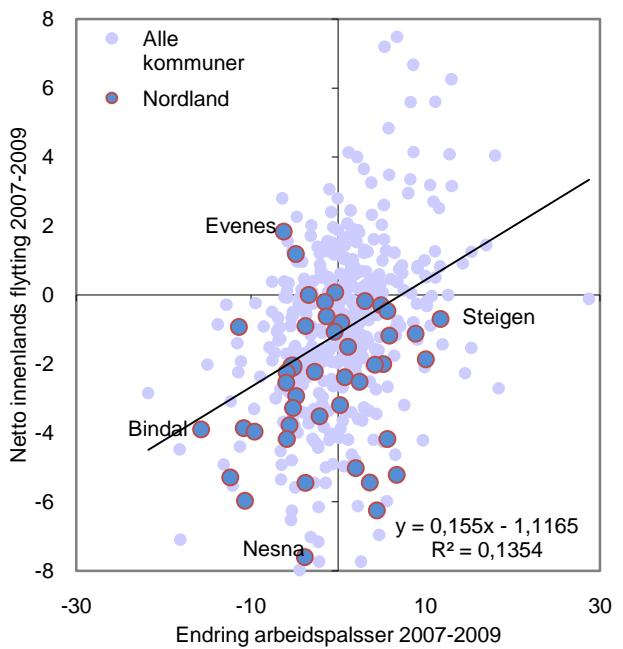
Attraktivitetsbarometeret for kommuner er laget etter samme metode som for regioner. Sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst er svakere for kommuner enn for regioner. Noe av forklaringen på dette er at det er mindre tilfeldige utslag på regionnivå. På kommunenivå vil også mye av effekten av vekst i arbeidsplasser ”lekke” til nabokommuner i samme region gjennom pendling. For kommuner blir derfor bostedsattraktivitet viktigere enn for regioner.

De fleste kommunene i Nordland har netto utflytting. Evenes har høyest netto innflytting selv med forholdsvis lav arbeidsplassvekst og framstår dermed som mest attraktiv.

Steigen har høyest arbeidsplassvekst, men har likevel utflytting.

Nesna har høyest netto utflytting selv om arbeidsplassveksten har vært litt bedre enn Evenes, og framstår dermed som minst attraktiv.

Bindal har høyest nedgang i antall arbeidsplasser, og en nettoflytting ganske nær forventningslinjen. Det betyr at Bindal er omtrent middels attraktivt som bosted.

Figur 47: Kommunene i Norge etter prosentvis endring i antall arbeidsplasser (avstand til median) og netto innenlands flytting i perioden 2007-2009.

Attraktivitet i kommunene

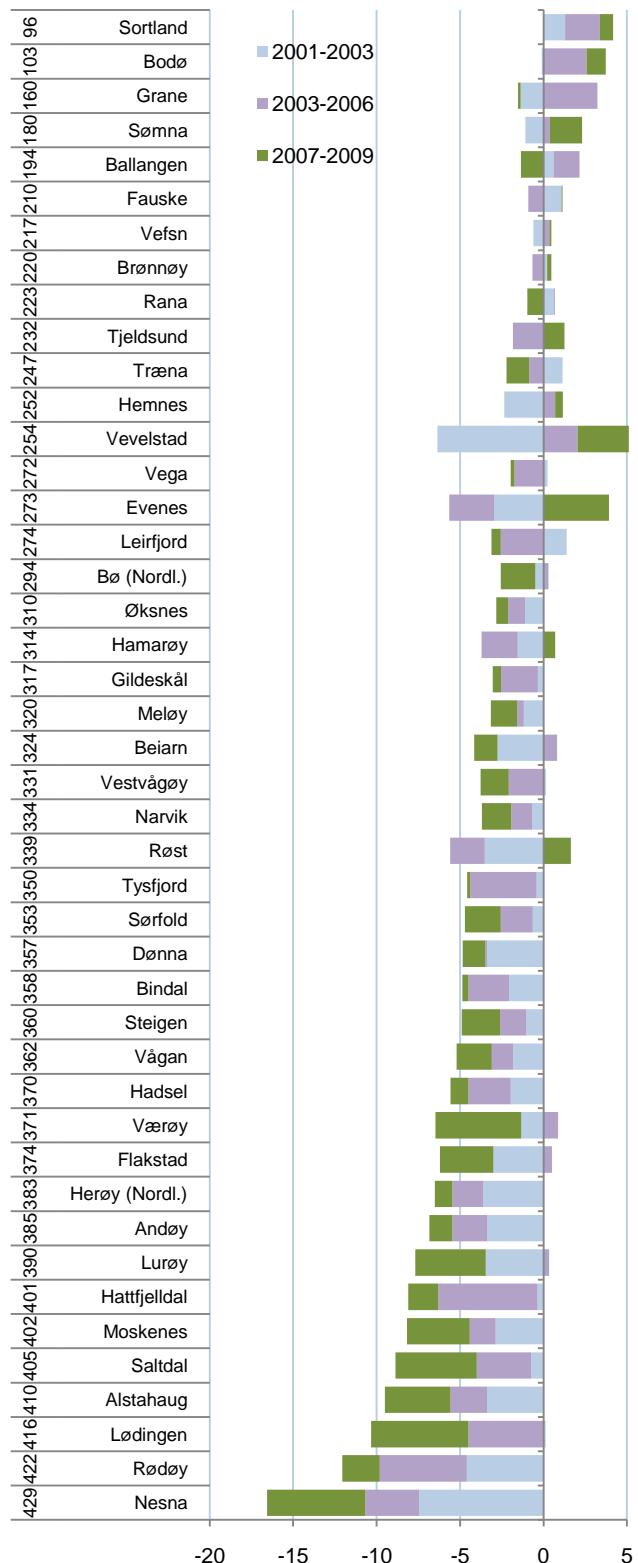
Sortland og Bodø har vært mest attraktive av kommunene i Nordland de siste ni årene. De har vært stabilt attraktive i alle de tre siste periodene. Det at Sortland er nummer 96 med hensyn til attraktivitet i landet, illustrerer at Nordland har et generelt problem med bostedsattraktivitet.

I tillegg til Sortland og Bodø, har også Grane, Sømna, Ballangen og Fauske vært over middels attraktive de siste tre treårsperiodene. Bare seks av 44 kommuner i Nordland er dermed over middels attraktiv som bosted.

Vi kan også se at Evenes og Vevelstad som var mest attraktive i siste periode, har hatt lav attraktivitet tidligere. Dette er små kommuner hvor ganske få flytttere kan gjøre store utslag i statistikken. Da gir det mest mening å se flere perioder i sammenheng.

Mange kommuner i Nordland har vært lite attraktive som bosted de siste tre periodene. Dette har gitt forholdsvis store tap i befolkningen.

Rødøy og Nesna er blant de ti minst attraktive kommunene i landet de siste ni årene.

Figur 48: Attraktivitetsindeksen til kommunene i Nordland de siste tre periodene. Rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet til venstre.

3.1 Hva forklarer bostedsattraktivitet?

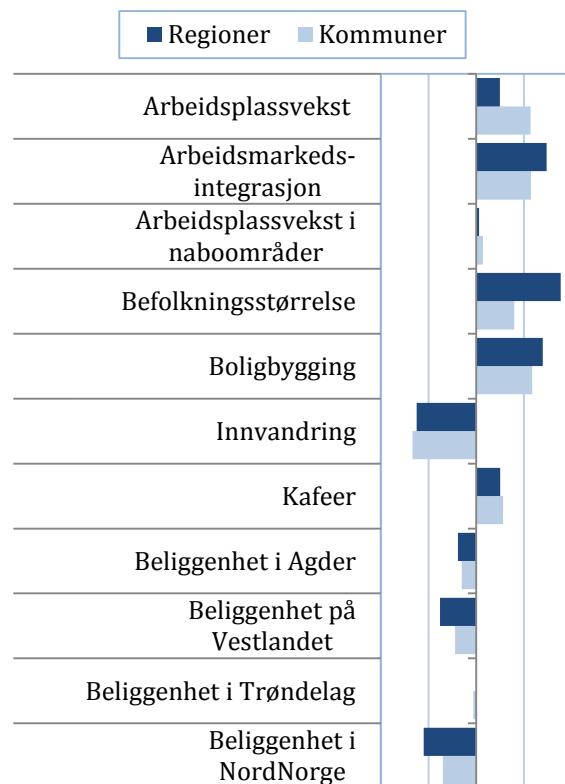
Figur 49 viser faktorer som vi har funnet har sammenheng med nettoflytting, og antar påvirker attraktivitet. Lengden på søylene viser hvor stor forklaringskraft de enkelte faktorene har, og retningen til søylene viser om faktorene har positiv eller negativ sammenheng med flyttestrømmene.

Arbeidsmarkedsfaktorer

Arbeidsplassvekst i egen kommune har sterk sammenheng med flyttebalansen i kommunen. Arbeidsplassvekst i egen region har også en positiv effekt, men er noe mindre viktig. Arbeidsplassvekst i nabokommuner og naboregioner har en svak, men positiv betydning for flyttebalansen. Arbeidsmarkedsintegrasjon er derimot en viktig faktor for nettoflytting og attraktivitet. Denne indikatoren viser hvor godt kommunen eller regionen er integrert med omliggende bo- og arbeidsmarked, og sier noe om mulighetene for å pendle. Gode pendlingsmuligheter er noe som gjør det mulig å bosette seg eller bli boende i et område. God tilgang til arbeidsmarked er positivt for bosettingen, uavhengig om arbeidsmarkedet er i egen kommune eller region.

Befolkningsstørrelse

Sentrale steder med en stor befolkningsstørrelse har høy innflytting. Flyttemønsteret går i retning steder med en allerede stor befolkning, og befolkningsstørrelse i seg selv kan være en tiltrekkende faktor. Byer er spesielt attraktive for unge voksne, mens mindre kommuner i omlandet til byer er attraktive for familier. Samtidig er høy befolkningsstørrelse et resultat av at stedet historisk sett har vært attraktivt.

Figur 49: Faktorer som har sammenheng med nettoflytting.

Boligmarked

Boligbygging i et område viser om det er tilgjengelige boliger for innflyttere, og er en viktig forklaring på steders attraktivitet. Kommuner med høy boligbygging er mer attraktive. Høy attraktivitet fører til høyere etterspørsel etter boliger og dermed mer boligbygging, men samtidig er tilgjengelige boligtomter antagelig også en attraktivitetsfaktor i seg selv. Mangl på boliger og høye priser i sentrale områder tvinger mange til å bosette seg i nærliggende kommuner, og mange av kommunene med høy boligbygging er små kommuner som ligger i nærheten av større byer. Kommuner kan gjennom sentrums- og arealplanlegging påvirke hvor attraktivt det er å bygge boliger.

Kaféfaktoren

Kaféfaktoren har en klar, positiv sammenheng med nettoflytting. Kaféfaktoren viser hvor stor andel av befolkningen som er ansatt i kafeer, restauranter og puber, og kan være en indikator på at det eksisterer mange sosiale møteplasser. Dette kan være en faktor som tiltrekker og holder på befolkningen, men høy innflytting fører til en ung og antageligvis mer urban befolkning som etterspør og skaper slike tilbud. Denne positive sammenhengen gjelder for alle typer steder, både sentrale og mindre sentrale.

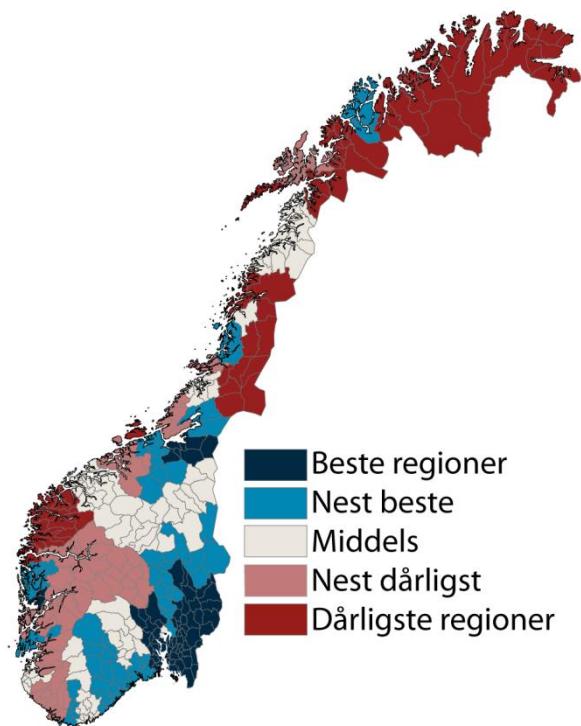
Innvandring

Innvandring har en sterk, negativ sammenheng med nettoflytting. Dette er på grunn av at innvandrere er mer mobile, og ofte flytter videre til et annet sted i Norge etter første bosetting. Når de flytter videre, blir dette registrert som innenlands flytting. Høy innvandring fører til lav attraktivitet, siden de kommunene som tar i mot mange innvandrere ofte har høy utflytting i neste omgang. I denne sammenhengen blir høy innvandring en årsak til lav attraktivitet. På den andre siden har noen steder høy attraktivitet på grunn av at mange innvandrere har flyttet dit. Dette ser man for eksempel i mange kommuner sentralt på Østlandet, siden innvandrere ofte flytter til mer sentrale kommuner. Her vil den store innvandrerbefolkingen være et resultat av at kommunene har vært attraktive for innvandrerbefolkingen i andre norske kommuner. Den høye mobiliteten til innvandrere fører til at innvandrers flyttemønster har en sterk påvirkning på attraktivitetsindeksen. Kommunene med høyest innflytting av innvandrerbefolkingen har samtidig høye plasseringer på attraktivitetsindeksen, mens kommunene med høyest utflytting av innvandrerbefolkingen også har lav attraktivitet. Det er derfor viktig for et sted å framstå attraktiv for innvandrere. Innvandrerbefolkingen er derimot ikke en ensartet gruppe, og det ser ut til å være forskjell ut fra blant annet innvandringsgrunn. Å ha en høy andel innvandrere fra typiske flyktningland bidrar negativt, siden mange av disse vil flytte til en annen kommune, mens det

ikke er slik for innvandrere fra arbeidsinnvandringsland.

Regional lokalisering

Det er systematiske regionale forskjeller i attraktivitet mellom landsdelene, som figur 50 viser. Spesielt steder i Nord-Norge har en systematisk dårlig flyttebalanse sammenliknet med steder på Østlandet. Dette vil si at selv om alle andre faktorer skulle være like, vil kommuner og regioner i Nord-Norge allikevel ha en dårligere flyttebalanse. Steder på Vestlandet og Sørlandet har også dårligere flyttebalanse sammenliknet med Østlandet. Beliggenhet i Trøndelag skiller seg derimot ikke systematisk fra Østlandet.

Figur 50: Attraktivitetsbarometeret for regioner for perioden 2007-2009.

Hva fanger bostedsattraktivitet ikke opp?

De forklaringsfaktorene vi har funnet, viser seg å ha rimelig stor forklaringskraft, de kan forklare en stor andel av variasjonen i flytting. Allikevel mener vi det er flere gode grunner til å utvide attraktivitetsbegrepet og metoden for å måle attraktivitet.

Ett av de viktigste funnene fra arbeidet med bostedsattraktivitet er at arbeidsmarkedsfaktorene er sentrale som forklaringsfaktorer for variasjon i flytting og bostedsattraktivitet. Kunnskapen om at arbeidsplasser er viktig for bosetting er i seg selv ikke spesielt overraskende. For at det skal være relevant for regionalt utviklingsarbeid, er det behov for å analysere nærmere *hva* slags arbeidsplasser som er viktige.

Attraktivitetsbarometeret peker videre på at det ikke kun er arbeidsmarkedet i egen kommune som er viktig, men hvor godt arbeidsmarkedet i regionen er og hvor integrert bo- og arbeidsmarkedsområdene er.

En konsekvens av metoden for å måle bostedsattraktivitet, som ofte vekker motforestillinger, er at metoden favoriserer mindre bostedskommuner i utkanten av sterke arbeidsmarkedsregioner. Disse kommunene har kanskje selv ikke jobbet aktivt med næringsutvikling, men er attraktive som en konse-

kvens av at de er lokalisert i nærheten av andre sterke arbeidsmarkedskommuner. En annen gruppe kommuner som kan komme godt ut på attraktivitetsbarometeret er kommuner som har hatt sterk nedgang i arbeidsplasser, men likevel beholdt en stor andel av befolkningen. Det kan stride mot folks oppfatning av attraktivitetsbegrepet at slike kommuner blir omtalt som attraktive.

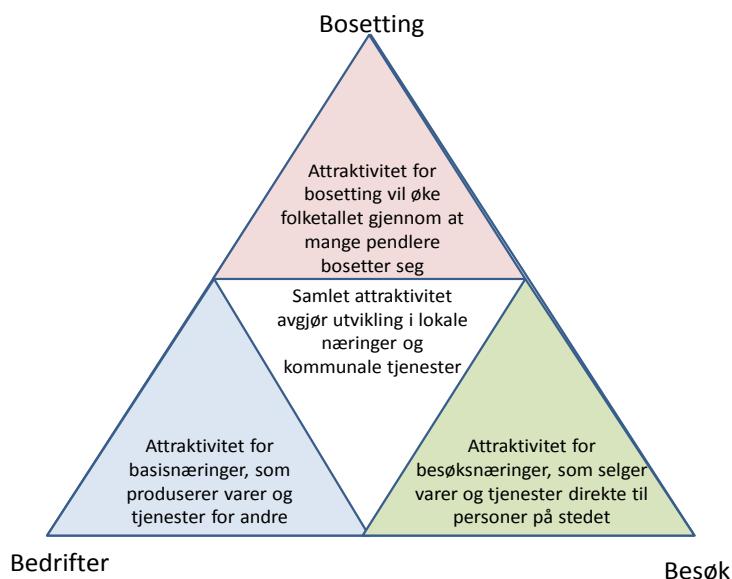
Attraktivitetsbegrepet i seg selv er en kilde til debatt. Attraktivitetsbarometeret har en avgrenset definisjon av attraktivitet, der det bare fokuserer på attraktivitet som bosted. Dette er en dimensjon, mens det kan være andre dimensjoner som også er verdt å inkludere i et attraktivitetsbegrep.

Mange regioner oppfatter seg selv som attraktive, selv om de ikke hevder seg i konkurransen om tilflytting. Noen steder føler seg attraktive fordi de tiltrekker besøkende på grunn av vakker natur, kulturelle tilstelninger eller spesielle attraksjoner, mens andre kan føle at de er attraktive på grunn av at de har et dynamisk næringsliv og er et viktig arbeidsmarked som gavner bostedene i omlandet.

Dette er noe av bakgrunnen til at vi nå er i gang med å utvikle en utvidet metode for å analysere stedlig attraktivitet: Attraktivitetspyramiden.

4. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosetting og bedrifter.

Figur 51: Attraktivitetspyramiden

Steder kan være attraktive for bedrifter og trekke til seg næringsliv som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen. Dette genererer arbeidsplasser som bidrar til bosetting og arbeidsplasser i lokal tjenesteyting. Steder som er attraktive for besøk vil få høy aktivitet i det næringslivet som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Dette er både tradisjonell turisme som hotell og restaurant, aktiviteter, underholdning og kultur og detaljhandel. Steder som er attraktive å bo i, vil ha flere innbyggere enn det er arbeidsplassgrunnlag for. Dermed vil det være mange som bor på stedet og pendler ut.

Vi vil først finne ut hvor stedene befinner seg i dag. Ved å analysere hvor stor andel av selskapene som tilhører de tre dimensjonene, vil vi finne stedets profil. Deretter skal vi se på utviklingen langs de tre aksene, for å finne ut hvor attraktive stedene har vært for de uli-

ke dimensjonene de siste årene. Til slutt skal vi slå sammen de tre dimensjonene og se på den samlede utviklingen i attraktivitet. Summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Profilen til stedene, og siste års utvikling vil være et verdifullt grunnlag for strategiske valg. Skal regionen satse der den har sin styrke? Eller skal regionen satse på å utligne sine svakheter?

I denne første rapporten om Attraktivitetspyramiden, har vi begrenset oss til en beskrivelse av tilstand og utvikling. Med indikatorene på plass, kan vi starte arbeidet med å forklare årsakssammenhenger og identifisere mulige tiltak for regionene.

Utviklingen over tid

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringer er industri, primærnæringer og teknologiske tjenester. Basisnæringene er i sum følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

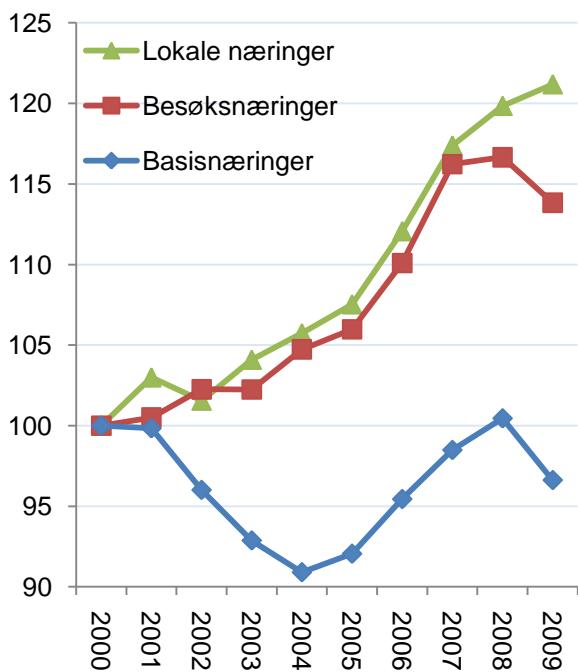
Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med nesten 14 prosent fra 2000 til 2009. Besøksnæringene blir også påvirket av konjunkturer, og falt med 2,8 prosent fra 2008 til 2009.

Arbeidsplasser knyttet til lokal virksomhet øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene, i bygg og anlegg og personlige tjenester utenom besøksnæringene. Lokale arbeidsplasser er lite følsomme for konjunkturer. De lokale arbeidsplassene er nært knyttet til befolkningens grunnlaget. Dermed vil steder som er attraktive som bosted, og som gjennom dette øker befolkningen, får sterkest vekst.

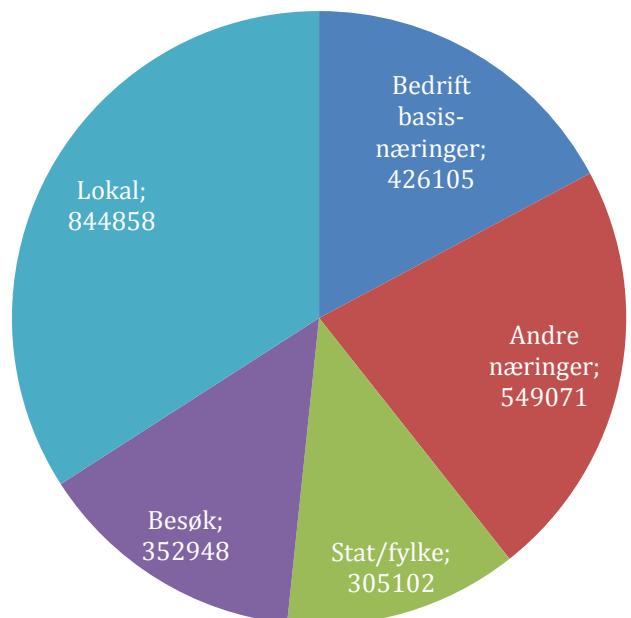
Den lave veksten i basisnæringene og den høye veksten i besøksnæringer og lokale næringer, betyr at attraktivitet for besøk og bosetting gradvis blir viktigere, og at attraktivitet for bedrifter i basisnæringene blir mindre viktig.

Sammensetningen av arbeidsplassene

I tillegg til de tre kategoriene som er vist i figur 52, er det arbeidsplasser i stat og fylke, og i andre næringer. Andre næringer er hovedsakelig tjenester som ikke er direkte konkurransesatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er koncentrert til de største byene og regionale sentre. Dette er også tjenester som produseres til andre, og kunne vært i samme kategori som basisnæringene. Disse senterfunksjonene er imidlertid sjeldent i fokus for lokalt eller regionalt næringsarbeid. Slike senterfunksjoner, særlig i statlig virksomhet, blir lokalisert i politiske prosesser. Her vil eventuelle lokale tiltak som oftest være politisk lobbying.

Figur 52: Utvikling av antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, bedriftsnæringer og lokale næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 53: Arbeidsplassenes sammensetning i Norge i 2009.

4.1 Besøksnæringer

Med attraktivitet for besøk menes attraktivitet for næringsliv som selger varer og tjenester direkte til personlige kunder. Besøksnæringerne omfatter hotell og restaurantnæringen, som kan kalles tradisjonelt reiseliv. I tillegg er næringsvirksomhet knyttet til aktivitet, kultur og underholdning også besøksnæringer. Dette er virksomheter som krever personlig oppmøte for kundene. Den største bransjen i besøksnæringerne er imidlertid detaljhandel.

Når vi skal beregne størrelse og utvikling i besøksnæringerne for regioner og kommuner, må vi ta hensyn til at besøksnæringerne også har mye av sin omsetning knyttet til egen befolkning. Derfor trekker vi fra et beregnet gjennomsnitt som bransjene handel, servering og aktiviteter har i Norge. For overnatting regner vi med at all aktivitet stammer fra besøk. Dermed vil en del regioner ha en ”negativ besøksbalanse”. Dette er regioner hvor befolkningen i stor grad besøker andre regioner for handel, restaurantbesøk og aktiviteter.

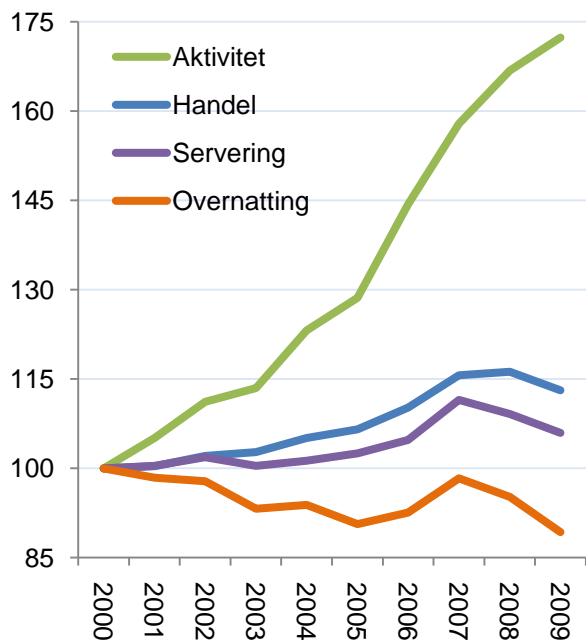
I figur 54 ser vi utviklingen av besøksnæringerne nasjonalt. Aktiviteter, som består av kultur og underholdning og arrangementer, har økt raskt. Handel og servering øker litt, mens det er synkende antall arbeidsplasser i overnatting.

Besøksnæringer i regionene

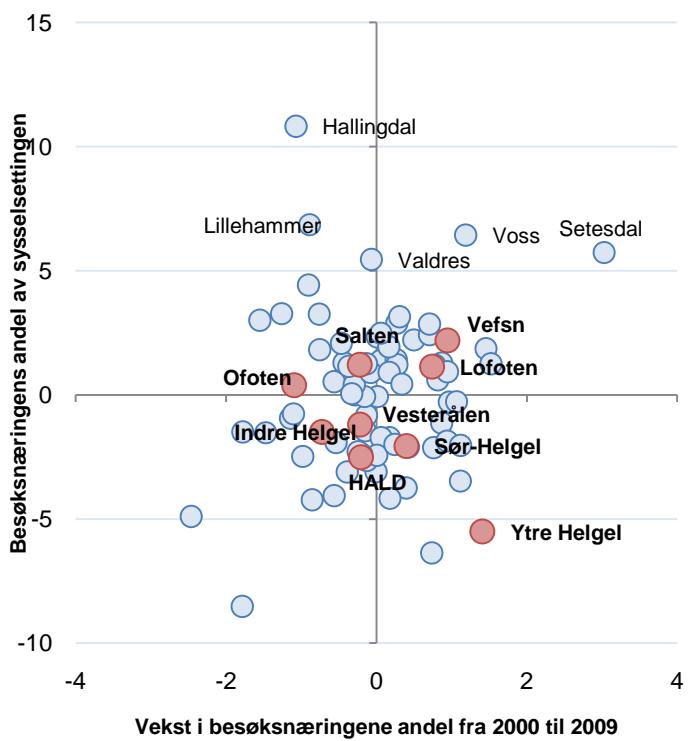
I figur 55 er regionene plassert i forhold til vekst fra 2000 til 2009 på den horisontale aksen og relativ størrelse på den vertikale. Hallingdal har det høyeste bidraget fra besøksnæringerne av alle regionene i landet i 2009, men har hatt en nedgang de siste ti årene.

Ingen av regionene i Nordland har spesielt mye besøksnæringer. Vefsn har mest, og andelen øker. Lofoten har overraskende lite besøksnæringer, faktisk litt mindre enn Salten.

Helglandsregionene har lite besøksnæringer. Ytre Helgeland er en av regionene i landet med relativt minst besøksnæringer, til tross for kanskje den vakreste naturen.

Figur 54: Utvikling av antall arbeidsplasser i besøksnæringerne i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 55: Besøksnæringerenes bidrag til sysselsettingen i regionene i 2009, og endringer fra 2000 til 2009.

Regionene i Nord-Norge

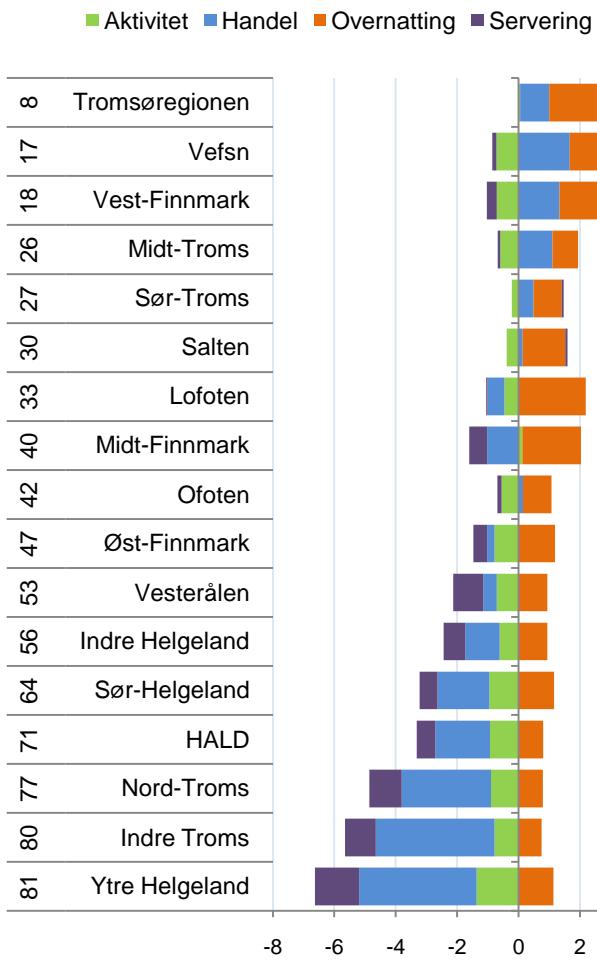
I figur 56 har vi splittet opp bidraget fra besøksnæringene for regionene i Nord-Norge. Her ser vi at det først og fremst er overnatting og handel som skaper forskjeller mellom regioner. Tallene for handel, servering og aktivitet er korrigert for det som antas å være aktiviteter rettet mot egne innbyggere. Dermed vil tallene kunne bli negative for steder med handelslekkasje.

Tromsøregionen har den åttende høyeste koncentrasjonen av besøksnæringer av regionene i Norge, og høyest av regionene i nord. Vi kan se at det er mye servering i Tromsøregionen, som forventet.

Vefsn har nest høyest andel av sysselsettingen i besøksnæringerne av regionene i nord, og er nummer 17 i Norge. Vefsn har et overskudd i handelen.

Lofoten har høyest andel av sysselsettingen i overnatting av regionene i Nord-Norge, men har handelslekkasje som trekker ned. Lofoten er nummer 33 av de 83 regionene i landet når det gjelder koncentrasjon av besøksnæringer, noe som er overraskende lavt.

Regioner som HALD og Ytre Helgeland har ganske stor handelslekkasje, og kommer derfor langt ned. Det er bare to regioner i landet som har lavere andel besøksnæringer enn Ytre Helgeland.

Figur 56: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i regionene i Nord-Norge i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

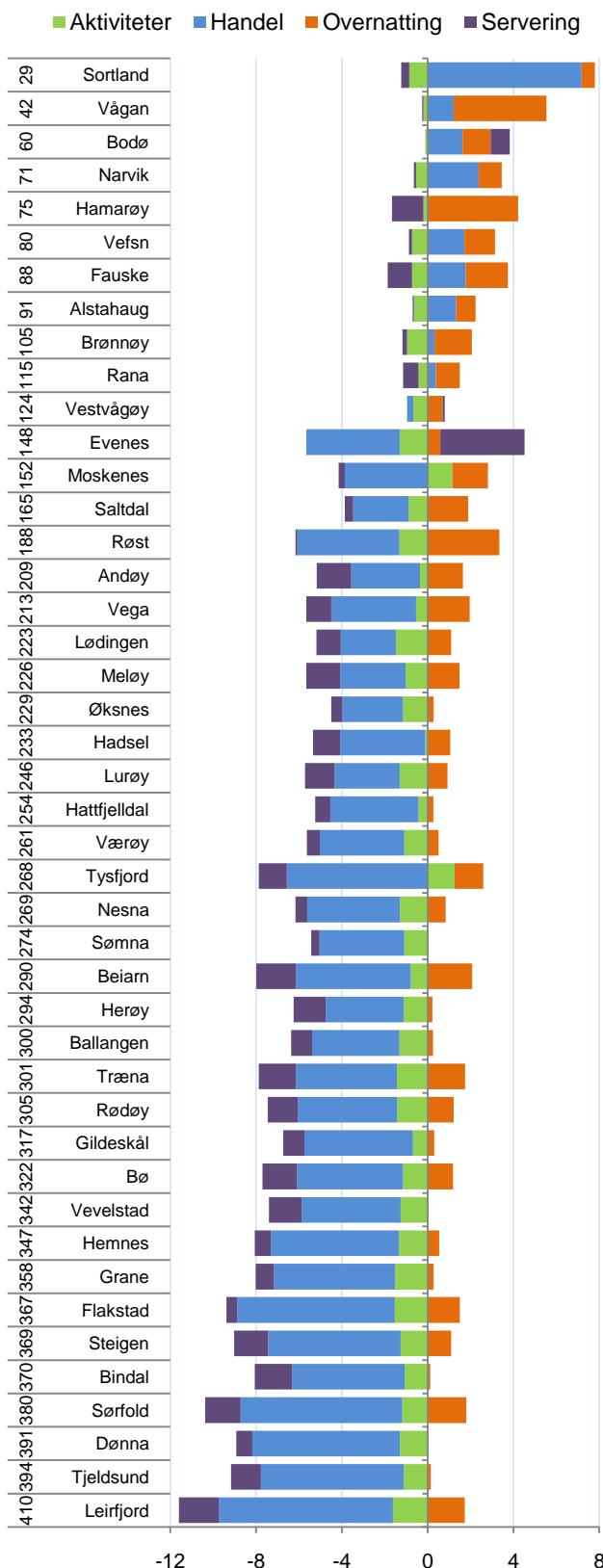
Besøksnæringer i kommunene

Sortland har den høyeste konsentrasjonen av besøksnæringer av kommunene i Nordland. Det kommer ikke av tradisjonell turisme, for vi ser at det er liten andel av arbeidsplassene i overnatting. Sortland har svært mye handel, og er tydeligvis et handelssenter i regionen. Sortland har dermed fått mange arbeidsplasser gjennom å trekke til seg besökende fra omkringliggende kommuner.

Vågan er besøkskommune nummer to i Nordland og nummer 42 i Norge. Vågan har mange arbeidsplasser i overnatting, og samtidig et overskudd i handelen.

Bodø har både overskudd i handel og servering, og er nummer tre i fylket og 60 på landsbasis. Kommuner som Narvik, Vefsn, Fauske, Alstahaug, Brønnøy og Rana har også mer handel enn folketallet tilsier, og framstår dermed som regionale handelssentra.

Kommuner som har relativt minst besøksnæringer er kommuner med stor handelslekasje og lite overnatting. Leirfjord, Tjeldsund og Dønna har relativt minst besøksnæringer.

Figur 57: Prosentvis andel av sysselsettingen i besøksnæringer i kommunene i Nordland i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.2 Basisnæringer

Med attraktivitet for bedrifter menes attraktivitet for basisnæringer. Her tenker vi på konkurranseutsatt virksomhet som produserer varer og tjenester som selges ut av regionen, enten som eksport til andre land, eller til kunder nasjonalt.

Vi kan dele opp basisnæringene i tre kategorier; naturbasert virksomhet, industri og teknologiske tjenester. Naturbasert virksomhet inkluderer landbruk, fiske, havbruk og bergverk, mens teknologiske tjenester vil være IT, telekom, engineering og liknende.

De ulike kategoriene har utviklet seg forskjellig, som det framgår av figur 58.

Teknologiske tjenester har hatt sterkt vokst, og har vokst med 27,9 prosent på landsbasis fra 2000 til 2009.

Industrien har gått i bølger, men den langsiktige trenden er klart negativ. Industrien har hatt en nedgang på 11,2 prosent fra 2000 til 2009. Det er imidlertid ganske store forskjeller i ulike industribransjer, og noen regioner har hatt vokst i industrien også.

Naturbaserte næringene synker ganske jevnt, og har hatt en nedgang på 13,3 prosent.

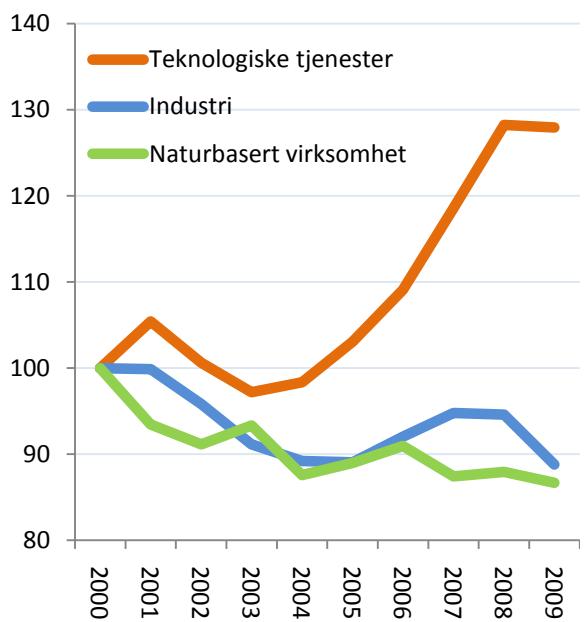
Det er dermed de regionene som har lykkes i å trekke til seg teknologiske tjenester som har lyktes best.

Basisnæringer i regionene

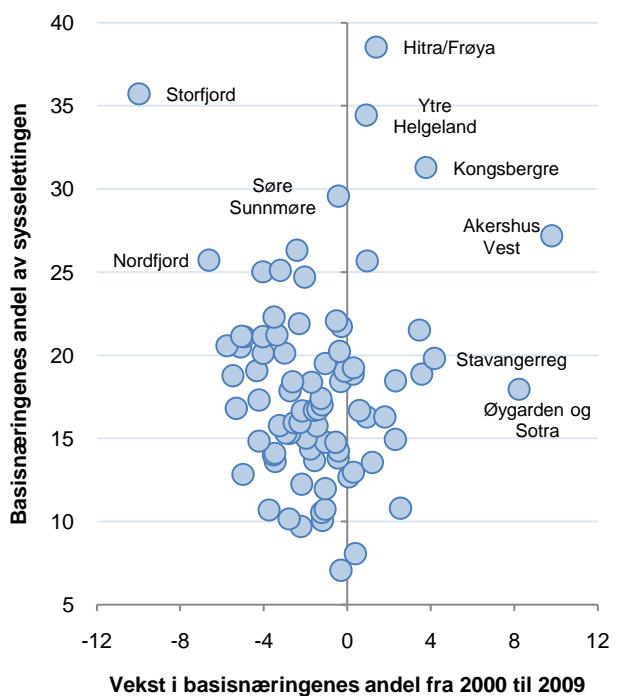
Hitra/Frøya har den høyeste andelen av sysselsettingen i basisnæringer av alle regionene. Antall arbeidsplasser i basisnæringer tilsvarte 38,5 prosent av sysselsettingen i regionen i 2009.

Regioner som Storfjord, Ytre Helgeland, Kongsbergregionen og Søre Sunnmøre kommer på de neste plassene. Av disse har Storfjord hatt en kraftig nedgang siden 2000, mens Kongsbergregionen har hatt sterkt vokst.

Akershus Vest er imidlertid den regionen i landet med sterkest vekst i basisnæringer, fulgt av Øygarden og Sotra og Stavangerregionen.

Figur 58: Utvikling i antall arbeidsplasser basisnæringer i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 59: Regionene i Norge etter andel av sysselsettingen i basisnæringerne og vekst i basisnæringerne fra 2000 til 2009.

Regionene i Nord-Norge

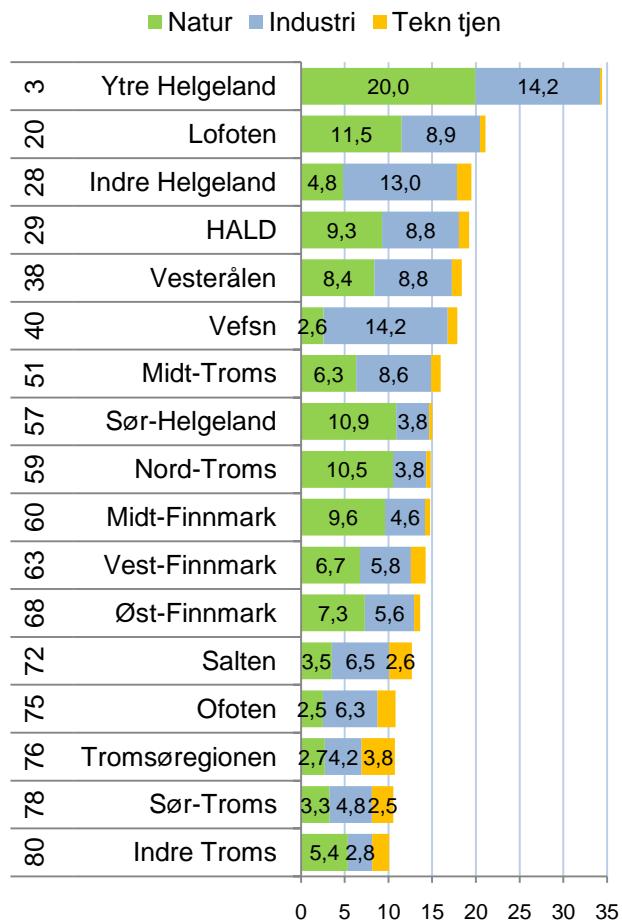
Ytre Helgeland har den høyeste konsentrasjonen av basisnæringer av regionene i Nord-Norge, og er på tredje plass av alle regionene i landet. Det er mye naturbasert virksomhet og mye industri i regionen.

Lofoten er på andre plass av regionene i Nord-Norge.

Indre Helgeland, HALD, Vesterålen og Vefsn er også regioner med over middels andel av sysselsettingen i basisnæringerne.

Sør-Helgeland har litt under middels andel basisnæringer, til tross for mye naturbaserte næringer.

Salten og Ofoten har svært lite basisnæringer, og er rangert som nummer 72 og 75.

Figur 60: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i regionene i Nord-Norge i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner.

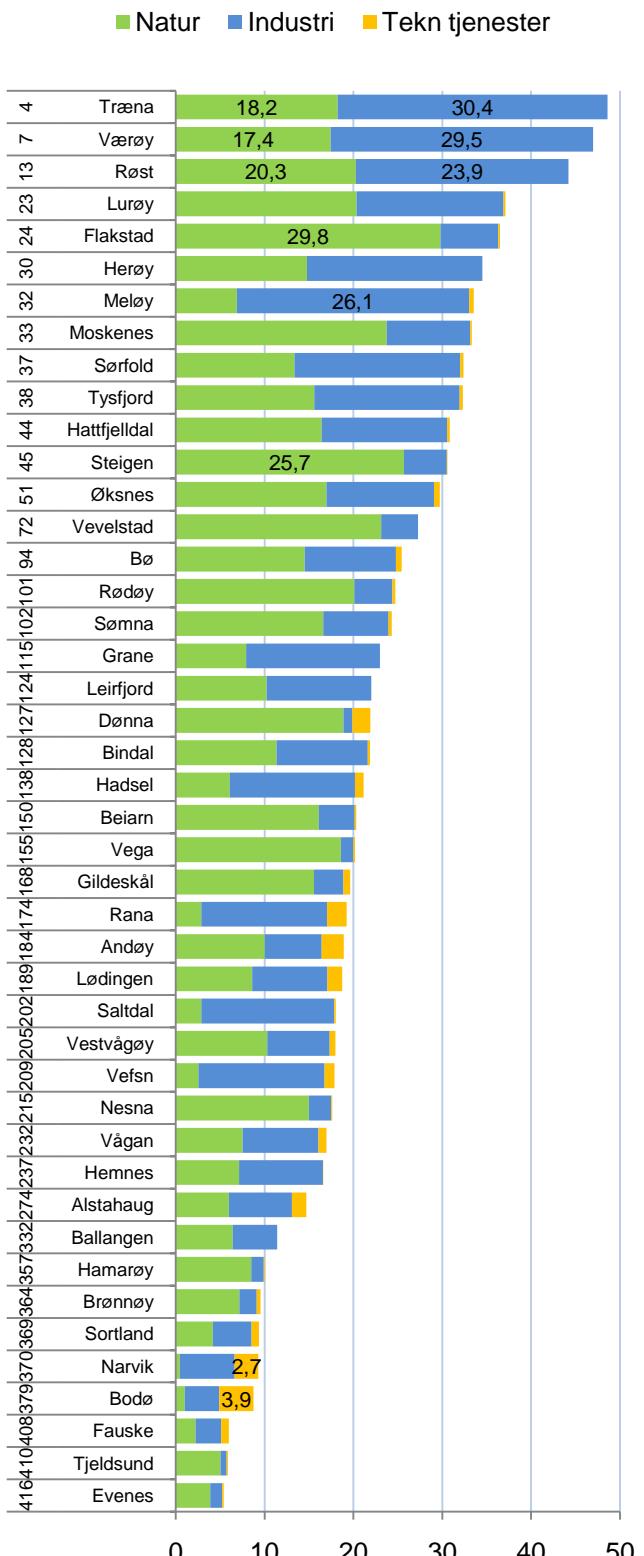
Basisnæringer i kommunene

Træna, Værøy og Røst har høyest konsentrasjon av basisnæringer av kommunene i Nordland. De er nummer 4, 7 og 13 av de 430 kommunene i landet med hensyn til andelen av sysselsettingen basisnæringerne. Disse kommunene har både mange arbeidsplasser i naturbaserte næringer og i industri.

Flakstad har den høyeste andelen av sysselsettingen i naturbasert virksomhet. Antall arbeidsplasser i naturbasert virksomhet tilsvarer nesten 30 prosent av sysselsettingen i Flakstad.

32 av 44 kommuner i Nordland har høyere andel av sysselsettingen i basisnæringerne enn middels. Flere av de største kommunene, som Bodø og Narvik, har svært lite basisnæringer.

Det er lite med arbeidsplasser i vekstnæringen teknologiske tjenester i Nordland. Bodø har både absolutt og relativt flest. Her er 3,9 prosent av samlet sysselsetting i teknologiske tjenester. Det rangerer Bodø som nummer 39 for konsentrasjon av teknologiske tjenester i landet.

Figur 61: Prosentvis andel av sysselsettingen i basisnæringer i kommunene i Nordland i 2009. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

4.3 Bosted

Steder kan ha mange flere innbyggere enn det er næringsgrunnlag for, dersom de er attraktive som bosted. Slike steder vil ha mange bosatte som pendler ut til andre steder. For å måle steders bostedsattraktivitet kan vi derfor bruke netto utpendling som en målestokk.

Både antall personer som pendler til en annen kommune, og andelen av de sysselsatte som pendler øker stadig. I enkelte år med nedgang i sysselsettingen har pendlingsandelen sunket litt, som i 2003 og 2009, men trenden er klart økende. I 2009 pendlet over 800 000 personer i Norge til en annen kommune, tilsvarende over 35 prosent av alle sysselsatte.

Når pendlingen øker, vil betydningen av bostedsattraktivitet bli større. Sammenhengen mellom utviklingen i antall arbeidsplasser og antall innbyggere blir tilsvarende svekket.

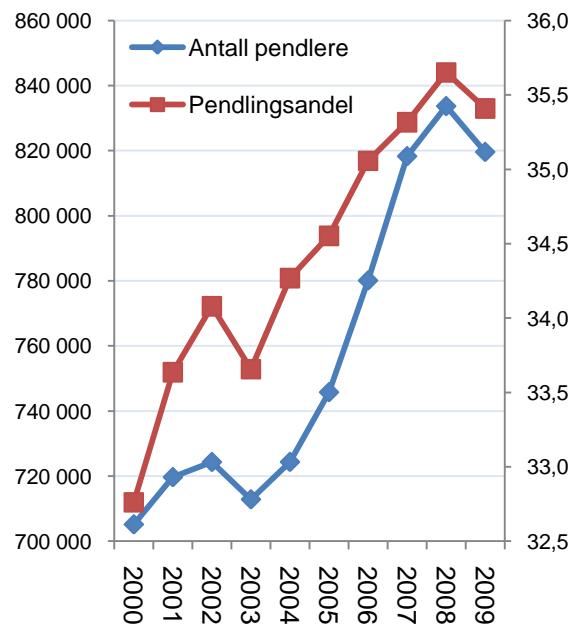
Nettopendlingen til regioner og kommuner er vist tidligere i denne rapporten, i kapittel 1.

Endring i bostedsattraktivitet

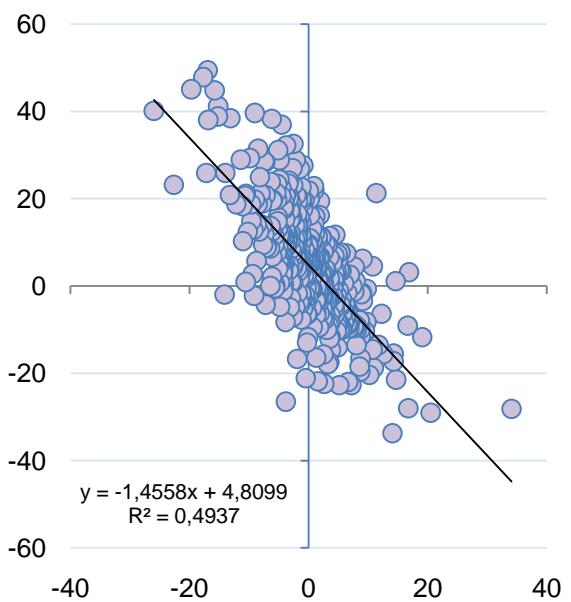
For å måle endringen i bostedsattraktiviteten vil det være nærliggende å se på endringer i netto utpendling. Kommuner som har økt netto utpendling sterkt, vil da være kommuner som har fått økt attraktivitet.

Et slikt mål vil imidlertid ha en stor svakhet. Som vi viser i figur 63, er det en sterk sammenheng mellom endring i netto utpendling og nedgang i antall arbeidsplasser. Kommuner med økt utpendling er dermed først og fremst kommuner som har mistet mange arbeidsplasser.

Dermed vil ikke endring i pendling reflektere bostedsattraktivitet. For å måle endring i bostedsattraktivitet må vi derfor gå tilbake til Attraktivitetsbarometeret, som ble presentert i kapitel 3, som indikator.

Figur 62: Antall personer i Norge som pendler til en annen kommune (venstre akse) og andelen av de sysselsatte i Norge som pendler til en annen kommune (høyre akse).

Figur 63: Kommunene i Norge etter endring i netto utpendling som andel av sysselsettingen på horisontal akse, og endring i antall arbeidsplasser på vertikal akse. Perioden 2000-2009.

4.4 Profiler

Vi har nå sett på hvordan den relative størrelsen til besøksnæringer, basisnæringer og pendling varierer mellom kommuner og regioner. Dette kan vi sette sammen, for å se på hvordan de ulike stedene skiller seg fra hverandre og hvor de har sine styrker. Vi kaller dette stedenes profil.

Profilen viser hvordan bosettingen i regionen eller kommunen i dag er basert på besøksnæringer, basisnæringer eller pendling. Profilen viser hvordan sysselsettingen er fordelt. I profilen vil derfor ingen regioner eller kommuner få en høy rangering på alle de tre dimensjonene. Selv om profilen viser hvordan status er i dag, er dette basert på en utviklingshistorie og et grunnlag som er lagt for langt for tiår, eller endog hundreår siden. Gjennom tiden har befolkningen skapt og opprettholdt et levegrunnlag basert på stedets utfordringer, ressurser og fortrinn. Dette har ført fram til hvor stedet befinner seg i dag.

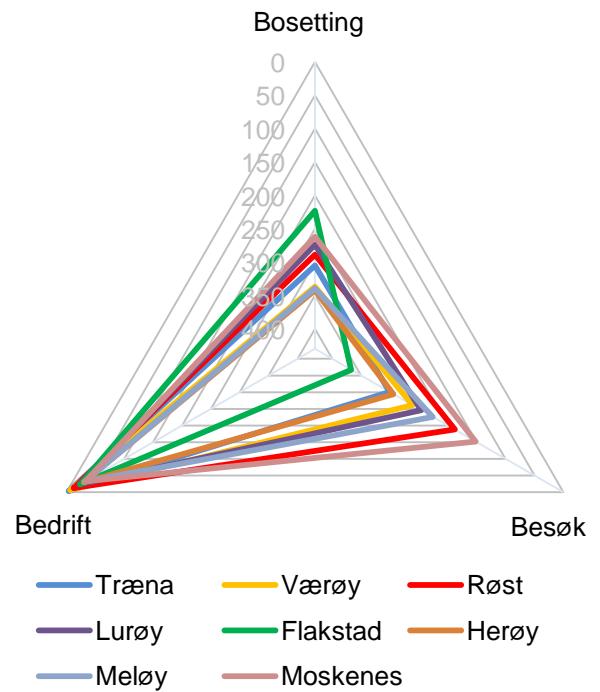
Bedriftskommuner

Nordland har mange kommuner som i stor grad er basert på basisnæringer, som vi kaller bedriftskommuner. Av de 100 mest utpregede bedriftskommunene i landet, ligger 15 i Nordland.

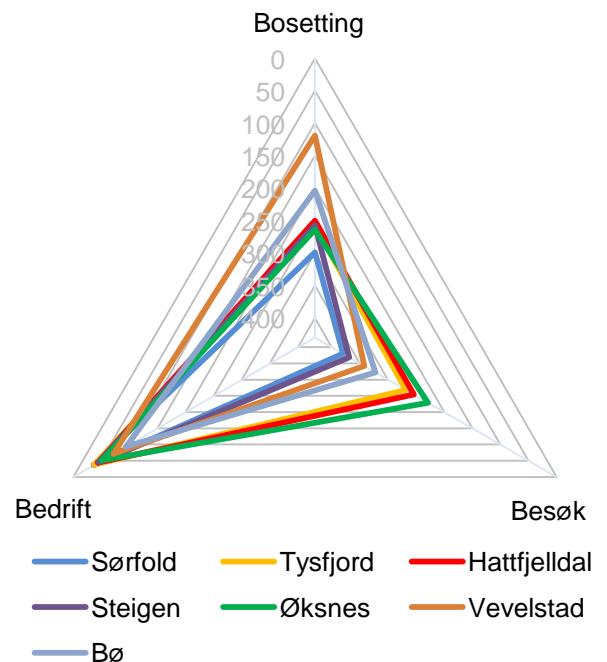
Træna, Værøy og Røst er kommuner som først og fremst er basert på produksjon i basisnæringsene, og da i stor grad naturbasert næringsliv.

I kommuner som Røst og Moskenes har også besøksnæringene betydning.

Andre utpregede bedriftskommuner som Vevelstad og Bø er også avhengige av pendling ut av kommunen.

Figur 64: Profil for de mest utpregede bedriftskommunene i Nordland i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensionene.

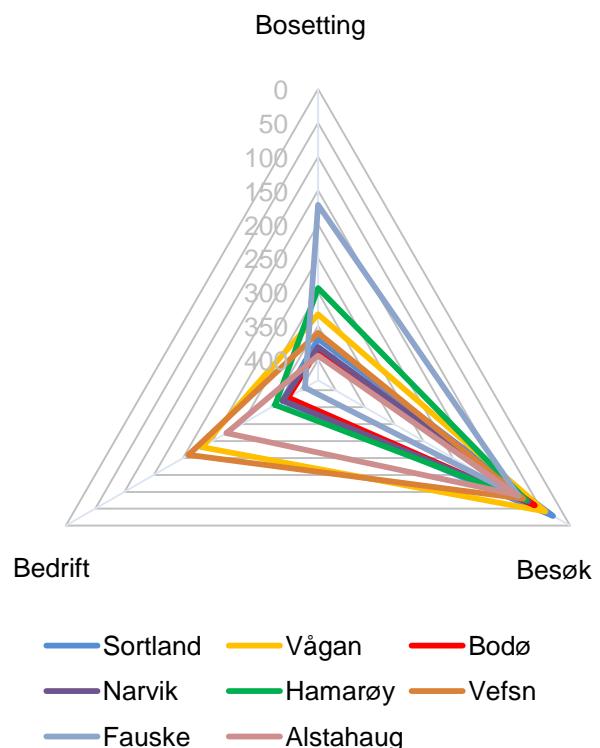
Figur 65: Profil for de nest mest utpregede bedriftskommunene i Nordland i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensionene.

Besøkskommuner

Det er åtte utpregede besøkskommuner i Nordland.

Sortland, Vågan og Bodø har høyest konsentrasjon av besøksnæringer. De fleste besøkskommuner i Nordland har blitt besøkskommuner i kraft av å være regionale handelsentre. Hamarøy er et unntak, her er det hovedsakelig turisme som gjør kommunen til en besøkskommune.

Det er kanskje noe overraskende at ikke det er flere besøkskommuner basert på turisme i Nordland, men det kan kanskje komme av at turismen er ganske ensidig rettet mot sommerturisme. Mange av de sterkeste turistkommunene og regionene har både sommer- og vinterturisme.

Figur 66: Profil for de mest utpregede besøkskommunene i Nordland i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

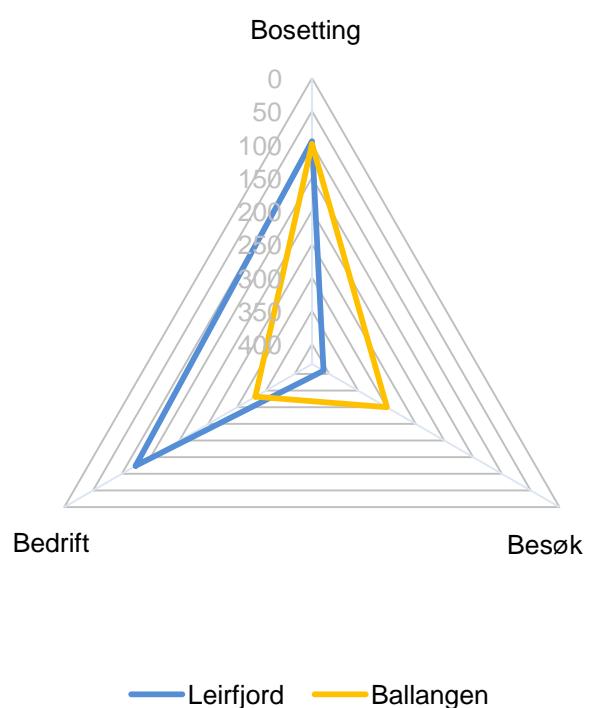
Bostedskommuner

Nordland har bare to kommuner som er utpregede bostedskommuner. Det er Leirfjord og Ballangen.

Det som danner grunnlaget for verdiene på denne aksen er kommunens rangering når det gjelder netto utpendling. Bosettingskommuner er kommuner med stor netto utpendling. Mye av bosettingen i slike kommuner er basert på å være et bosted for folk som pendler til andre kommuner.

Ingen av disse to kommunene er ekstreme bostedskommuner. Leirfjord har en del basisnæringer, mens Ballangen også har noe besøksnæringer.

I tabell 1, vist som sluttnote^{iv}, viser vi alle rangeringsnumrene til kommunene i Nordland for de tre attraktivitetsdimensjonene.

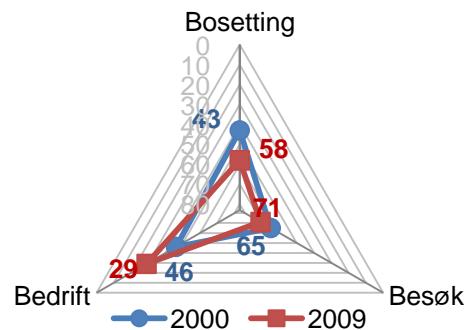
Figur 67: Profil for de mest utpregede bostedskommunene i Nordland i 2009. Tallene viser rangering blant landets 430 kommuner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

HALD

Regionen HALD (Herøy, Alstahaug, Leirfjord, Dønna) har rykket opp svært mange plasseringen når det gjelder konsentrasjon av sysselsettingen i basisnæringene. Det er ikke fordi antall arbeidsplasser i basisnæringene har økt så mye, men mer fordi andre regioner har hatt nedgang de siste ti årene. Dermed har andelen av samlet sysselsetting i basisnæringene i HALD økt ganske mye i forhold til andre regioner.

Samtidig har rangeringen som bostedsregion og besøksregion sunket.

HALD har dermed utviklet seg i retning mot å bli en bedriftsregion.

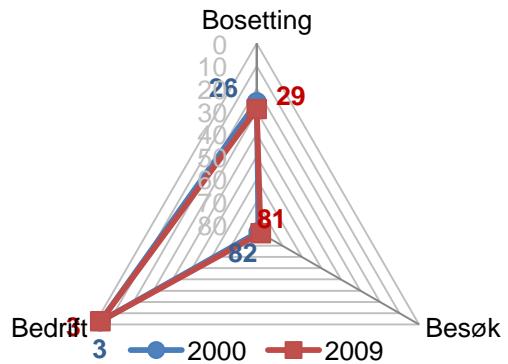
Figur 68: Profilen til HALD i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Ytre Helgeland

Ytre Helgeland er en utpreget bedriftsregion. Rangeringen med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringene var nummer tre i 2000, og nummer tre i 2009.

Ytre Helgeland har også vært nesten sist med hensyn til andelen av sysselsettingen i besøksnæringene.

Det er også små endringer som bostedsregion.

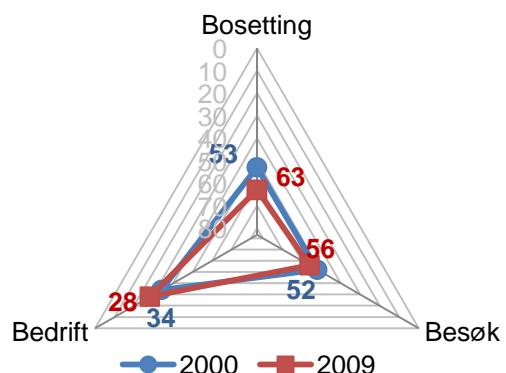

Figur 69: Profilen til Hitra/Frøya i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Indre Helgeland

Indre Helgeland har også styrket seg som bedriftsregion fra 2000 til 2009. Rangeringen med hensyn til konsentrasjon av basisnæringer har gått opp fra 34 til nummer 28 av 83 regioner i landet.

Samtidig har rangeringen som besøks- og bostettingsregion sunket.

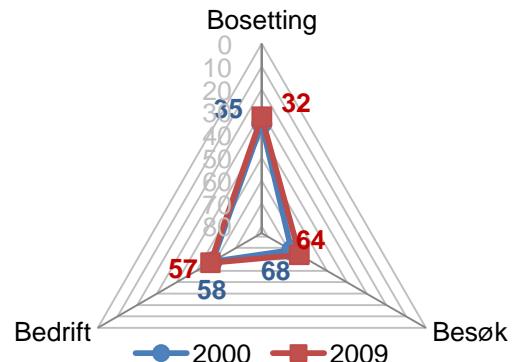
Figur 70: Profilen til Indre Helgeland i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Sør-Helgeland

Sør-Helgeland har lite av både basisnæringer og besøksnæringer. Arbeidsplassene i f eks statlig virksomhet som Brønnøysundregisteret er ikke definert som noen av disse næringene.

Sør-Helgeland har en del pendling ut av regionen som er viktig for bosettingen.

Profilen til Sør-Helgeland har endret seg lite fra 2000 til 2009.

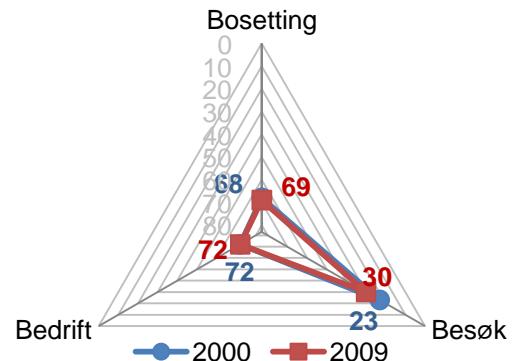
Salten

Salten er en besøksregion, men har ikke hatt særlig vekst i sine besøksnæringer. Salten har falt fra 23. til 30. høyeste konsentrasjon av besøksnæringer fra 2000 til 2009.

Samtidig har rangeringen langs de andre to aksene vært nesten uforandret.

Det betyr at Salten har hatt vekst i nærlinger som ikke er definert som besøks- eller basisnæringer. Dette ser vi på steder som er sentra, som Bodø.

Figur 71: Profilen til Sør-Helgeland i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

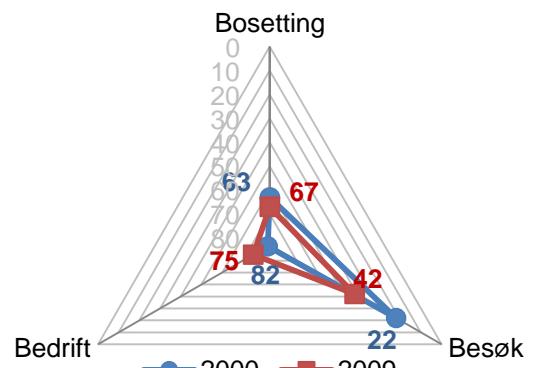
Ofoten

Ofoten var en besøksregion i 2000, da Ofoten var rangert som nummer 22 for andelen av sysselsettingen i besøksnæringene. I 2009 er denne rangeringen falt til nummer 42 av 83 regioner.

Ofoten har økt litt langs bedriftsaksen, men sunket litt langs bosettingsaksen.

Når Ofoten har falt på samlet rangering, betyr det at regionen har hatt vekst i nærlinger som ikke er definert som besøks- eller basisnæringer. Dette er typisk for sentra som Narvik.

Figur 72: Profilen til Salten i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

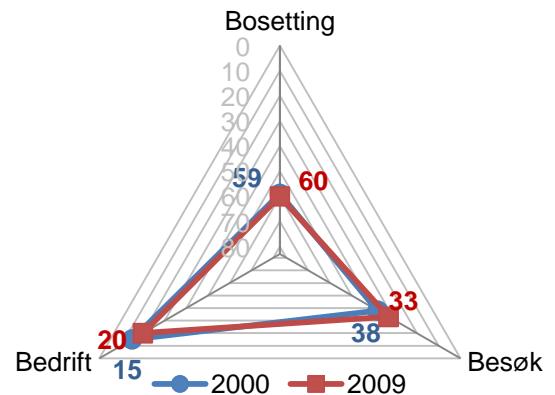
Figur 73: Profilen til Ofoten i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Lofoten

Lofoten er først og fremst en bedriftsregion. Lofoten er nummer 20 når det gjelder andelen av sysselsettingen i basisnæringer i 2009. I 2000 var rangeringen nummer 15. Lofoten har dermed hatt en svakere utvikling i sine basisnæringer enn de fleste andre regioner.

Lofotens rangerings som besøksregion har økt fra 38 til 33. Dermed har besøksnæringene utviklet seg bedre i Lofoten enn i resten av landet.

Lofoten er i liten grad basert på at bosettingen pendler til andre regioner. Langs bosettingsaksen har det vært liten endring i Lofotens rangering.

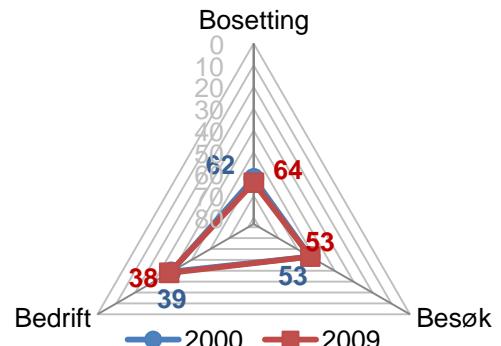

Figur 74: Profilen til Lofoten i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Vesterålen

Vesterålen har en forholdsvis balansert profil, men relativt sett høyest rangering langs bedriftsaksen.

Vesterålen har hatt svært små endringer i sin profil fra 2000 til 2009.

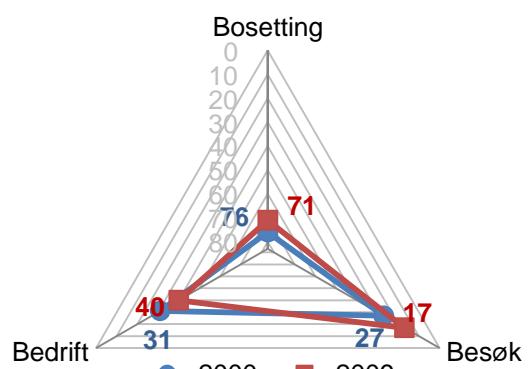

Figur 75: Profilen til Vesterålen i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Vefsn

Vefsn er nummer 17 for konsentrasjonen av besøksnæringer i 2009. I 2000 var tilsvarende rangering 27. Vefsn har dermed i stor grad styrket sin posisjon som besøksregion.

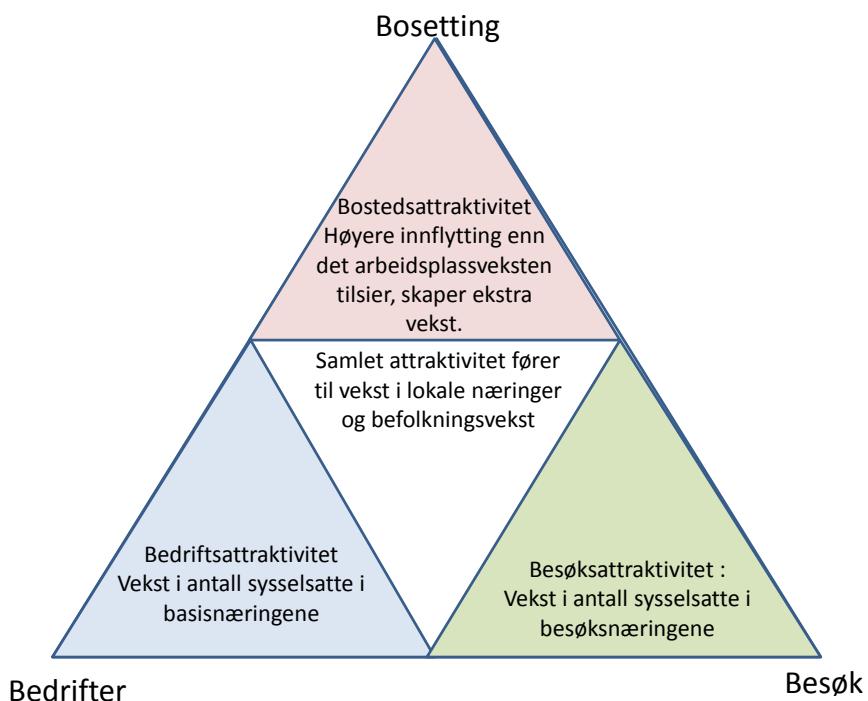
Vefsn var nummer 31 for andelen av de sysselsatte i basisnæringerne i 2000. Denne rangeringen har sunket til 40 i 2009. Hvis vi har kunnet gå lenger tilbake, har Vefsn sikkert vært en utpreget bedriftsregion på grunn av høy industriandel.

Figur 76: Profilen til Vefsn i 2000 og 2009. Tallene viser rangering blant landets 83 regioner for de tre attraktivitetsdimensjonene.

4.5 Attraktivitet og utvikling

Profilen viser status for hvor stedene befinner seg i dag. Enda mer interessant er det å se på hvordan de ulike attraktivitetsdimensjonene har bidratt til utviklingen de siste årene, og i hvilken retning stedene beveger seg. Det er endringen de siste årene som viser om stedet har vært attraktive for en eller flere av de tre dimensjonene besøk, bedrift og bosted. Steder som har vært attraktive både for bosted, besøk og bedrifter vil være de som har oppnådd høyest vekst.

Figur 77: Indikatorene for de tre attraktivitetsdimensjonene.

Vi skal først se på utviklingen langs de tre akseene. I denne rapporten fokuserer vi på utviklingen de siste ti årene, fra 2000 til 2009.

Vi mäter veksten i bedrifts- och besöksattraktivitet genom att se på endringar i sysselsetningen i basisnäringar och besöksnäringar som andel av folketallet. Endringar mäteras i procentpoeng av samlet sysselsetting i begynnelsen av perioden. Därmed får vi fram hur mye disse endringarna har betydd för den samlede sysselsettingen. Ved att mäter på den här måten lucker vi bort vekst i besöksnäringar som skyldes befolkningsökningen. För att mäter endring i bostedsattraktivitet brukar vi attraktivitetsbarometer. Siden resultater från Attrak-

tivitetsbarometret er presentert i kapittel 3, blir ikke attraktivitetsbarometeret omtalt nærmere i dette kapitlet.

De tre attraktivitetsdimensjonene vil representera tre olika riktningar för regionala utvecklingsstrategier. Det kommer helt forskjellige verktyg for de tre attraktivitetsdimensjonene.

När man har kunskap om profilen till städerna och sista års utveckling, vil detta vara ett verdfullt grunnlag för strategiska valg. Valget kommer så vara om man ska där den har sin styrke, eller om man ska satse på att likna sina svagheter.

Utvikling besøksattraktivitet

For å måle den siste tidens utvikling i besøksattraktivitet tar vi utgangspunkt i utviklingen i besøksnæringene i perioden 2000-2009.

Utvikling i regionene

I figur 78 ser vi hvordan regionene i Nord-Norge plasserer seg med hensyn til vekst i besøksnæringene. Endringen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene blir målt i prosentpoeng av sysselsettingen i regionen i 2000.

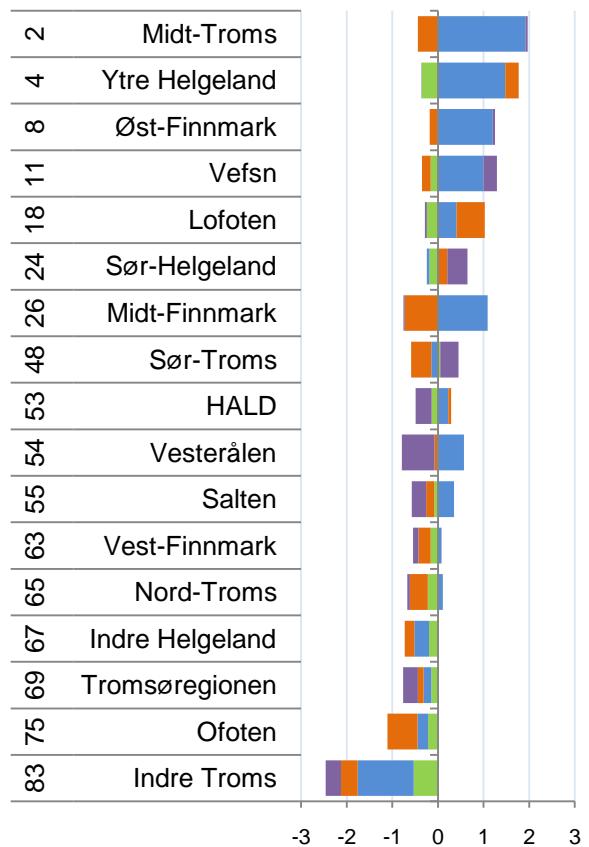
Ytre Helgeland har hatt den fjerde beste utviklingen i besøksnæringene av regionene i Norge, og nest best av regionene i nord. Ytre Helgeland hadde i utgangspunktet den nest laveste andelen i besøksnæringene av alle regionene i landet. I løpet av de siste ti årene har handelslekkasjen blitt mindre, samtidig som det har blitt litt flere arbeidsplasser i overnatting.

Vefsn, Lofoten og Sør-Helgeland har også hatt en positiv utvikling i besøksnæringene. Lofoten har hatt høyest vekst i overnatting av alle regionene i Nord-Norge. Vefsn har hatt mest vekst i handel, mens Sør-Helgeland har hatt mest vekst i servering.

De andre regionene i Nordland har hatt dårligere utvikling i besøksnæringene enn middels av regionene fra 2000 til 2009.

Ofoten har hatt relativ nedgang både i overnatting, handel og aktiviteter, og er blant de ti regionene i landet som har gjort det dårligst.

■ Aktivitet ■ Handel ■ Overnatting ■ Servering

Figur 78: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 for regionene i Nord-Norge. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

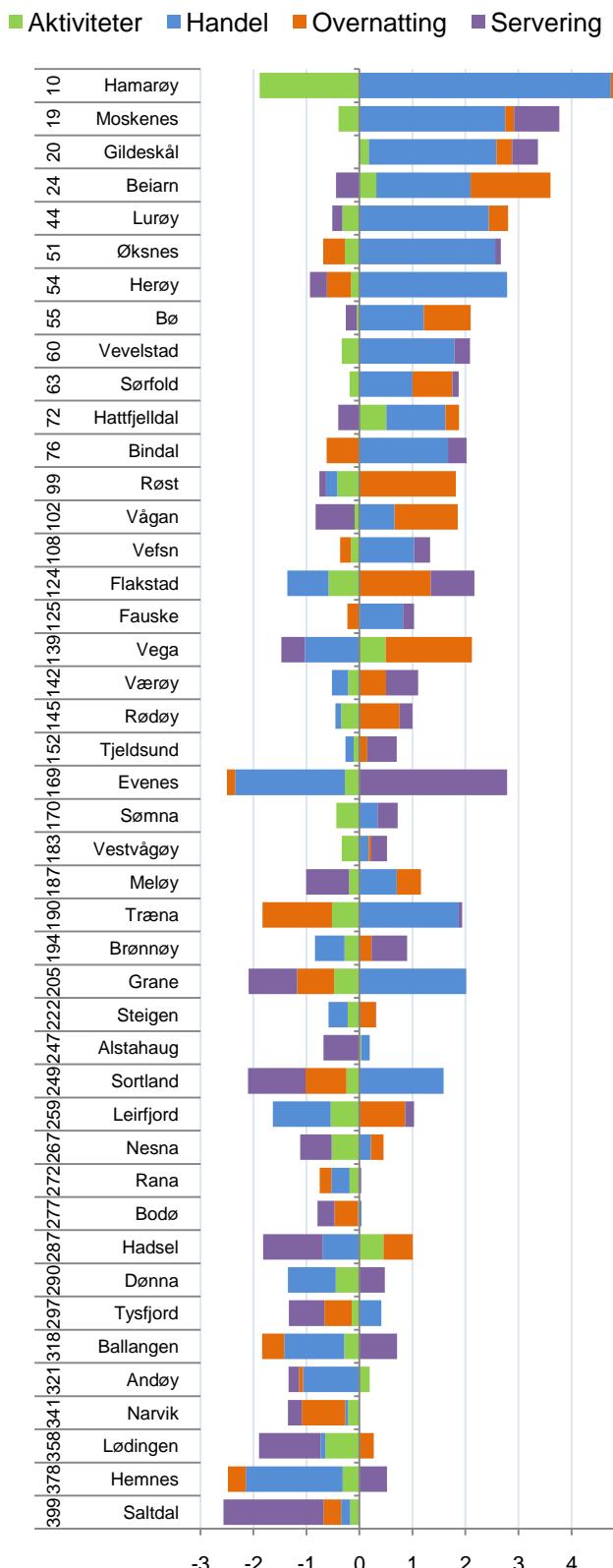
Utvikling i kommunene

Hamarøy har hatt den sterkeste veksten i besøksnæringene av alle kommunene i Nordland. Det er spesielt innenfor handel at Hamarøy har hatt sterk vekst. Hamarøy har også hatt vekst innen overnatting. Hamarøy er nummer ti av kommunene i landet med hensyn til vekst i besøksnæringene.

Moskenes, Gildeskål og Beiarn har også hatt sterk vekst. Disse kommunene har både vekst i overnatting og vekst i handelen.

Mange kommuner i Nordland har hatt vekst i besøksnæringene fra 2000 til 2009.

Lødingen, Hemnes og Saltdal har hatt den største nedgangen i besøksnæringene i Nordland.

Figur 79: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra besøksnæringene fra 2000 til 2009 i kommunene i Nordland. Rangering blant landets 430 kommuner er vist til venstre.

Utvikling bedriftsattraktivitet

For å måle utvikling i bedriftsattraktivitet tar vi utgangspunkt i utvikling i basisnæringene i perioden 2000-2009. Siden basisnæringene per definisjon er næringer som produserer varer og tjenester som kan selges ut av regionen, er det ikke noe fratrekk for salg til egne innbyggere, slik som vi gjorde for besøksnæringene.

Utvikling i regionene

Ofoten har hatt den høyeste veksten i basisnæringene av regionene i Nord-Norge. Ofoten er en av få regioner med vekst i industrien, samtidig som veksten i teknologiske tjenester er relativt høy. Samtidig har Ofoten unngått nedgang i antall arbeidsplasser i naturbaserte næringer. Ofoten er nummer sju når det gjelder vekst i basisnæringene av de 83 regionene i landet.

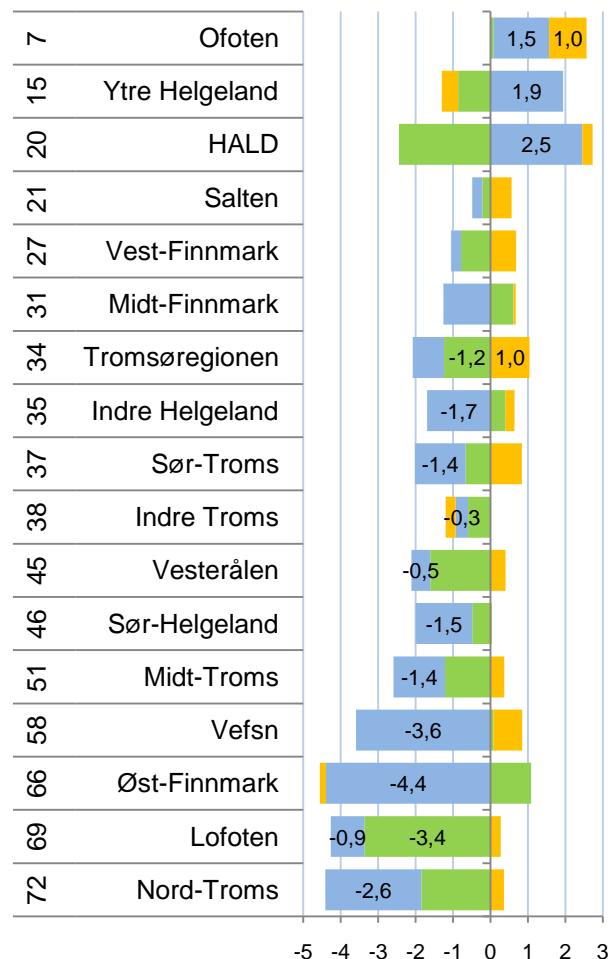
Ytre Helgeland og HALD er nummer 15 og 20 av regionene når det gjelder vekst i basisnæringene, mens Salten er nummer 21.

Indre Helgeland har hatt en nedgang, men er likevel bedre enn middels, ettersom flertallet av regionene har nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene.

Vesterålen, Sør-Helgeland og Vefsn gjør det litt svakere enn middels.

Lofoten har den største nedgangen i basisnæringene av regionene i Nordland, mest på grunn av sterk nedgang i naturbaserte næringer.

■ Natur ■ Industri ■ Tekn tjen

Figur 80: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basisnæringene fra 2000 til 2009 for regionene i Nord-Norge. Rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Utvikling i kommunene

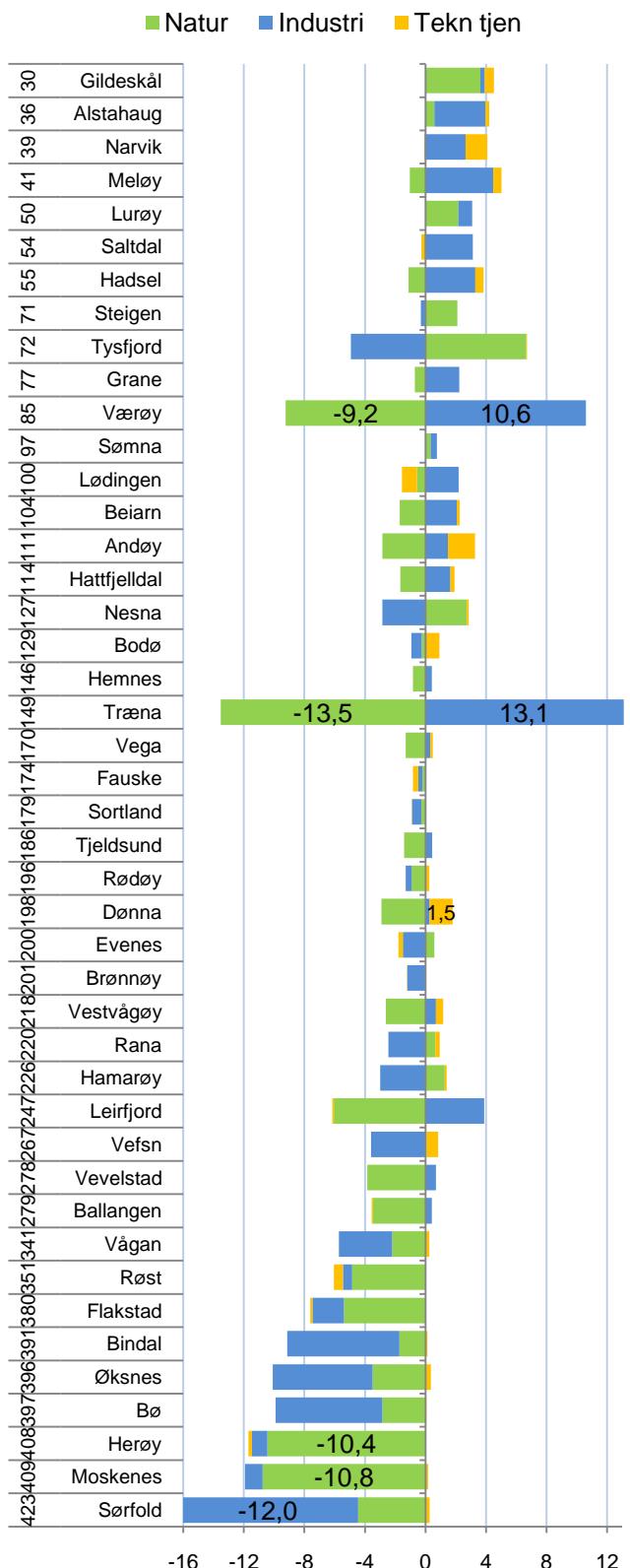
Flertallet av kommunene i Nordland har hatt en bedre utvikling i basisnæringene enn midtveis fra 2000 til 2009.

Gildeskål, Alstahaug og Narvik har hatt den beste utviklingen av kommunene i Nordland.

Veksten i basisnæringene i mange av kommunene har vært ganske beskjeden. I de beste kommunene har veksten i basisnæringene tilsvart litt over fire prosent av samlet sysselsetting. Kommunene kommer likevel ut svært godt sammenliknet med andre kommuner i landet fordi flertallet av kommunene har hatt nedgang i basisnæringene i denne perioden.

I Værøy og Træna er det ganske sterke motsatte bevegelser i naturbaserte næringer og industri. Det kan se ut til at en del arbeidsplasser har skiftet bransjedefinisjon i løpet av perioden.

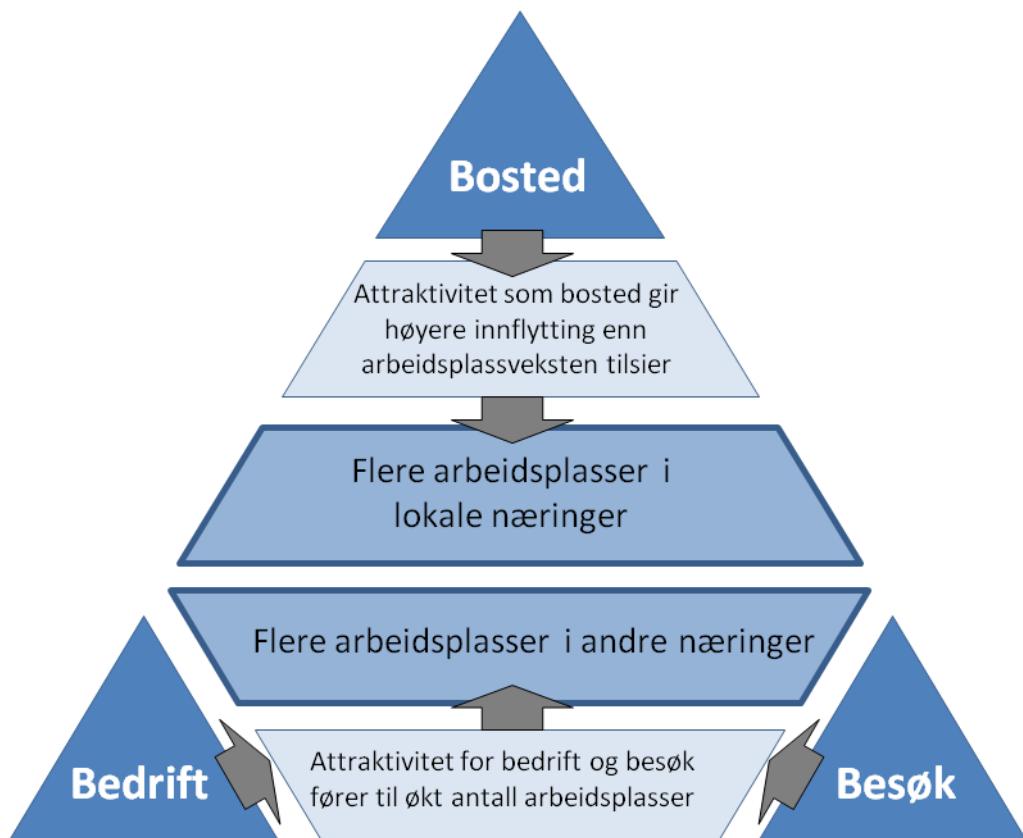
Sørfold har hatt den dårligste utviklingen, og har et stort tap av industriarbeidsplasser i perioden. Herøy og Moskenes har også hatt sterkt nedgang i basisarbeidsplassene, men mest på grunn av stor nedgang i naturbasert virksomhet.

Figur 81: Utvikling i bidrag til sysselsettingen fra basisnæringene fra 2000 til 2009 for regionene i Nordland. Rangering blant landets 430 kommuner er vist til venstre.

4.6 Samlet attraktivitet

Det siste vi skal gjøre er å sette de tre attraktivitetsdimensionene sammen for å se på den samlede attraktiviteten til et sted. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at de tre attraktivitetsdimensionene til sammen skal forklare et steds utvikling. Det er summen av steders attraktivitet for bedrifter, besøk og bosetting som vil kunne forklare vekst eller nedgang. Attraktivitetspyramiden er en helhetlig modell som kan forklare hvorfor noen steder vokser, mens andre steder har nedgang.

Figur 82: Samlet attraktivitet.

Bedrifts- og besøksdimensjonen påvirker arbeidsplassutviklingen. Steder med høy attraktivitet for bedrifter og besökende vil få vekst i antall arbeidsplasser i disse næringene. Denne veksten gir positive stimulanser til andre nærliggende og bransjer, som ulike tjenester, transport og liknende.

Steder med høy bostedsattraktivitet får høyere innflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dette øker befolningsgrunnlaget og fører til vekst i lokale arbeidsplasser, som kommunale

tjenester, bygg og anlegg, handel for egen befolkning og så videre. Høy bostedsattraktivitet gir seg også utslag i en yngre befolkning som vil gi bedre fødselsbalanse de neste årene.

De tre attraktivitetsdimensionene bidrar på hver sin måte til veksten på et sted. Steder som har høy attraktivitet for alle de tre dimensionene vil oppnå vekst.

I resten av dette kapitlet vil vi sette de tre attraktivitetsdimensionene sammen, for å få et mål på samlet attraktivitet.

4.7 Samlet attraktivitet for fylkene

Fylkenes samlede attraktivitet, og hvordan de tre dimensjonene har bidratt til denne er vist i figur 83.

Akershus er det fylket som har høyest samlet attraktivitet av alle fylkene, mens Finnmark har lavest samlet attraktivitet. Akershus er ikke best på noen av enkeltindikatorene, men skårer positivt på alle tre.

Det er bare fem fylker som har fått vekstimpulser fra basisnæringene. Foruten Akershus er dette Sør-Trøndelag, Hordaland, Vest-Agder og Rogaland. Sogn og Fjordane, Telemark og Østfold har den mest negative utviklingen i basisnæringene, men Østfold kommer likevel samlet ut på andre plass på grunn av høyest bostedsattraktivitet.

Østlandsfylkene vinner mye på høy bostedsattraktivitet, mens Nord-Norge og Sogn og Fjordane taper mye.

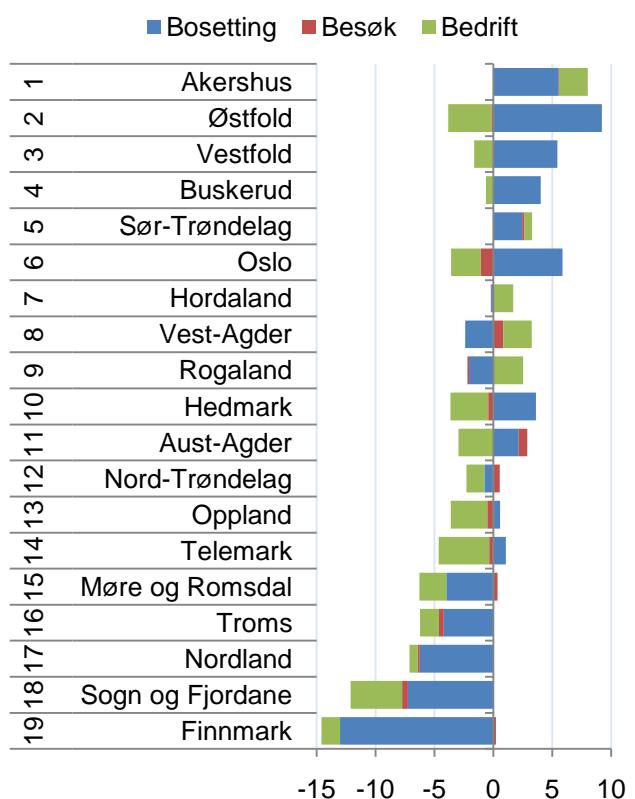
Besøksattraktivitet betyr tilsynelatende mindre for fylkenes utvikling. Her er Agderfylkene vinnere, mens Oslo taper.

Samlet attraktivitet og befolkningsvekst

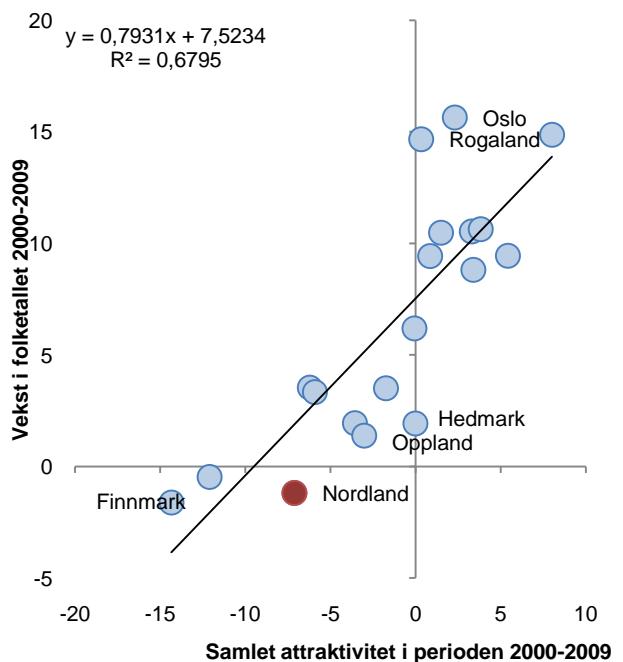
Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og fylkenes befolkningsutvikling de siste ti årene er vist i figur 84. Utviklingen i samlet attraktivitet forklarer nesten 68 prosent av variasjonen mellom fylkenes befolkningsvekst.

Oslo og Rogaland har en høyere vekst enn forventet. De har hatt høy vekst i bransjer som verken er basis- eller besøksnæringer. De største byene har generelt en tendens til å få høyere vekst enn attraktiviteten tilsier, det å være stor ser ut til å generere vekst i seg selv.

Nordland har svakere befolkningsutvikling enn samlet attraktivitet skulle tilsi.

Figur 83: Samlet attraktivitet for fylkene i perioden 2000-2009. Til venstre viser fylkenes rangering for samlet attraktivitet.

Figur 84: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet som vist i figur 83 og befolkningsvekst for perioden 2000-2009.

4.8 Samlet attraktivitet for regionene

Når vi ser på endringer, vil en region kunne skåre høyt på alle de tre dimensjonene. Slike regioner vil få svært sterkt vekst. Det er imidlertid bare noen få regioner i landet som har fått positivt bidrag fra alle de tre attraktivitetsdimensjonene samtidig de siste ti årene. Det er Øvre Romerike, Bjørnefjorden og Trondheimsregionen, som også er helt i toppen når det gjelder befolkningsvekst.

Vi kan se på vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene samlet for regionene i Nord-Norge i figur 85.

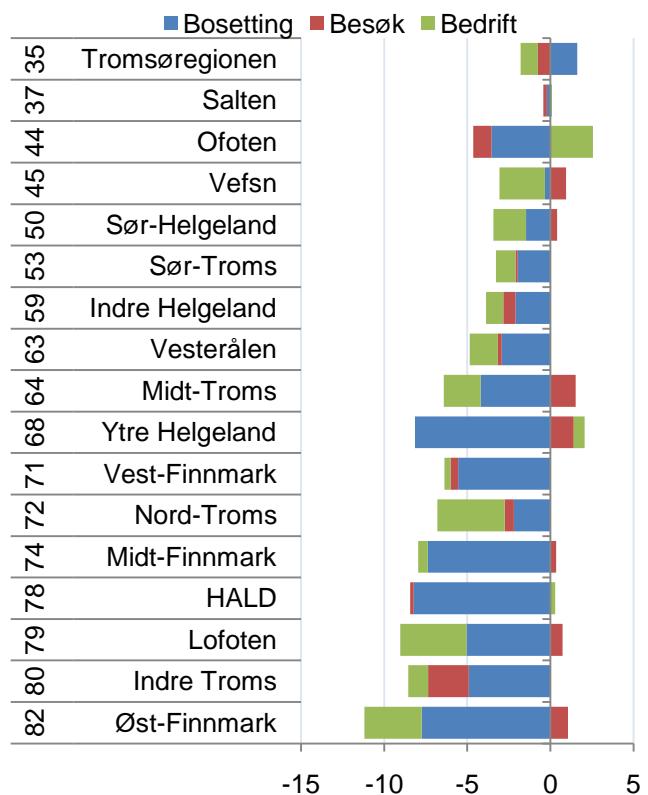
Da er det bare Tromsøregionen og Salten som har en høyere samlet attraktivitet enn middels av regionene i landet. Begge regionene er bare marginalt bedre enn middels.

Ofoten, Vefsn og Sør-Helgeland er bare litt mindre attraktive enn middels. Indre Helgeland, Vesterålen og Ytre Helgeland er godt under middels attraktive. HALD og Lofoten er blant regionene med lavest samlet attraktivitet i Norge.

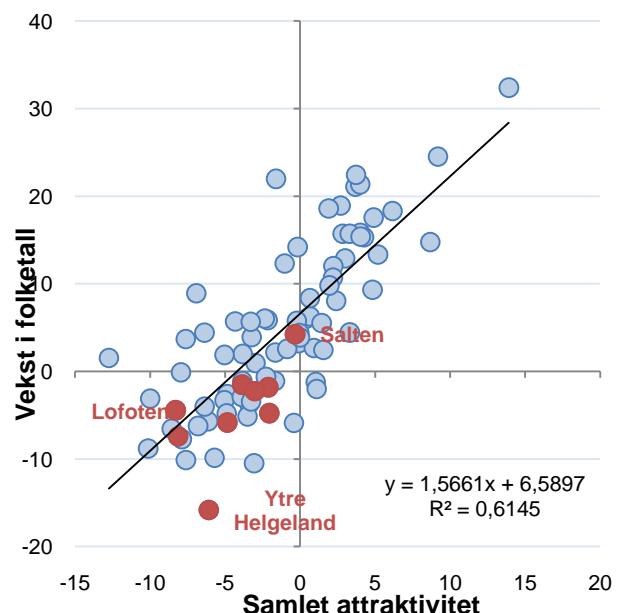
Problemet for de fleste regionene i Nord-Norge er bostedsattraktivitet. De fleste regionene taper mange innbyggere på lav attraktivitet som bosted. I tillegg har mange nedgang i basisarbeidsplasser.

De samlede vekstimpulsene fra de tre attraktivitetsdimensjonene forklarer nesten 62 prosent av variasjonen i befolkningsveksten i regionene. Store, folkerike regioner har en tendens til å få høyere vekst enn forventet, som forklarer noen av de 38 prosentene som modellen ikke forklarer.

Nesten alle regionene i Nordland har dårligere befolkningsvekst enn samlet attraktivitet tilsier. Dermed må regionene vært ekstra attraktive for å unngå befolkningsnedgang. Regionene er ut til å ha et ”distriktsandikapp” i likhet med mange andre perifere regioner i landet.

Figur 85: Samlet attraktivitet for regionene i Nord-Norge i perioden 2000-2009. Rangering for samlet attraktivitet blant de 83 regionene til venstre.

Figur 86: Sammenhengen mellom samlet attraktivitet og vekst i folketallet i regionene for perioden 2000-2009.

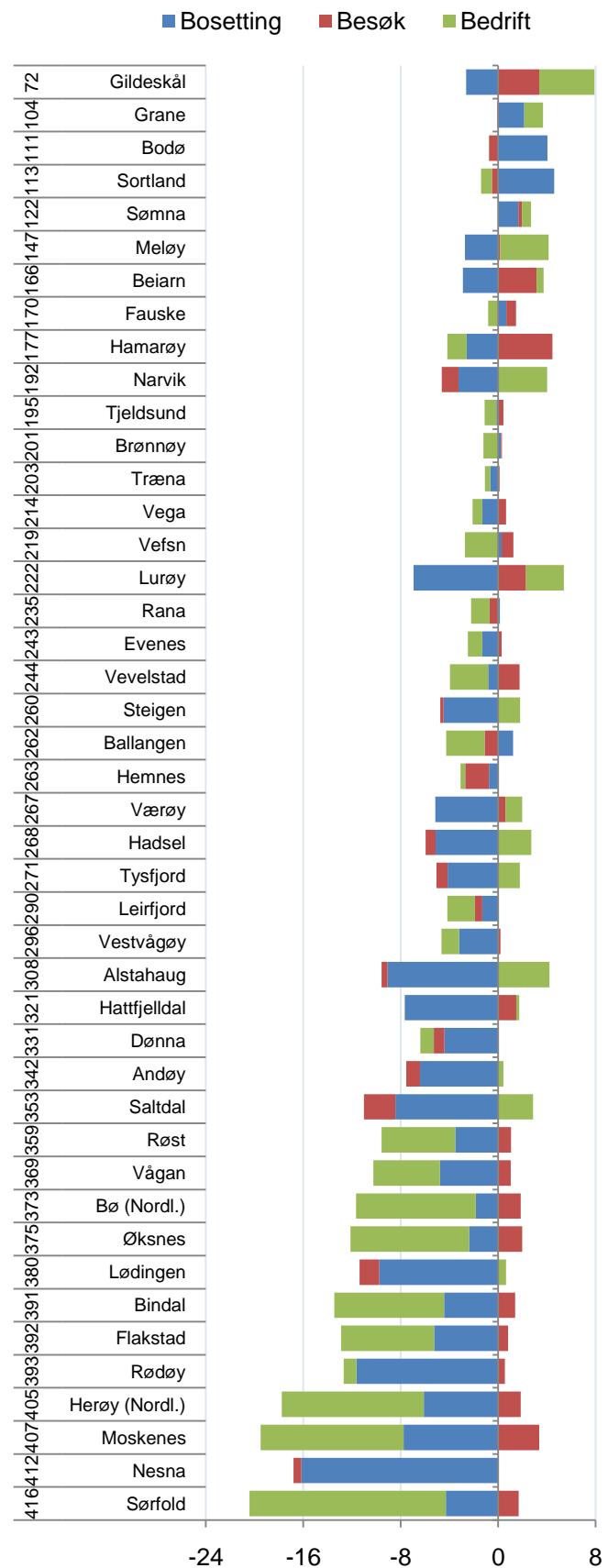
4.9 Samlet attraktivitet i kommunene

Det er Gildeskål som har hatt høyest samlet attraktivitet av kommunene i Nordland. Gildeskål er imidlertid ikke bedre enn nummer 72 av 430 kommuner i landet. Gildeskål har vært attraktiv for bedrifter og besøk, men ikke for bosetting.

Grane er på andre plass, mens Bodø og Sortland er nummer tre og fire. Disse kommunene er blant de få kommunene i Nordland som har vært attraktive som bosteder. Lav bostedsattraktivitet er hovedproblemet for mange kommuner i Nordland.

Kommunene med lavest attraktivitet i Nordland har hatt nedgang i basisnæringene kombinert med lav bostedsattraktivitet. Kommunene Moskenes, Nesna og Sørfold har hatt lavest samlet attraktivitet i Nordland.

Det er hovedsakelig forskjeller i bosteds- og bedriftsattraktivitet som skaper forskjeller mellom kommunene. Besøksattraktivitet betyr mindre. Noen kommuner har imidlertid fått substansiell vekst gjennom økt besøksattraktivitet, som Gildeskål, Beiarn, Hamarøy og Moskenes.

Figur 87: Samlet attraktivitet i kommunene i Nordland i perioden 2000-2009. Nasjonal rangering helt til venstre.

ⁱ Alle tallene som er brukt i kapitlet om befolkning og arbeidsplasser er hentet fra SSB, enten fra statistikkbanken på internett, eller fra spesialkjøringer som Telemarksforsking har fått utført av SSB.

ⁱⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarksforsking har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱⁱ I figuren har vi beregnet hvor stor etableringsfrekvens fylkene ville hatt, dersom de hadde hatt gjennomsnittlig etableringsfrekvens i alle bransjer, og lagt dette ut på den horisontale aksen. På den vertikale aksen er det den faktiske etableringsfrekvensen. Den oppmerksomme leser vil kanskje se at regresjonslinjen ikke er lagt med beste tilpasning, men at den er tvunget gjennom origo. Det kommer av at en rett fram regresjon ville ha gitt en betaverdi på over 1,4. Dette kommer igjen av at de fylkene som har en positiv bransjestruktur også har sterkt befolningsvekst. En urban bransjestruktur gir høy etableringsfrekvens, og det er i de urbane områder at befolningsveksten er sterkest, og befolningsveksten stimulerer også til nyetablering. Den sterke sammenhengen mellom bransjestruktur og befolningsvekst kan få en til å undres. Denne sammenhengen finner vi også i tidligere år.

^{iv}Kommunenes rangering med hensyn til de tre attraktivitetstypene:

	Bosetting	Besøk	Bedrift
Leirfjord	95	410	124
Ballangen	99	300	332
Sortland	369	29	369
Vågan	333	42	232
Bodø	385	60	379
Narvik	381	71	370
Hamarøy	294	75	357
Vefsn	360	80	209
Fauske	171	88	408
Alstahaug	394	91	274
Træna	305	301	4
Værøy	337	261	7
Røst	289	188	13
Lurøy	274	246	23
Flakstad	223	367	24
Herøy	342	294	30
Meløy	339	226	32
Moskenes	262	152	33
Sørfold	299	380	37
Tysfjord	258	268	38
Hattfjelldal	250	254	44
Steigen	257	369	45
Øksnes	264	229	51
Vevelstad	119	342	72
Bø	204	322	94
Rødøy	231	305	101
Sømna	157	274	102
Grane	112	358	115
Dønna	124	391	127
Bindal	142	370	128
Hadsel	313	233	138
Beiarn	265	290	150
Vega	189	213	155
Gildeskål	143	317	168
Rana	374	115	174
Andøy	400	209	184
Lødingen	350	223	189
Saltdal	300	165	202
Vestvågøy	340	124	205
Nesna	362	269	215
Hemnes	118	347	237
Harstad	373	52	352
Brønnøy	344	105	364
Tjeldsund	141	394	410
Evenes	398	148	416

